

SZOLGALAT

KORSZERŰ EGYHÁZI MÓDSZEREK

A tartalomból:

A plébániai lelkipásztorkodás
átalakulása

Világiak az erjedő egyházban

A hitoktatás mai irányai

Szentségek kiszolgáltatása és vétele

A harmadik püspöki szinodus

Közöttünk lakozott

szolgálat

12.

1971 karácsony

TARTALOM

Korszerű egyházi módszerek	3
----------------------------	---

TANULMÁNYOK

András Imre: A plébániai lelkipásztorkodás átalakulása	5
Sántha Máté: Világiak az erjedő Egyházban	14
Farkasfalvy Dénes: A hitoktatás mai irányai az Egyesült Államokban	25
R.: A kateketikai direktórium és a kateketikai kongresszus	35
Ikvey László: A megújított keresztelési és bérmálási szertartás	45
Gyermekek és felnőttek a bűnbánat szentsége előtt (-r -a; Szinérváry K. András)	48
Boros László: Közöttünk lakozott	54

AZ EGYHÁZ SZAVA

A Szentatya szinodusi megnyitó beszéde	61
A harmadik püspöki szinodus (Szabó Ferenc)	63
A megújult óraliturgia (S. M.)	70

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

Batthyány-Strattmann László (P. L.)	73
A jugoszláviai nemzetközi Mária-kongresszusok (Békési István — Bóday Jenő)	76
Maximilian Kolbe (Karol Wojtyła érsek)	78
Divine Word Centre (Ujváry Julianna)	81
Focolarini (R.)	84
Magyar nővérek leveleiből	87
Papi jubileumok	90

KÖNYVSZEMLE

Bibliográfia a házasságról és családról (Dr. Török Jenő)	92
A. Müller: Kereszténység, Egyház — új szemmel. Th. Filthaut: Igehirdetés zsinat után. (Nagy Ferenc)	96
Pastorale sorozat (Forró Ferenc)	97
Schriften zur Pastoralsoziologie (András Imre)	98

HALOTTAINK 100

Paulai Imre Károly OPraem. (Munkatársai)	102
Lajos Balázs, ahogy én láttam (Paptársa)	103
Wallner Győző (Confrater)	105
Orosz András SJ (Confrater)	105
Két bencés halott: Szalay Semjén, Pápai Nárcisz (I. M.)	107
Mátray János piarista (Sz. L.)	108
Palotás József és Kurucz Alajos (KM)	108

KORSZERŰ EGYHÁZI MÓDSZEREK

A harmadik püspöki szinodus és a közvetlenül előtte megtartott nemzetközi kateketikai kongresszus felmérte a zsinat után eltelt fél évtizedes „aggiornamento“ eredményeit, és számtalan indítást, új szempontot adott az egyházi módszerek korszerűsítéséhez. A Szentatya újabb megnyilatkozásai, Msgr. Bartoletti „panorámája“ a szinodusi ülés elején, a nemzetközi teológiai bizottság beszámolója a papság helyzetéről, de számos más felmérés és helyzetelemzés is felhívta a figyelmet arra, hogy az egyházban tapasztalható mai válság gyökere a hit válsága. Mivel a keresztények is a történelem sodrában élnek, a mai világ robbanásszerű változásaiból eredő válság (a derűlátók „a növekedés válságáról“ beszélnek) kihat az egyház életére, a papság és a hívek tudatára, magatartására is.

Ezévi 2. számunkban („Korproblémák“) már foglalkoztunk az alapvető válság néhány szempontjával: megjelöltük az ateizmussá alakuló új humanizmus, a teljes evilágiságot hirdető szekularizáció veszélyeit, de pozitív oldalait is. Mostani számunkban elsősorban az Egyházban kialakuló új módszerek és lehetőségek felé fordulunk.

A szinodus és a kateketikai kongresszus is több ízben hangsúlyozta, hogy az egyház az egyre inkább hitetlen vagy közömbös világban (még a „keresztény“ országokban is) lassan „diaszpóra“-helyzetbe kerül, vagy ha úgy tetszik: a lelkipásztorkodásnak „missziós területen“ kell kibontakoznia. Mindez sürgető feladatként jelöli meg az evangelizálást, az igehirdetést és a hitbe vezető katekézist. Tanulmányaink egy része ehhez ad szempontokat: András Imre a plébániai lelkipásztorkodás korszerű átalakításának egy érdekes kísérletét ismerteti, Farkasfalvy Dénes tanulmánya és a kateketikai kongresszus gazdag anyagából nyújtott szemelvény a megújuló katekézisz fogalmával, követelményeivel, módszereivel foglalkozik, korunk általános helyzetképebe és igényeibe ágyazva.

Három rövid cikkben éppen csak izelítőt adhattunk a szentségek kiszolgáltatásával, illetve vételével kapcsolatos új törekvésekből. Ezek mind az öntudatos hitre való nevelést célozzák. (Ikvey László, - r - a

és Szinérváry K. András írásai.) Ezzel tudnánk kikerülni azokat a fenyegető emberi veszélyeket, amelyek a szentségek hatását leront-hatják: a hívek részéről egyfelől a mágikus, gépies „szakramentaliz-must“, amely automatikus hatást vár, másfelől a természetfölötti táv-latokat elvesztő horizontalizmust, — az egyháziak, részéről a laza nemtörődömséget, illetőleg a túlzott korlátozást a szentségek kiszol-gáltatásában.

Tanulmányainkon végigvonul még egy gondolat: a nagykorúsodó vi-lágiak mind aktívabb szerepe az Egyház életében Sántha Máté külön tanulmányban foglalkozik az így előálló helyzet problémáival és kilátá-saival.

A püspöki szinodusról szóló részletes ismertetésünk további indításo-kat adhat az egyház korszerű pedagógiájának és módszertanának ki-alakításához. A szinoduson is, a katechetikai kongresszuson is erősen kidomborodott az igazságosságra való nevelés fontossága. Ezt minden szinten meg kell valósítani: az iskolai hitoktatásban, templomi prédí-kációkban, szentségek kiszolgáltatásában (pl. a gyónásra felkészítő lelkiismeretvizsgálatban), katolikus szervezetekben, továbbképző tan-folyamokon, stb. Érzékennyé kell tenni a hívő lelkiismeretet az igaz-ságtalanságok iránt. Elsősorban az egyházon belül kell megszüntetni az igazságtalanságokat (ki-ki saját életében kezdje), de a keresztény felelősség az egész világra kiterjed, tartozunk fellépni az igazságtalan-ság és elnyomás minden megnyilvánulása ellen. A keresztény szeretet sürget, hogy mindent megtegyünk az emberek teljes kibontakozásáért.

A jelzett szempontokba illeszkedik bele néhány portré és beszámoló „Eszmék és események“ c. rovatunkban, valamint kis „pasztorális könyvszemlének“ is.

Felelősség és optimizmus: ebben a két szóban sűrithetnénk össze a keresztény ember feladatát a világban, ma és mindenkor. Annak a Krisztusnak tanítványai vagyunk, aki megtestesüléssel a világ teljes realitását, minden nehézségét és szenvedését elvállalta és magáénak vallotta, de egyben győzelmes értelmet is adott nekik. A krisztusi élet-minta követésének felelőssége, és a megtestesülés győzhetetlen öröme: ez a kettős alapgondolata a közkedvelt Boros László karácsonyi elmél-kedésének is. Ennek jegyében kívánunk mi is minden kedves olvasónk-nak Istentől áldott, boldog karácsonyi ünnepeket!

András Imre

A PLÉBÁIAI LELKIPÁSZTORKODÁS ÁTALAKULÁSA

A VÁLTOZÁS DILEMMÁJA

A Zsinat által kezdeményezett lelkipásztori megújulásnak a legóvatosabb formában is megmarad bizonyos „kihívó” jellege: mindenképpen a hosszú időn át bevált és már megszokott lelkipásztori módszerek aggiornamentoját, újraértékelését, módosítását kívánja. A lelkipásztorkodástan történetéből tudjuk, hogy a most „korszerűsítés”-re ítélt lelkipásztori módszerek valamikor lelkipásztori megújulást hoztak, bevetésük idején sikerrel alkalmazták őket, s az idők folyamán termékenységüket valóban igazolták. Joggal kérdezhetjük tehát, milyen alapon és miért éppen most derült ki a lelkipásztori módszerekről, hogy nem jók. Az Úr szőlőjében fáradságos munkát végzett idősebb paptestvérek, akiknek élete elválaszthatatlanul összefonódott a leváltásra ítélt lelkipásztori módszerekkel, nem érezhetik-e méltánytalannak, hogy az „újítók” látszólag vagy ténylegesen is „hibás munkával” vádolják őket, pedig annakidején éppúgy odaadták életüket Krisztus és az Egyház szolgálatára, mint a most mindent jobban tudó reformerek? Nincs-e alapja a keserű panaszoknak: könnyű azoknak, akik még nem csináltak semmit, mert nem érheti őket gáncs, hogy valamit is rosszul csináltak? Jöhet azonban ellenvetés más oldalról is az újításokkal szemben: biztos, hogy tényleg jó módszereket hoznak? Nem fogjuk-e holnap a feladott formákat bánkódva visszakívanni, nem derül-e ki holnap ugyanúgy a mai módszerekről, hogy „rosszak” voltak, mint ma állítjuk a tegnapiakról? Sőt tovább mehetünk a kérdésben: tényleg lelkipásztori módszereink avultak-e el, vagy pedig inkább a keresztények pogányosodnak el egyre jobban? Nem volna-e célszerűbb az aggiornamento célkitűzését az „elavult lelkipásztori módszerek korszerűsítéséről” visszájára fordítani és helyette az Egyház ősi felhívását, a megtérést propagálni?

Az aggiornamento provokáló jellege érthető, mert a konfliktus, amelyet előidézik, nem a jó és a rossz között keletkezik (itt elvben egyszerű volna a választás), hanem a jó és az állítólagos jobb között.

Ha „jobb lelkipásztori módszerről” beszélünk, a kifejezést nem szabad úgy értelmezni, mint két iparcikk összehasonlításánál, ahol a „jobb” jelző minőségi értékelést is jelent. A jelzőt mi funkcionálisan használjuk. A lelkipásztori módszerek, formák között az a „jobb”, amelyik az evangéliumot életszerűbben közvetíti a konkrét személyeknek, amely személyesebbé, egzisztenciálisabbá, szívhezszólóbbá teszi az evangéliumi formulát: „Tartsatok bűnbánatot (térjetez meg), mert elközelgett a mennyek országa!”

Az Egyház küldetéstudatának teljes komolyságával ragaszkodik ahhoz, hogy a lelkipásztori szolgálat valóban a hívek életét táplálja, alakítsa és ne váljék elmúlt korok értékeinek muzeális bemutatójává. Mert az lehet érdekes, de hiányzik belőle a kor emberéhez szóló létfontosságú mondanivaló.

A hívő az Egyház szemében tehát nemcsak „kérelmező”, aki az Egyházra bízott isteni kincsből részesedni óhajt, hanem a mai szóhasználat szerint „vevő”, „fogyasztó” is, akit a missziós küldetést vállaló Egyház igyekszik megnyerni a krisztusi útnak.

E missziós küldetés fényénél már könnyebben feloldható az iménti látószöveges dilemma az „elavult lelkipásztori módszerek korszerűsítése” és a „hívek megtérési kötelezettsége” között. A kettő nem állítható szembe egymással, hiszen nem ugyanarra vonatkozik. A missziós küldetésű Egyháznak ui. alkalmazkodnia kell az emberek, a hívek életmódjához, igényeihez, gondolkodásmódjához, míg a hívek „megtérése” nem a hajdani lelkipásztori stílus elfogadását, hanem a Krisztusban önmagát kinyilatkoztató Isten titkainak az életet valóban megtermékenyítő elfogadását jelenti. A kettő között ég és föld a különbség.

Az evangélium minden időben minden emberéhez szól. Ahogy azonban az emberek a társadalomfejlődés során változnak, úgy módosul a változatlan evangélium hirdetésében alkalmazott pasztorális gyakorlat is. Korunkban ez a kérdés különösen égető lett, mert az emberek életkörülményei, gondolkodásmódja, a társadalom élete egyre gyorsabb ütemben változik. A Zsinat tulajdonképpen ennek az egy témának szentelte minden fáradozását, keresve a korszerű lelkipásztori munka általános, az egész Egyházra érvényes formáit, irányelveit.

A közvetlen lelkipásztori munka azonban elsősorban a plébániák keretében folyik. Ezért mi is ezen a szinten vizsgáljuk a lelkipásztori munka agiornamentóját.

Mivel a konkrét lépéseket főleg a helyi igények, körülmények írják elő, úgy hisszük, a magyar olvasó számára annál tanulságosabb lesz vizsgálódásunk, minél több megfelelést talál saját egyházi struktúrája és a vizsgált példa között. Rendelkezésünkre állnak a magyar egyházmegyékkel csaknem azonos formában fejlődött bécsi egyházmegye most megtartott egyházmegyei zsinatának témáinkra vonatkozó dokumentumai. E zsinat munkálatai

40 munkacsoportot, 25 helyi konferenciát és 340 zsinati résztvevőt foglalkoztattak több éven keresztül. Dokumentumait szakemberek készítették a hívek jelentős rétegének tevékeny közreműködésével. Az alapos előkészítés alapján úgy véljük, hogy minden jelentős lelkipásztori probléma szóba került tényleges jelentőségéhez mérten.

Az előkészítő bizottság a lelkipásztori szolgálat megújításáról önálló tervezetet dolgozott ki: „Grundzüge des Pastoralkonzepts für die Erzdiözese Wien“ (a bécsi egyházmegye lelkipásztori irányelvei) címmel. Ennek a plébániai pasztorációval foglalkozó részét vettük alábbi ismertetésünk alapjául.

EGY EGYHÁZMEGYEI ZSINAT JAVASLATAI

A területi beosztás korszerűsítése

A társadalmi változás korunk egyik sajátos ismertetőjege. Kihatással van az egész emberi létre, sőt a környezetre és az életformára is. A társadalmi változások során megváltozott életformának területi következményei is vannak, mint pl. új lakótelepek, ipari körzetek létesülése, régi lakó- és foglalkozási körzetek funkciójának megváltozása a bevándorlás vagy elvándorlás következtében, a városiasodás világjelensége, amely többek között a terület népsűrűségének rendkívüli emelkedését hozza magával, stb. E változások a lelkipásztori tervezéstől is megkívánják, hogy a megváltozott helyzetben területi reformmal teremtsen meg a korszerű lelkipásztorkodás szervezési előfeltételét. A gyakorlatban három modell jöhet számításba: 1) A meglévő területi beosztás jogi fenntartása mellett a lelkipásztori szolgálatot áttekinthető körzetekre, lakónegyedekre kell osztani és ezeken belül törekedni a közösség kialakítására. 2) A plébániahatárokat hozzá kell igazítani a mai közlekedési, városépítészeti, gazdasági és társadalmi adottságokhoz. Ha a plébánia életének súlypontja a régi városközpontból más városrészre tevődött át, a lelkipásztori központot is oda kell helyezni. 3) Fel kell jogilag is osztani a nagy plébániákat, ha a belső kerületbeosztás nem biztosítja az alapvetően szükséges áttekinthetőséget és kapcsolatlehetőséget. Ha paphiány, kis községek közigazgatási egyesítése, vagy más okok megkívánják, összevont plébániákat kell létesíteni, amelyekben az eredeti plébániák jogilag fennmaradhatnak, de a lelkipásztori körzetek mintájára kell őket gondolni.

A területi beosztás újrendezésének célja egyrészt a lelkipásztori összpontosítás, másrészt a kialakult társadalmi szerkezethez való alkalmazkodás. A jövőt illetően sok függ attól, hogy az Egyház megtalálja-e az életnek és szolgálatnak azt a formáját, mely hozzáigazodik a területi és társadalmi struktúra változásához. A Zsinat kívánta megújítási törekvések könnyen zsákutcába juthatnak, ha nem abból a konkrét szituációból indulnak ki, amelyben az emberek élnek és amely őket mindennapi életükben alakítja.

A külső keret, a területi beosztásra vonatkozó javaslatok bemutatása után nézzük a lelkipásztori munka megújításának vezérgondolatát, súlypontjait és az apostoli munkacsoport kialakításának irányelveit.

A plébániai aggiornamento vezérgondolata:

közösség hitben és szeretetben, amely jel a kívülállók előtt.

A vezérmotívumul választott alapgondolat a Zsinat új egyházfogalmát, az „Isten népe” megjelölést fejt ki, de nem elvont, „lényegi definíció” módjában, hanem négy központi alkotóelemének felsorolásával: közösség, hit, szeretet, jel az emberek előtt.

A közösség gondolatának szinte kizárólagos központba állítása kizárja azt a — katolikus körben még mindig fellelhető — félreértést, hogy az „egyháziai”, sőt az „Egyház” tulajdonképpen csak a papság és a szerzetesek. Az új meghatározás tudatosan szakít az Egyház nagykonstantini örökségével: a közéleti szerepléssel és a lelkipásztorkodásnak a közrend fenntartásában kijutó szerepével.

Hogy a felfogás e téren mily nagyot változott, láthatjuk, ha megnézzük az 1909-ben kiadott Schüch-féle lelkipásztorkodástant. Ez a pasztorációt még a hármaskör hivatalteljesítésében jelöli meg: tanítói (hitelemzés, hitszónoklat), papi (istentisztelet, szentségek, szentelmények) és királyi (lelkipásztori örködés a községen, magánlelkipásztorkodás). Az új lelkipásztori program a hívek keresztény életére való felügyelet helyett a keresztény közösségek kialakítását teszi pl. a lelkipásztori szolgálat célkitűzésévé.

A közösségképzés ma a pasztorációs munka lényeges része lett, de nélkülözhetetlen közreműködés a hívő részéről is, Isten üdvözítő szándéka megvalósulásának és a lelkipásztori erőfeszítések célbatalálásának érdekében.

A közösség a családban kezdődik; ez az emberi közösség ősfarmája és az egyházközségnek is építő eleme. A család támogatása mellett azonban segíteni kell a kis egyházi közösségek, csoportok kialakulását is, amelyekben a közösség közvetlenül megélhető.

Az emberileg áttekinthető kis csoportok alakítását egyébként nemcsak Bécsben tartják az aggiornamento fontos lépésének. Az egész világegyházban megfigyelhető ilyen törekvés. Legutóbb VI. Pál pápa a pasztorális megújulásról rendezett olasz országos értekezlet résztvevőihez szólva ajánlotta az alapszervezetekkel (comunità di base, Basisgruppen) kapcsolatban, hogy a felelős egyházi vezetők vegyék gondjaikba őket, igyekezzenek megérteni dinamikus feszültségeiket és pozitív értékeiket, mert ezek a csoportok hozzájárulhatnak ahhoz, hogy újból felfedezzék és élővé tegyék az Egyháznak ma nagy mértékben elvesztett közösségi tudatát. (Vö. Magyar Kurir, 1971. szept. 18.)

A kis közösségek legyenek tevékenyek, de nem szabad őket csupán aktivista csoportoknak tekinteni, hiszen bennük is az Egyház ölt látható formát. Ne éljenek izoláltan egymás mellett, hanem váljanak maguk is közösséggé — élő egyházközséggé. Az egyházközség se éljen csak belterjes életet, hanem igyekezzék a társadalomban való jelenlét és hatékonyság követelményeiből származó feladatokat megoldani. A lelkipásztori munkák kiválasztásának döntő szempontja a plébániai közösség optimális fejlődése legyen.

A plébániai lelkipásztori szolgálat súlypontjai

A tennivaló sok, az erők korlátozottak. A lelkipásztorkodás örök dilemmájára a bécsi egyházmegyei zsinat a teendők fontossági és időrendi besorolásával keres eligazítást.

Megoszlottak abban a kérdésben, hogy az igehirdetést az Egyház lelkipásztori alaptevékenységei közé számítsák-e, vagy inkább előfeltételnek tekintsék, amely egyaránt elválaszthatatlan a liturgiától, a cselekvő szeretet tanúbizonyságától, Isten népének vezetésétől, de a mindennapi keresztény élettől is. A téma fontossága miatt aztán kiemelten foglalkoztak az igehirdetéssel, mivel — a Zsinatot idézve — „Isten népét mindenekelőtt az élő Isten szava egyesíti!” (Határozat a papi szolgálatról és életről, 4. p.) Leszögezték, hogy az igehirdetés első és legfontosabb szolgálata, sőt előfeltétele az Egyház létrejöttének, ezért ezt a témát — prédikáció, katekézis, felnőttek vallásos képzése, hírközlő eszközök és igehirdetés — külön ülészakban tárgyalják meg.

A bécsi pasztorációs dokumentum súlyponti témaként sorolja fel még a következőket: liturgia, cselekvő szeretet, felnőttek hitéletének szolgálata, ház- és családpsztoráció, ifjúság- és gyermekpsztoráció, távolállók.

Liturgia és cselekvő szeretet

A liturgiának igen nagy a jelentősége abban, hogy az egyházközség tagjai hívő és szeretetben tevékeny emberek közösségévé formálódjanak. Közösségformáló ereje annál erősebb, minél inkább érvényesül a szentségek vételében a hit melletti személyes döntés, a közösségi jelleg és közösségre mutató. A keresztény közösség hitének és reménységének cselekvő szeretetté kell válnia, mert Krisztus tanítványainak ismertető jele a testvéri szeretet. Napjaink viszonylagos jóléte nem tette kisebbé az emberi nyomorúságot, csupán áthelyezte az élet más területeire: az anyagi-gazdasági szegénység helyett ma a betegek, öregek, egyedülállóak, magukra hagyottak és tehetetlenek szellemi-lelki szegénysége áll előtérben. A szeretetgyakorlatban a hangsúlyt ma tehát Isten népe ne az anyagi javak ajándékozására helyezze, hanem adjon mindenekelőtt időt, szíves szót és segítőkészséget azoknak, akik erre különösen rászorulnak. Ahol lehet, szervezzenek öregek klubját, öregek

délutánját, üdülési akciókat, öregek miséjét, betegek és kórházból kikerültek gondozószolgálatát. Az egyházközség tagjai tanácsadó szolgálat keretében bocsássák embertársaik rendelkezésére hivatásbeli tudásukat, sőt ilyen szolgálatokra kérjenek fel távolállókat is.

A felnőttek hitéletének szolgálata

E pont különösen két problémát állít középpontba: 1) a gyermekek iskolai hitoktatásában a befektetett munkával nem áll arányban az eredmény; 2) az aktív életkorban lévő felnőttek nagyrészen nincs kapcsolata az Egyházzal. Megoldásként az eddigi lelkipásztori gyakorlat radikális megváltoztatását javasolták. Az okokat a következőkben foglalhatjuk össze: A gyermekek lelkipásztori gondozása évtizedeken keresztül központi helyet foglalt el az Egyház üdvösségterjesztő munkásságában. A gyermekpasztorációba befektetett munkának kettős célja volt: 1) fiatal korban formálni ki a hívő embert; 2) a gyerekeken keresztül elérni a felnőtteket. A lelkipásztori tapasztalat azonban azt mutatja, hogy a fiatalkorban formált hívő csak akkor növekszik a felnőttkorig, a gyermekek lelkipásztori gondozása csak akkor lehet sikeres, ha a szülők és felnőttek közreműködésére támaszkodik. A gyermekpasztoráció távoli célja a felnőtt-kereszténnyé váló nevelés, ez azonban csak a felnőttek segítségével biztosítható. A pap feladata tehát inkább a szülők és felnőttek megnyerése, a szülőkkel való összmunka kiépítése. Ebből adódik az a lelkipásztori munkára nézve fontos következtetés, hogy a vallásos nevelés súlypontját az ifjúságképzésről át kell tenni a felnőttek képzésére. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy komolyan szembe kell nézni azokkal az okokkal, amelyek miatt a felnőtt tömegek, különösen a férfiak, már régóta hiányoznak a templomi és egyházközségi életből, a templomi közösségben túlteng az iskolás és főleg a nyugdíjas korosztály.

A felnőttek felé irányuló hithirdetés hagyományos eszköze: a prédikáció ma már nem elegendő a hit elmélyítésére, személyessé tételére. A szellemi áramlatok mai konkurrenciaharcában az a hitbeli ismeret, amelyet nyújthat, túl kevés. Másik nehézsége, hogy a mai ember nem szívesen hallgat egyoldalú prédikációt, inkább azt kívánja, adjanak alkalmat gondolatai, problémái megbeszélésére. A modern társadalomban a hitképzés céljára sokkal gyümölcsözőbb a megbeszélés (dialógus) formája, mint a prédikáció vagy monológ-jellegű előadás.

A felnőttek vallásos képzése az evangéliumban követelt megtéréshez kívánja elvezetni a híveket. Igazi hit melletti döntés ugyanis általában csak felnőtt korban lehetséges. Ez természetesen nem jelent számokkal kifejezhető életkort, hiszen a hagyomány-keresztények és azok, akiknek vallásos élete megmarad a gyermekkorban begyakorolt szinten, tulajdonképpen még nem érték el a hit melletti döntés életszakaszát.

Ifjúság és gyermekpasztoráció

A fiatalság, vagyis a gyermekkor és felnőttkor között lévők pasztorációjára is áll általában, amit a felnőttekkel kapcsolatban elmondunk. Mégis sajátos helyzetük szükségessé tesz néhány irányelvet a közöttük végzett lelkipásztori munkában. A pasztorális tervezet azt kívánja a lelkipásztoroktól, hogy gondoskodásukkal ne csak a plébániával kapcsolatban álló fiatalság felé forduljanak, hanem terjesszék ki kivétel nélkül minden fiatalra. E javaslat több szempontból is fontos: ebben a korban hajlandó az ember leginkább a megismert ideál maradéktalan követésére; a nyugtalan, kereső, sokszor lázadó fiatalság a leginkább kívül érzi magát a társadalom biztosított sorompóin; és végül éppen ezen elbizonytalanodó korra esnek az emberi élet fontos döntései, mint a pályaválasztás, párválasztás, stb. A fiatalságot hozzá kell segíteni, hogy az átmenet éveit hasznos előkészület legyenek a felnőtté válásához. Már a gyermekpasztorációval elő kell készíteni a felnőtt keresztyénység kialakulását. A plébániával kapcsolatban álló fiatalságot juttassák nagylelkűen szerephez és felelősséghez. Gondoskodjanak arról is a lelkipásztorok, hogy kialakuljon a megfelelő kapcsolat a felnőttekkel.

Házasság és családpasztoráció

A pasztoráció eddig elsősorban az életállapot szerinti csoportokra irányult: nők, férfiak, legények, leányok. A Zsinat eltért ettől a családok szétszakító gyakorlattól és a lelkipásztori munka előterébe a családokat állította. Mind a liturgia, mind a plébániai közösség kialakításában helyet kell biztosítani a család egészének. Vasárnapokon, de néha hétköznap is, legyen családi mise, amelyre a családokat közösen invitálják. A plébánián belül alakuló kis közösségek között legyenek olyanok is, amelyeket a család gondolata hozott össze: pl. családi csoportok, fiatal anyák köre, stb. A szakemberek álljanak tanáccsal az ilyen csoportok rendelkezésére. Az egyházközség gondoskodjék arról, hogy a családokat ki tudja segíteni, különösen a gyermekek felügyeletében és gondozásában.

A távolállók

Az eddigi, elsősorban a hívek megőrzésére irányuló lelkipásztori felfogás következménye, hogy az üdvösséget csak azoknak hirdette meg az Egyház, akik maguk jöttek és kérték. A lelkipásztori erőfeszítések ezért gyakorlatilag csak a „hűségesek” körét érték el. A Zsinat viszont a közeledő, találkozást kereső, „utána menő” lelkipásztori stílust kívánja. A plébánia belső élete tehát olyan legyen, hogy a kívülállók felé élményszerűen tudja tolmácsolni: az Egyház az üdvösség szentsége. Ez azonban feltételezi, hogy a hívők személyes döntéssel álljanak hitük mellett, élő közösségeikben tevékeny szeretetet mutassanak és hogy a plébánián belül missziós lelkületű közösségek alakuljanak, amelyek az említett közeledő, találkozást kereső, utána

menő stílust tudatosan ápolják. Hogy a távolállók az Egyházat komolyan veszik-e vagy sem, elsősorban attól függ, milyen benyomást kapnak a keresztényekkel, keresztény közösségekkel való találkozásból.

A távolállókkal való kapcsolatfelvétel néhány módja:

— A távolállóktól is látogatott liturgikus cselekményeket (pl. keresztelés, házasságkötés, bérmálás, temetés, körmenet, szentelmények), úgy kell alakítani, hogy általuk az Egyház az élethez közelállónak, vonzóan és „szavahi-
hető”-nek tűnjön fel.

— A családlátogatást, a közeledő, kapcsolatot kereső lelkipásztorkodásnak ezt az egyik leghatásosabb formáját, terjesszük ki minél szélesebb körre.

— Közérdekű kérdésekről rendezzünk adott alkalommal vitaestet, amelyre mindenkit meghívunk.

— Szoktassuk rá a híveket, hogy a közjó érdekében készségesen dolgozzanak együtt a kívülállókkal is, főleg a helyi feladatok iránt érdeklődjenek és vegyenek részt megoldásukban (pl. közéleti és iskolázási kérdések, dolgozó problémái, szabadidő-kérdések).

— A plébániának legyen jól szerkesztett és vonzóan kiállított plébániai értesítője, amelyen keresztül kapcsolatba kerülhet a plébánia területének valamennyi lakójával.

— Az egyházközösség használja fel a levélírás nyújtotta lelkipásztori lehetőségeket, pl. hitbeli tájékoztatás, szülőkhöz írt levelek, üdvözlő és részvét-levelek.

— Hirdetőablák és plakátok útján hívjuk fel a nagy nyilvánosság figyelmét az egyházközösség és az egyetemes Egyház életének eseményeire.

Kategorizált lelkipásztorkodás

Társadalmunk nagy mobilitása hozza magával, hogy a plébánia egy területre összpontosított lelkipásztori szolgálata sokakat nem ér el. Sok embernél a társadalmi kapcsolat az élet egy-egy „szektorában” (szakmai, munkahelyi, szabadidő-kapcsolatok, szellemi érdeklődésből eredő kapcsolatok, stb.) jelentősebb, mint az együttlétből adódó. A plébánia viszont, mint említettük, a plébániai közösség kialakításánál az együttlétből eredő emberi kapcsolatokat veszi alapul. A területi lelkipásztorkodás a lakosság számbeli-
leg nagyobb rétegét és az átlaghiívó igényeit tartja szem előtt. Nem maradhatnak lelkipásztori gondozás nélkül azonban a sajátos igénnyel rendelkező csoportok (hívőkategóriák) sem. A kategorizált lelkipásztorkodás kiegészíti a területit. A területi lelkipásztorkodásban dolgozó lelkipásztorok azonban rendszerint nem tudják vállalni ezt a többletmunkát, sem azzal a sajtósággal nem rendelkeznek, amely ebben a munkában szükséges. A kategorizált lelkipásztorkodást tehát célszerű a plébániánál nagyobb területi egység szerint kialakítani, pl. espereskerületi szinten. A kategóriák szerint

létrejött közösségek elsősorban a keresztény közösségek alapfunkcióit honosítsák meg: igehirdetés, liturgia, karitás; nyújtsanak ezen felül tagjaik igényének megfelelő szakmai képzést és készítsék fel őket a társadalom keresztény szellemű befolyásolására.

Világiak részvétele, összmunka a felelősek között.

A világiak bekapcsolásáról a lelkipásztori tervezet megállapítja: az együtt-épitéshez együttdöntés szükséges. A világi a plébánosnak munkatársa. Ezért pl. a plébános a döntéseket ne egymaga hozza, tekintélyi alapon, hanem pap-testvéreivel és az egyházközség képviselőivel együttműködve; mert az egyházközség tagjainak közös felelősségvállalása feltételezi, hogy lehetőségük van mind a tervek megfogalmazására, mind a tennivalók eldöntésére, s ezzel a tényleges vezetésben való részvételre is.

A tervezet kívánja a plébánia területén apostolkodó személyek minél szorosabb együttműködését lelkipásztori team keretében. A plébánián dolgozó lelkipásztorok és a lelkipásztori körzetek vezetői (pap, diakonus, vagy a püspök által megbízott világi) alkossanak közös tervező és munkaközösséget. A fenti irányelvek szervezeti formában is kifejezésre jutnak az új Egyházközségi Szervezeti Szabályzatban (Pfarrgemeindeordnung). Ez a világiaknak már nemcsak az egyházközségi adminisztráció ellenőrzésében biztosít szerepet, hanem arra az alapelvekre épül fel, hogy a üdvösség szolgálata a közösség minden tagjának feladata. Az új Szervezeti Szabályzat az egyházközség ügyeit kollegiális vezető csoport kezébe helyezi, amelynek elnöke a plébános. Az új egyháztanácsnak (Pfarrgemeinderat) csak egy bizottsága foglalkozik ezentúl az egyháztanács régi feladatával, az anyagi ügyek kezelésével. Az egyháztanács tevékenységének területe az egész lelkipásztori munka.

KÉTSÉG ÉS BIZALOM

Napjainkban egyre szaporodik azok száma, akik aggódva figyelik az Egyházban a veszély jeleit. Nagy lendületű reformerek megbicsaklását látják egyre-másra, azelőtt buzgó papok lépnek ki az egyházi szolgálatból. A híveknek az a tömeges özőnlése, amelyben a reformok következményeként reménykedtek, sehogy sem akar jelentkezni. A pozitív változásokat a pesszimizmista sem vonják kétségbe, az egykori gyakorlatban már nem is érzéknék jól magukat, de valahogy nem ilyennek várták az egészet.

Ugyanakkor éppen a plébániai lelkipásztori szolgálat megújítását célzó gyakorlati lépések megtételéhez kellene bizalom, optimizmus. A magasabb poszton lévő vezető a nagyobb perspektívából felmérheti a fejlődés kilátásait, s ez erőt ad neki a küzdelemhez, de a terepen dolgozó egyszerű munkásnak legtöbbször csak az a tudat ad belső tartást, hogy jó ügyért éli le

életét. Napjaink próbatétele azonban mintha éppen a bizalom elapasztásával fékezné az agglomeramentós lépéseket. Honnan merítsen bizalmat a plébániai munkában lévő apostol?

A teológus vagy az egyházzsociológus tárgyi érvekkel támasztja alá véleményét, hogy a Rómából elindult reform nem végzetes hajótörés, hanem mélyreható átalakulási folyamat az Egyházban. Bővelkedik ugyan krízisjelenségekben, de jelentkeznek a megújulás gyümölcsei.

A tudományos vagy emberi érvelés azonban nem ad erőt a cselekvésre. Erőforrásunk a plébániai lelkipásztori szolgálat megújításában. Az lesz, aki megígérte, hogy Egyházát nemcsak a megújulás veszélyeiben, de még a pokol kaputól is megóvjá.

Sántha Máté

VILÁGIAK AZ ERJEDŐ EGYHÁZBAN

KÖZÖSSÉG ÉS FESZULTSÉG ISTEN NÉPÉBEN

Anekdotának hangzik, de megtörtént: egy ünnepi prédikációban a szónok, a jelenlevő méltóságok aposztrofálása után, így fordult a hívekhez: „Kedves Isten népe!”

Nem látjuk-e komoly tanulmányokban is akárhányszor, hogy ezt a kifejezést a „laikus”-sal egyértelműen használják, — holott a Zsinat világosan a teljes, hierarchikus megkülönböztetések előtti egyházat érti rajta: papságot, szerzeteseket, világiakat együtt? A jelentéseltolódás érdekes tünet, a köznyelvben ugyanis a „nép” kifejezés ugyanolyan árnyalatot hordoz, mint a „világi” vagy „laikus”: alsóbbrendű, hozzá nem értő, megbízás-nélküli . . . Nem hiába tiltakoznak sokan ezek ellen az elnevezések ellen, és próbálnak valami újat keresni. A helyes gyakorlat kialakulása talán helyreigazítja majd a helytelen képzeteket, — vagy magával hozza az új nevet.

Ha Isten népének egységes képéből indulunk ki, könnyű fölismerni, hogy a mai Egyházban laikátus és klérus között sok a közös lélektani vonás. Hisz mindkettő — emberekből áll. Ilyen mindkét rész labilitása. Nyugtalan, kereső korunkban az emberiség egésze próbálja megtalálni helyét a robbanásszerűen táguló világképben. Csodálkozhatunk-e, ha a keresztény is, a pap is osztozik az átmenetiség, a nyugtalanság állapotában? (Sokkal reálisabb képünk lenne pl. a kontesztáló papokról, ha nem az aszketikus ideálhoz mérnénk őket, hanem tényleges társadalmi környezetükhöz.) Két egyszerű és fontos következmény adódik ebből. Az egyik: értsük meg és szeressük egy-

mást, — pap és világi közeledjék egymáshoz egyazon „nép” tagjaként, egyazon kor embereként, kölcsönös tisztelettel és segítőkészséggel. A másik: bízunk jobban Istenben és az ő kegyelmében. Válságos időkben erre még nagyobb a szükség, de bővebben is árad. Csak persze a kegyelem a természetre épít, vagyis ilyen időkben bonyolultabb, hullámzóbb, „nyugtalanabb” a vonala. Ettől még nem kevésbé igazi. Próbáljuk felismerni, élni vele.

Egy másik egyesítő erő: a hívő mivolt közössége. Éppen az, amit az „Isten népe” megjelölés hangsúlyoz: alapvető keresztény kiváltságaink és kötelességeink egyformák.¹ Isten nem személyválogató. Az egyháztörténelemnek máig egyik legnagyobb, s talán legnépszerűbb alakja, Assisi Sz. Ferenc, nem volt pap. Foucauld atya testvériségeiben ma is együtt él pap és nem-pap kistestvér. A jelenkor egyik virágzó mozgalmát, a Focolari-t egy fiatal olasz lány alapította és máig laikusok irányítják, viszont egyre nagyobb számban csatlakoznak hozzá papok, szerzetesek, nővérek is. De hát nem volt-e laikus és nő az, aki a mindennapi életben is, a hit és odaadás mélységeiben is legközelebb állt az Úr Jézushoz: az ő Édesanyja? Mi magyarok meg éppen egy nagyszerű laikus szentcsaláddal dicsekedhetünk történelmünk kezdetén: az Árpádház 12 szentje és boldogja javarészt világi. Csak persze igaz az, hogy „vallási életünk általában inkább az ünnepnapokra van beállítva, mint a mindennapra”.² Ha az egyházi naptárt, a kanonizációs eljárást, a szentek életrajzeit, ábrázolásait, vagy akár az egyházművészetet nézzük, egészen mindmáig, bizony eléggé „klerikális” képet kapunk. Az okok érthetőek, — de erős és egészséges revízióra lenne szükség.

Ha emberség és istengyermekség alaprétege ennyire közös, honnét hát a sok feszültség klérus és laikátus mai viszonyában? Megpróbálunk felsorolni néhány lélektani tényezőt.

1) A p a p s á g r é s z é r ő l :

a) F é l t é k e n y s é g . Ha ilyen élesen nevén nevezzük, akkor persze könnyű a válasz: a Krisztustól kapott papi küldetés úgyis sajátos és közölhetetlen, lényege pedig éppen nem az uralkodás, hanem a szolgálat. Csak-hogy a papság századokon át társadalmi, kulturális helyzeténél fogva hozzászokott a kiváltságos állapothoz. Amikor ebből kezdett kiszorulni, s talán egy kicsit éppen ennek helyébe, túlságosan elvont és felmagasztosított lelki ideállá tette meg hivatalát a teológia és a közgondolkodás. Most aztán — amikor zárt társadalmi rendből karizmatikus maggá kell válniok, jobban mondván visszaválniok — „tériszonyuk” van és sokszor védőállásba merevednek, készséges kitárulkozás helyett,³ amire a Zsinat biztat: „Őszintén ismerjék el és segítsék kibontakozni a világjak méltóságát, és az Egyház küldetésében nekik jutó sajátos szerepet” (PO 9).

b) N e h é z k e s s é g . Egyházunk hierarchikus szerkezetű. A vezetés, az irányvonalak megadása, az erőtartalékok felhasználása, új erők mederbe

fogása a papságra vár. Éppen ezen a téren nagy még a tanácstalanság, kevés a kezdeményező erő és készség. Szinte szimbolikus egy német plébános felelete, mikor buzgó hitoktatónője felajánlotta neki szolgálatait az órákon túl is: „Ich wüsste nicht, wie.“ (Igazán nem tudom, hogyan.) Így aztán a „kínálat” olykor nagyobb a „keresletnél”, a világiak aktív rétege akárhányszor úgy érzi: parlagon hevertetik képességeit, és csalódottan visszavonul. Idézzük-e ehhez újra a papi dekrétumot? „Bíz z a n a k m e g a világi hívekben, adjanak nekik feladatokat az Egyház szolgálatára, hagyjanak nekik megfelelő működési teret és szabadságot, sőt okosan biztassák őket k e z d e m é n y e z é s e k r e i s” (uo.).

2) A laikusok részéről:

a) **Karizma-komplexum.** Így nevezték el találóan azt a kisebbrendűségi érzést — nőkre kétszeresen áll —, ami az egyházi rendet föl nem vett hívőkre sokszor jellemző. Következménye: vagy az önbizalom és vállalkozó kedv hiánya, vagy ellenkezőleg (áttételesen) nagyhangú követelőzés, amely mindenáron a sajátos papi funkciókba akar avatkozni, sőt azokra pályázik. „A helyesen értelmezett nagykorúságnak mentesnek kell lennie az egyházi tisztségeket viselőkkel szemben érzett ellenséges indulattól.” (Th. Filthaut.) Nem hiába biztatja L. Karrer, a müncheni laikus teológusok tutora, a laikus- és papeológusokat, hogy ám vívjanak teológiai harcót, de ne harcosan teologizáljanak . . .

b) **Félműveltség** egyházi téren. Felelőtlen újság- és rádióhírekből, félig-megemésztett cikkekből, nem egyszer hiányos, egyoldalú prédikációkból, vagy papi nyilatkozatokból valami zavaros „teológiai” egyveleg áll össze az emberfőkben, amelyek bizony még ma is ugyancsak messze vannak a „kiműveltség” reformkori álmától. Elég arra, hogy az állóvizet felzavarja, — kevés ahhoz, hogy komoly programot adjon és hasznos munkára képesítsen. Ha mindehhez még megfelelő adag korlátoltság is járul — és ez is gyakori emberi tulajdonság —, akkor az ilyenek felcsapnak a papság kioktatóivá, föl egészen a pápáig.⁴

c) **Félelem.** Egyesek magától a vállalkozástól félnek. Mások attól, hogy a klérus anyagilag, szellemileg, lelkiileg kihasználja őket. (Köztudomású pl., hogy az egyházi szolgálatban álló laikusokat általában elég rosszul fizetik.) Mások megint attól, hogy „egyházi” működésük elkülöníti őket világi társaiktól és elzárja útjukat feléjük.

„LAIKUS LELKISÉG”

A felsorolt jelenségek figyelmeztetnek, hogy mindkétfelől bőven akad anyag a lelkiismeretvizsgálatra. Azt is mutatják, hogy a világiak java is általában messze jár még attól a lelki nagykorúságtól, amelyre elvben igényt tart. (Egész mai világválságunk kulcsproblémája talán ez a szakadék az

igények és a tényleges „igényjogosultság” között!) Hogy elérje, nevelésre és önnevelésre van szüksége. Nyomban fölmerül a kérdés: milyen elvek alapján és milyen eszmény jegyében? Ez a „laikus lelkiség”, „laikus aszkézis” manapság sokat emlegetett kérdése. Persze az Egyházban lényegében csak egyetlen „lelkiség” van: keresztény, azaz krisztusi lelkület. („Ugyanazt a lelkületet ápoljátok magatokban, amely Krisztus Jézusban volt . . .” Fil 2, 5.) Ez egyaránt kötelező Isten népe minden tagjára. Nem jó szolgálatot tesz hát az ügynek az, aki a különbségeket túlságosan kiélezi. Sokkal fontosabb lenne megmutatni, hogyan érvényesülnek ugyanazok az alapvető keresztény elvek — sokszor egyenesen torz aszketikus irányzatok ellenére — a keresztény élet egészében. Érdekes pl. ebből a szempontból tanulmányozni a sokáig csak szerzetesi keretben nézett evangéliumi tanácsok kisugárzó erejét napjainkban. De bizonyos, hogy a különböző életforma, környezet, feladat hangsúly-eltolódásokat, módszerei, eszközi különbségeket hoz magával. Ezt ma jobban látjuk, mint eddig. És éppen a világi keresztények javát ez érdekli mindenekelőtt. Hogyan lehet munkájuk egyúttal istenszolgálat? Hogyan töltik be családi életükkel az „ecclesiola” hivatását? Hogyan egyeztessék össze a mindennapi érintkezésben a türelmes szeretet és a tanúságtétel szellemét? Hogyan tudják megvalósítani Isten válságoktól rengetett mai világában a só és a kovász nekik szánt szerepét?

Néhány vonás már kezd kibontakozni ebből a „világi aszketikából”. Mindenekelőtt éppen önállósága és rugalmassága. A hullámzó, változó élethelyzetekbe kerülő világi embernek nem annyira aprólékos rendszerre, mint nagy irányító, mondhatni világító alapelvekre van szüksége. (Általában a kereszténység utóbbi századaiban túlságosan hajlamosak voltunk erre a részletekbe vesző szisztematizálásra, nem egyszer a nagy alaptények, alapélmények elhomályosodása árán.) Ezek közvetítését joggal igényli a hierarchiától, de alkalmazásuk a mindenkori helyzettől függően személyes lelkiismereti ügy. A Zsinat világosan tanítja, hogy a papság nem tud, de nem is hivatott minden kérdésben megoldást kínálni, ez egyéni tájékozottság és felelősség dolga (GSp 43, L 7).

Megkíséreljük felsorolni ennek a lelkiségnek még néhány jellemző vonását:

1) A világ (és benne az Egyház) építésének öntudata és felelőssége. Öntudata, mert nincs „profán” munkatér: minden munka a teremtés művének folytatása, Krisztus második eljövételének és a megdicsőült új világnak útegyengetője. (Ennek a gondolatkörnek máig felülmúlhatatlan úttörője és prófétája Teilhard de Chardin.) És felelőssége, mert ezzel a tevékenységgel kapcsolatban két nagy tévedés lehetősége fenyeget: a manicheista és a panteista lelkiség veszedelme. Aki úgy él a világban, hogy „rossznak” tartja azt, és környezetétől, munkájától elvonatkoztatva próbál „lelkületet élni” és „kapcsolatban maradni Istennel”, az állandó hasadást és belső meghasonlást fog hordozni magában. Ebben a magatartásban bizony nem ártatlan a száza-

dok óta papok, sőt szerzetesek megfogalmazta „aszketikus ideál” modellje. Így a kereszténység elválik a világtól, kihátrál a világból, elveszíti a világot. Ma viszont, ezt a veszélyt elkerülendő, hanyatt-homlok belezuhanunk a másikba: az „elkötelezett” keresztény egész lényével a világ alakítására törekszik, közben pedig maga is szem elől téveszti vallásának transzcendens oldalát, és nem lát benne mást, mint földi problémák megoldásának eszközeit. A cél természetesen az egyensúly: evilági és istengyermeki hivatásunk egységes megvalósítása.

2) Az eszközök viszonylagos értéke. Eszköz itt mindaz, ami a lelkiiség kialakítására szolgál. Ha eszköz, akkor annyiban kell használni, amennyiben a célra való; de annyiban ki is kell használni! Ebből az egyszerű alapelvből gyakorlatban sok meglepő dolog következhet. Pl. az, hogy a munkahelyén és otthon helytálló világi esetleg nem tudja beépíteni napirendjébe a hétköznapi szentmisét és szentáldozást (az Oltáriszentség is „eszköz”, ha a legfölségesebb is!) — vagy ellenkezőleg az, hogy az elmélkedés valamilyen formában a világinak is szerves napi szükségletévé válik. De következik az is, hogy a világban élő ember lelkiélete sajátosan „evilági” elemekből is táplálkozik, akár a szerzetesek rendjének szokásaiból, kirándulástól vagy újságolvasástól filmig és zenéig.

3) Hivatás misztika. Ezzel a kicsit gyanús hangzó kifejezéssel csak azt akarjuk mondani: a világi keresztény munkájának, az ún. állapotbeli kötelességek teljesítésének nem hogy csökkenenie nem szabad, hanem inkább növelni kell a Krisztussal való egyesülés bensőségét.⁵ Ha meggondoljuk, hogy eddig a legtöbb, amire a törekvő világi eljutott, az a tudat volt, hogy a reggeli jószándék megszenteli a napot, ha közben sajnos foglalatosságai „el is vonják figyelmét” Istenről, akkor megértjük: a fejlődési lehetőség szinte beláthatatlan.

4) Kölcsönös segítség. A mai fokozódó közösségigény keresztény és lelki formája ez. A közös feladatok és érdekek felismerésével járó összetartás és a segítő szeretet testvéri készsége. A családi élet nyitottsága, a családok sejtyszerű összefonódása. A fejlődést egyénileg is, elvileg is nagyon segíti az egyszerű és magától adódó tapasztalatcsere, a józan tanács, a meggondolásra ösztökélő problémafelvétel, s nem utolsósorban kiforrott egyéniségek keresetlen tanúságtétele, szóban és írásban is. Ilyenek pedig hálistennek szép számban akadnak.

TANÚSÁGTÉTEL HITBEN ÉS SZERETETBEN

Belülről kifelé haladva elérkezünk így a világi hívő központi feladatához, amelyet a Zsinat részletesen kifejtett. A laikus részese Krisztus papi, prófétai és királyi tisztének, az Egyház üdvöztető küldetésének. Jelenlétével, munkájával, tanúságtételével szenteli meg a világot, és ugyanakkor önmagát

is.⁶ A Zsinat habozás nélkül „pótolhatatlannak” nevezi a laikusok szerepét a világ evangelizálásában. Persze egyelőre csak egy aránylag vékony, dinamikus rétegük képes többé-kevésbé megvalósítani a tanúságtévő életnek ezt az ideálját. Ezeknek feladata óriási. A legtágabb és ma legtöbbet emlegetett terület: az egyházon kívüli (máshitű vagy hitetlen) világgal folytatott dialógus. De a tanulmány címéhez híven maradjunk csak a magunk portáján:

1) A kovász szerepét tölthetik be az érdektelenek nagy seregében. Hiszen szomorú, de józan tény, hogy az Egyház tagjainak nagyrésze egyáltalán el sem jutott még a tudatos állásfoglalásig Isten ügyeiben. Egyéni jóléte, boldogulása, karrierje, vagy éppen csak a nyers létküzdelem foglalja le. Mindennapi élete, szakmai és szórakozási köre teljesen „profán” jellegű. Az Egyházban tapasztalható nyugtalanság biztosan nem járul hozzá ahhoz, hogy ezek az emberek jobban kívánjanak törődni vele, s így eddig gondjaikat még újabbakkal tetézzék. „Papok dolga.”⁷ De ha azt látják, hogy velük élő, velük együtt dolgozó társaiknak szívügye az Egyház ügye, akkor idővel ők is fölfigyelhetnek. Nem prozelitizmusra gondolunk. De a száj a szív bőségéből szól, és a lámpás úgysem marad véka alatt.

2) Nagy a hivatásuk a kesergők irányában is, akiknek magatartását az Úr Jézus így jellemezte: „Aki óbort iszik, nem kíván újat inni, mert azt mondja: Jobb az ó!” (Lk 4,39) Ezek az emberek — annál inkább, minél tudatosabban és minél hosszabb ideig éltek és értékelték az Egyház eddigi liturgikus, fegyelmi, stb. rendjét — többé-kevésbé megzavarodva, olykor tanácstalanul állnak az új idők új szelleme előtt. Visszakívánják a nagyobb védettséget, a kisebb felelősséget. Kifogásaik, aggodalmaik, botránkozásuk sokszor nagyon is megalapozott. De érzik, hogy a vesztes oldalon állnak, mert az idő és a Lélek a fejlődés javára dolgozik. Az ezzel járó keserűség különféle formákban nyilvánul meg: begubózkodás vagy éppen éles méltatlankodás, gyanakvó elzárkózás minden „modern” elől, stb. Sajnos a papság egy része sokszor fölöslegesen és tapintatlanul próbára teszi érzékenységüket, egy másik része viszont saját hasonló állásfoglalásával még jobban tüzell őket. Csak egyvalami férközhet a lelkükhöz: megértő, tapintatos, nagy szeretet. Ezt megint könnyebben és közvetlenebbül adhatja az, aki közülük való.

3) Külön fejezet az ifjúság problémája. Ezen belül is az a figyelemreméltó réteg, amely nagyon is tudatosan ellene szegül apái individualizmusának, evilági szociális és politikai felelősséget, elkötelezettséget érez, de mindezt — úgy látszik — a kereszténységtől függetlenül. Azt nem ismeri el, nem tartja hitelreméltónak. (Elgondolkodtató, hogy a szélsőségesnek igazán nem mondható VI. Pál pápa mekkora tisztelettel, mi több: reménykedéssel, sőt magatartásuk alapjaiig nyúló megértéssel beszél minden adandó alkalommal ezekről a hosszúhajú, hosszúnyelvű „mai fiatalokról” . . .⁸) Mi hiányzik ezeknek a fiatal embereknek, akik — egy élesszemű megfigyelő szerint — valóságos Szent Kristóf-i buzgalommal keresik, kinek, milyen

célnak érdemes szolgálni az életben? Élő, közülünk-való, hús-vér emberek, eleven példák (merjük kimondani: eszmények) hiányoznak, akik nyugodt, meleg meggyőződéssel, nem-provokatív módon igazolják előttük az aprópénzre váltott kereszténység hitelét. Akik őket is megértik, akik egy kis bizalmat előlegeznek forrongó keresésüknek, akik a kellő pillanatban ki tudnak mondani egy eligazító szót, kezükbe adni a megfelelő könyvet . . . Mindez első-sorban és messzemenően a szülők, a nevelők, a felnőtt barátok, nagykorú világiak szép feladata.

4) És végül a papok felé sem megvetendő a világiak szerepe. Ma, amikor a papság nagyrésze belső válságon megy át és sokszor nem látja tisztán hivatását, a hívőknek a papi egzisztencia erősítő táptalaját kell képviselniük. Kitartásukkal, egyházhűségükkel, s ugyanakkor igényességükkel meg kell éreztetniük papjaikkal: van kiért dolgozniuk, van miért igyekezniük. Mivel a pap nem légüres térben mozog, hanem hivatása lényegesen közöségi, ez az „emberi” tényező nagyon is fontos neki. Egyre világosabb az is, hogy a papi utánpótlás kérdése sem csupán mennyiségi, statisztikai probléma, nem is csak egyéni „lelkiségi” kérdés. Nagykorú világi nem veszíti el a fejét az aggasztó statisztikák láttán, mint a pásztor nélkül tanácstalan „báránka”, hanem fölteszi magának a kérdést: mit akar a Gondviselés mondani, mire akar tanítani, amikor megengedi ezt a helyzetet? Ezt is közösen lehet és kell megoldani a Test tagjainak. A megoldás egyik útja valószínűleg a világiak „besegítése” lesz a nem-elsődrendűen papi feladatokba. A másik nagy tényező az a családi és társadalmi légkör, amely a hivatások emberi alapja; ezt pedig a világiak vannak hivatva létrehozni. Végül a hívő egyénileg is sokat segíthet papjának, baráti beszélgetéstől és vitától akár a prédikáció okos bírálatáig. Nem is szólva az egyházközségi tanács szerepéről a plébános mellett, — már persze ha valóban van szerepe.

VILÁGIAK A „SZENTÉLYBEN”

Utoljára hagyjuk azt, amiről ma legtöbb szó esik: a világiak szerepét az Egyház „szakrális” — liturgikus és teológiai — terében. Ugyanis nem ez az elsődleges. Főleg nem abban a formában, ahogyan a szenzációéhes hírverés beszél a nők papságáról és egyebekről . . . Tény, hogy míg korunk vezető teológusai a mítoszfosztás és deszakralizálás mellett kardoskodnak, a laikusok között bizonyos „szakrális ittasság” mutatkozik: a laikus boldog, hogy felolvashat a misében egy-egy olvasmányt, megérintheti a szent edényeket, hogy papjával, fesztelenül érintkezhet,⁹ vagy hogy odaeresztik a teológiai fakultásra . . . Ez lélektanilag érthető fejlemény, de nem egészséges, mert a lényeg mellé irányítja a figyelmet. A fejlődésnek ez az iránya ui. nem csalétek, nem megalkuvás, nem is a papi utánpótlás nehézségeit megkönnyíteni hivatott hézagpótló szerep, hanem természetes következménye Isten

népe szerves egységének, az „egyetemes papság” tételének, amelyet a Szentírásban éppen az első pápa szögezett le (1 Pét 2, 5. 9).¹⁰

A liturgikus reform minden erőfeszítése azt szolgálja, hogy a keresztyén élet középponti cselekményét, a jelenlétté „sűrűsödött” Krisztus valóságát a közösség ügyévé, eleven és életformáló erővé tegye. Vajon mit értett meg ebből az a különben kitűnő szerzetes, aki írásban jelentette ki: inkább nem misézik többé, ha már nem teheti a régi latin forma szerint? És vajon többet ért-e az az ügyes és mozgékony plébános, aki a reformot hívei mutatós aktivizálására használja ki, afféle öncélú liturgikus „üzemet” létesítve?¹¹ Azzal sem jutunk előbbre, amikor a hierarchia egy-egy kénytelen-kelletlen ízű, ha-val és de-vel körülbástyázott hivatalos intézkedéssel engedélyez bizonyos funkciókat. Tanulságos pl. a német püspöki karnak a laikusok prédikálására vonatkozó döntése.¹² Vagy mit szólnunk ahhoz az intézkedéshez, hogy nők csak „a szentélyen kívül” olvashatnak fel a mise olvasmányjaiból? (Ez liturgiailag is korszerűtlen, hiszen ma a fejlődés éppen a templomi tér és közösség egységesítése felé tart.) Az ilyesféle intézkedés nem ismeri fel „az idők jeleit” (sajnos ez a kifejezés is azok közé tartozik, amelyeket már elkoptattunk anélkül, hogy komolyan vettünk volna). Mert a Zsinat ennek tartja a laikusok növekvő tudatosságát, felelősségét, részvállalását. Sőt nemcsak ennek, hanem egyenesen „a Szentlélek félreismerhetetlen működésének” (L 4). De — és ezt is a Zsinat mondja — a papság csak „v e l ű k (ti. a laikusokkal) e g y ű t t képes felismerni” ezeket a jeleket! (PO 9)

A laikusok teológiai tanulmányai terén a helyzet egyenesen aggasztó. A hallgatók száma rohamosan nő.¹³ (Igaz, nőket még nem minden országban engednek teológiára, — tudunkkal Magyarországon sem.) Az indítók azonban csak bizonyos százalékban a hit kérdései iránti objektív érdeklődés. A hallgatók természetesen koruk gyermekei, ennek minden lélektani nehézségével, megtoldva a főntebb említett „komplexumokkal” mindkétfelől. Ráadásul maga a teológiai tudomány is mélyreható válságon megy át. Aki nyugodt kikötőt, támaszt, megoldást remélt a „szent tudomány”-tól, az alaposan csalódik. Végül pedig a kiképzett szakerek hasznosítása még gyermekcipőben jár, — a hitoktatás területén túl alig-alig indult meg komolyan.

MENTSVÁRUNK: A „SENSUS FIDEI”

Gondolatmenetünket már rég döngeti egy kérdés, ugyanaz, ami az Egyház egész mai helyzetével kapcsolatban is gyakran fölmerül: Nem túl intellektuális, túlságosan keveseket érintő mindez? Demokratizálódásról, általános bekapcsolódásról beszélünk, s valójában nehezebbé tettük a tájékozódást, mint valaha. Ahhoz, hogy ma valaki egészséges ítéletet mondhasson a különböző véleményekről, olyan szakképzettségre lenne szüksége, ami éppen a laikusnak nem is feladata. Mi lesz a nagy többséggel? Azokkal, akik nem érdektelenek, de nem is „bennfentesek”, hanem egyszerűen — hívők?

– Egyik legsürgetőbb feladat: meg kell értetni velük, hogy struccpolitikát nincs értelme — lassan már nem is lehet — folytatni, viszont nem is reménytelen az eligazodás a vitás kérdések dzsungelében. Mert Isten Lelke jobban gondoskodik Egyházáról az embereknél. Három nagy erőforrás áll rendelkezésükre: az általános papság, a természetes józan ész és a gyakorlati keresztény élet. Ezekkel élve érvényesül bennünk az a bizonyos „sensus fidei”, hitérzék, amelynek megbízhatóságát a II. Vaticanum is megerősítette: a hívők összessége nem tévedhet a hitben (LG 2, 12). Csak egészen vázlatosan utalhatunk itt kifejtésének eszközeire: Megszabadulás a pánikhangulattól (bizalom Istenben, az ő Szentlelkében, az Egyházban, helyes önbizalom), szolid tájékozódási források, a lelkiismeret komoly nevelése, az egyházi tanítóhivatal irányelveinek ismerete, felelősségteljes dialógus (nem bármely egyéni véleménynek van csalatkozhatatlanság ígérvé!), s mindenekelőtt: szentségekkel élő, gyakorló hitélet. Így születik meg lassacskán az az ember, akire ma nagyobb szükség van, mint valaha: a szentpáli „lelki ember”, aki mindent „meg tud ítélni” és „a jót megtartani” (vö. 1 Kor 2, 15, 1 Tessz 5, 21), akinek — Hofbauer Sz. Kelemen szellemes kifejezésével — „katolikus orra van”. Papok, teológusok, intellektuális képzett emberek pedig tartsák tiszteltben ezt a sensus-t, a Szentlélek Úristen velünk létének zálogát. Ébresztgessék, tudatosítsák. És ne csodálkozzanak, ha a hívők tömege sehogysem akar beleszokni abba, hogy nem kell mindent „mellreszívni” az egyházi viták és civakodások berkeiben. Ők jól érzik, hogy nagy itt a tét: tárgyilag a hitletétemény, alanyilag a léleküdvösség és a kereszténység hitellevele: a szeretet. Innét már csak egy lépés, jobban mondva a döntő ugrás hiányzik: kishitű aggodás, terméketlen morgolódás helyett a cselekvő felelősség irányába. „Lehetetlen, hogy botrányok elő ne forduljanak” (Lk 17, 1). De a nagykorú kereszténynek ezeket figyelmeztető jelként kellene felfognia, amely talán éppen őt inti tevékenyebb, felelősségteljesebb, áldozatkészebb életre: „Te vagy az Egyház, rajtad is múlik a sorsa!”

A helyzet komoly. Hallatlan erők vannak felszabadulóban az Egyházon belül. A régóta érlelődő öntudatos világi rétegnek a Zsinat szárnyakat adott. Érdeklődésük, igényességük fokozódik, kritikájuk élesedik. Teljes nyilvánosságot, beavatottságot és beleszólást követelnek egyházi ügyekben. A klérust ez a rohamos fejlődés és átalakulás meglehetősen készületlenül érte. Nem hiába szokták szimbolumként emlegetni a szembemiséző oltárt — pap és hívő ma mindenképpen közelebb került, sokszor „szembekerült”, s amennyire gondviselésszerű ez, annyi nehézséggel is jár. A hierarchia szép feladata, hogy segítse a világiakat szolid teológiai alap nyújtásával, a „testvéri tekintély” (A. Müller) támogatásával. Lourdes forrását egy parasztlányka kaparta ki a földből, és egy egyszerű munkásember „fogta be”, — de kegyhellyé a hierarchia ellenőrzése alatt vált. Lesz-e élővíz forrásává Isten népének együttműködése „a szent város megvidámítására” (Zsolt 45, 5), Isten, em-

ber szolgálatára, — vagy romboló vetélkedés és féltékenység csataterévé lesz Egyházunk, és „pusztává válik, önmagában meghasonlott ország” (Mt 12, 25)? Mégoly szép és meggyőző elméleti fejtegetések sem képesítenek, hogy mind a két oldalon fölébe emelkedjünk a partikuláris érzelmeknek és érdekeknek, áldozatot vállaljunk és igazán Isten akaratát keressük. Erre csak egyvalami ád erőt: személyes viszony Jézus Krisztussal. A názareti munkással, aki örök főpapként ül az Atyának jobbán, és az új bort új tömlőkbe akarja tölteni.

JEGYZETEK

- ¹ Ezért bajos egyetérteni Th. Filthaut indítványával, hogy a „laikus” szó helyében a „hivó”-t használjuk. — Egyik fiatal pap-ismerősöm így szokta „fémjelezni” kollégáit: „Ez hivó papi!”
- ² Sík Sándor: Hétköznapi kereszténység. A kettős végtelen (Bp. Ecclesia 1969) II. 17. Ugyanitt írja: „Az Úr Jézus az esztergapad mellett, az Úr Jézus a szemnek, fülnek, orrnak éppen nem gusztusos tömegek közepében szinte elveszve, az Úr Jézus az elhagyott galileai utakon, napsütésben vagy hidegben ballagva tanítványai közt: az ilyen közönséges mozzanatokat nemigen ábrázolják Hol vannak a képek Máriáról a konyhában, vagy a mosóteknő mellett, holott az élő Szent Szűz bizonyára többet volt a konyhában, vagy a mosóteknő mellett, mint olyan munkában vagy helyzetben, amelyről szép királynői képet lehetne festeni.”
- ³ Idézzük-e egy akadémikus szavait: „Micsoda, ezek a laikus teológusok most már professzorok is lehessenek? Mi papok meg csináljuk csak azt a szemét lelkipásztorkodást!” (Az eredeti német szó még pontosabban megközelíti a — persze más összefüggésben használt — szentpáli kifejezést . . .)
- ⁴ Főleg a „szélsőjobb” laikus mozgalmaznál tapasztalható ez. Egy kis idézet a müncheni „Pro mundi vita” csoport egyik kiadványából: „Végre is mi laikusok nem estünk a fejünkre. Ismerjük a Timóteusnak szóló Pál-levél tartalmát; és ha az első garnitúra (értsd: a papság) csődöt mond, nekünk többieknek, megbérmáltknak kell megfelelni fogadalmunknak és megvédelmeznünk a hitet.” — Vagy gondoljunk a konzervatív csoport nemrég lezajlott római zarándoklatára.
- ⁵ Laikus dekr. 4. Vö. XXIII. János, Mater et magistra: „Ne teremtsünk mesterséges ellentétet saját tökéletességünk és a világban való cselekvő jelenlétünk között . . . Teljesen belevág az isteni gondviselés tervébe, hogy mindenki napi munkájával fejlessze és tökéletesítse magát, az pedig majdnem mindenkinél evilági természetű.”
- ⁶ Szépen írja erről A. Müller (i. m. 26): „Kereszténység nemcsak ott van, ahol beszélnek róla, ahol kifejezetten meggondolásaink tárgya, vagy ahol, hogy úgy mondjam, paragrafusokba rögzítik. A kovász, az élesztő abban van benne, amit egyszerűen tésztának nevezünk . . . Éppúgy, miként nem az élesztőt esszük, hanem a kenyeret, úgy a kereszténység sem szintiszta vallás, hanem élet, teljes és földi élet, amelyben azonban hat Isten ígéje.”
- ⁷ Igen tanulságos különböző egyházi lapokban az egyházmegyei vagy országos zsinatokkal kapcsolatos riportokat olvasni. Ilyen válaszokat hallunk: „Nem is hallottam róla.” „Majd csak csinálnak valamit.” „Szerintem nincs értelme ekkora felhajtásnak.” A német zsinat a katolikus közvélemény 33 %-át érdekli, 41 % nem is tud róla. Ausztria egyik tartományi zsinata előtt 80 000 kérdőívet küldtek ki. Nem egészen 4000 egyén válaszolt. Ezek közül is csupán 37,5 % (egyrészüik korára, betegségre, időhiányra hivatkozva kitérően) arra a kérdésre: hajlandó lenne-e aktív

egyházi közreműködésre. A nyugatnémet zsinat előtt több mint 21 millió kérdőívet bocsátottak ki. Kb. 4,5 millió érkezett vissza. Ez statisztikailag jó eredménynek mondható, — de hát a többi?

⁸ Vö. pl. Szolgálat 9, 73, vagy 10, 76-78.

⁹ Vö. a Szolgálat 9. sz.-ban Szinérváry K. András cikkét.

¹⁰ Pl. a „Schreiben der deutschen Bischöfe über das priesterliche Amt“ c. kiadvány igen világosan kiemeli: „A laikusokat nem a pillanatnyi paphiány miatt szolgáltatták fel: járuljanak hozzá teljesértékűen az Egyház egész életéhez és szolgálataihoz, hanem inkább azért, hogy valósítsák meg küldetésüket.” (64. o.) — Vö. ehhez I. F. Görres: „Még sohasem volt bennünk ilyen élesen tudatos a laikus sajátos, pótolhatatlan feladata a világban és a világ számára. Nem lenne hát jobb dolgunk, mint hogy erőnek erejével a pap legszűkebb kötelességeinek a körébe hatoljunk be, mondjuk a szószékről prédikáljunk?” (Im Winter wächst das Brot. Einsiedeln 1970. 102. o.)

¹¹ H. U. v. Balthasar keményen írja: az ilyeneknek a reform „szívesen látott alibi új klerikális dirigálásra, buzgó nyüzsgésre, amely . . . megint csak rossz helyre teszi a hangsúlyt” (Klarstellungen 108). Úgyes összefoglalása az idevonatkozó kritikáknak N. Höslinger: A félreértett liturgikus megújulás. Mérleg 1970/1, 47skk. — A Synode c. nyugatnémet zsinati kiadvány szerint a misére járók indokai: 9,4 % társadalmi okokból, 27,8 % az „ünnepélyesség” miatt, 37,7 % vallási kötelesség, 31,2 % közösségi szempontok, 41,2 % a „csendes ima” helye, 50,1 % „lelki erő” forrása. Csak a fele keresi az Istennel való találkozást és negyede a Krisztussal való közösséget, — de vajon „alkötelező” találkozásra, áldozati közösségre gondolnak-e?

¹² Amtsblatt für das Erzbistum München u. Freising 1971/3, 94-97. Rövid foglalata: A kellő feltételekkel (teológiai képzettség és mély hitélet) rendelkező jelöltet az illetékes lelkész felterjeszti az egyházmegyei hatóságához. (NB. Hogyan lehet a lelki-életet hitelt érdemlően „igazolni”? És mi lenne, ha a papoknak is bizonyítanok kellene a prédikálásához, hogy életük megegyezik szavukkal?) Ennek elvi beleegyezése után a lelkész esetenként adja meg az engedélyt, s az illető működéséért saját személyében felel. Kivételes esetben a püspök meghatározott időre általános engedélyt is adhat.

¹³ Pl. Nyugatnémetországban kb. 2000. Ausztriából külön statisztika nem áll rendelkezésünkre, de a négy nagy egyetem: Bécs, Grác, Salzburg, Innsbruck állami fakultásain összesen 1285 hallgató tanult a múlt évben teológiát, míg az egyházmegyei és rendi szemínáriumokban csak 300. Az egész kérdéshez lásd Leo Karrer: Von Beruf Laientheologe? Ein kritisches Plädoyer. Herder, Bécs, 1970.

IRODALOM

A „laikus-kérdés” máig legnagyobb teológus-képviselője Yves Congar. Magyar nyelven kitűnő gondolatokat ad Thomas Merton most megjelent könyve: Élet és életszentség (Eisenstadt 1971), és Alois Müller: Kereszténység, egyház — új szemmel (Bécs 1970). Th. Filthaut: Igehirdetés zsinat után (Bécs 1970) c. könyvében is találunk a kérdésről néhány oldalt. Jó irodalmi összefoglalást adnak az OMC kiadványai: König bíboros: A zsinat mérlege, Bécs 1968, 87-88, és a „Zsinat után” c. gyűjtemény, 1968, 222-223.

A HITOKTATÁS MAI IRÁNYAI AZ EGYESULT ÁLLAMOKBAN

Mindaz, ami valóban mai, nem fogható meg és nem elemezhető a maga teljes valóságában. Így ez a cikk is legfeljebb megkísérli megragadni a mai amerikai hitoktatás néhány legfőbb jellemvonását, anélkül, hogy teljességre törekedhetnék. Szükségképpen tisztázatlan marad az a kérdés: létezik-e egy sajátosan amerikai kateketika, vagy lényegesen különbözik-e a teológiai gondolkodás Amerikában az európaítól.

Kétféle forrást használtunk. Az első írott: kateketikai könyvek, cikkek és az utolsó 8-10 év hittankönyvei. A másik forrás a személyes tapasztalat: közvetlen hitoktatási munka és hitoktatókkal való kapcsolat, akár négy szemközti beszélgetésben, akár kateketikai gyűlések, rendezvények és találkozók során. Minthogy a hitoktatóknak csak nagyon kis töredéke hozza nyilvánosságra gondolatait és tapasztalatait, azt kell mondanunk, hogy az írott források sokszor elég egyoldalúan tükrözik azt, ami az osztálytermekben végbemegy, s a kiadványok csak részleteit mutatják meg a valóban fellelhető irányoknak és problémáknak.

I. AZ AMERIKAI HITOKTATÁS A II. Vatikáni Zsinat Előtt

Ezelőtt mintegy tíz évvel a hitoktatás lényegesen más módon és más szellemben folyt Amerikában, mint manapság. A következő fő pontokban jellemezhetjük az akkori helyzetet:

(1) A figyelem a katolikus iskolákra összpontosult. Bár a kat. diákoknak elemi fokon csak 45 %-a, középiskolai fokon („high school”) pedig csak 31 %-a járt katolikus iskolába, az akkori egyházi felfogás szerint katolikus iskolát kellett teremteni minden katolikus tanuló számára, még a legnagyobb anyagi áldozatok árán is. Így nem csoda, hogy a tankönyvek és a kateketikai irodalom is elsősorban a katolikus iskolák oktatását tartotta szem előtt.

(2) Mind az elemiben, mind a high school-ban naponta tanítottak hittant egy teljes 50 perces órában. Szombat nem lévén iskolanap, ez heti öt óra hittant jelentett 12 éven keresztül. Semmi más tárgy az angolon kívül nem kapott ennyi órát. Következésképpen az anyag mennyisége rendkívül széles és szerteágazó lehetett.

(3) A hitoktatást papok, szerzetesek, főképp apácák végezték. A laikusok bevonása sokkal ritkább és kivételesebb volt, mint ma.

(4) A 60-as évek elején megkülönböztethető egy tradicionális és egy új irány. A tradicionális irány egyoldalúan az intellektuális közlésre törekszik és egyértelmű általánosításokkal, tekintélyi és dogmatikai alapon tárgyal minden kérdést. Teológiai háttere az újszolasztika, ennek fogalomtárát és szemléletét próbálja „apró-penzre váltani”. Az új irányt a háború utáni német és francia teológiai megújulás hozta létre. Míg a teológiában általában a francia hatás erős, addig a kateketikában a német befolyás az uralkodó. Az un. k e r ü g m a t i k u s irány, amely legkiemelkedőbb eredményét a német katekizmusban érte el, Amerikában az ötvenes évek végén kezdett tért hódítani. Ez az irány a biblikus és liturgikus források gazdag használatát és az elméleten túl a gyakorlati alkalmazás kidolgozását sürgette. A né-

met katekizmust segédkönyveivel együtt angolul is kiadták, de az átdolgozás ellenére túlságosan idegen maradt az amerikai légkörben, és igazán sohasem terjedt el. Jobban hatott a kérügmaticus irány P. Joseph Goldbrunner és P. Johannes Hofinger személyes munkássága nyomán. Az ő könyveik és előadásaik Amerika-szerte megismertették a német kateketika legújabb eredményeit, és valamelyest felkészítették a hitoktatást a zsinatot követő változásokra. Bizonyos értelemben a kérügmaticus iránynak egy amerikai ága is létrejött, néhány amerikai tankönyv is íródott ennek szellemében, azonban az irányzat ellenzői, bizonyos joggal, váltig hangoztatták annak gyökerében európai, tehát idegen jellegét.

Azt kell mondani, hogy a vatikáni zsinat egy csak nagyon „fontolva haladó”, alapjában véve konzervatív kateketikai helyzetet talált és indított el új utakra a maga egyszerre felszabadító, bomlasztó és átalakító hatásával.

II. A ZSINATOT KÖVETŐ ÁTALAKULÁS FŐ ÖSSZETEVŐI

1) Teológiai átalakulás

A zsinatot megelőző években az amerikai katolicizmus épp csak elkezdte átvenni az európai új teológia eredményeit. A biblikus és liturgikus megújulás éppen hogy megindult. A patrisztikus megújulás igazában sosem tudott szárnyra kelni, hiszen az amerikai katolicizmus az újszövetség első századán túl aligha tudott az ősegyház életére mint saját előtörténetére tekinteni.

Ebben a lassan induló átalakulásban forradalmi erővel hatottak a zsinat nyomán fellépő teológiai irányok, főképp a **s z e k u l a r i z m u s** (evilágiság) gondolatvilága. Harvey Cox „Evilági Város” c. munkájának nagy hatását több ok magyarázza. Egyrészt jellegzetesen amerikai gondolkodás és szemlélet szülötte. Másrészt a zsinat utáni időben a régi korlátok és formák lebontásának folyamatában rendkívül segített avval, hogy kifejezetten tagadta a vallásos és profán értékek közötti határvonalat és élvonalba állította a kereszténység evilági feladatait. A mű protestáns eszmei hátterét alig ismerő katolikus olvasóra minden gondolata az újság erejével hatott, még azok is, amelyek kétes múlttal rendelkeztek a protestáns teológia történetében. A zsinatot követő ökumenikus fellendülés egyébként is bátorította a katolikus teológiát a protestáns gondolkodással való dialógusra. Így a szekularizmus gondolköre a zsinat utáni katolikus teológia legerősebb áramlatává vált. Ez az eszmekör vetette fel a legtöbb új gondolatot, okozta a legtöbb meghasonlást, félreértést, problémát és újrakezdést, indította el a legértékesebb és legzavaróbb erőfeszítéseket nemcsak a teológiai szakirodalomban, hanem az egyházi gondolkodás és tevékenység minden ágában, így a hitoktatás terén is.

A zsinat utáni teológiában világszerte megerősödött a **p e r s z o n a l i z m u s**, azaz a személyt középpontba állító filozófiai és teológiai irány hatása. Ez az áramlat az amerikai katolikus teológiát is meghódította. E téren az átalakulás nem volt olyan drámai és hirtelen, mint a szekularizmus esetében. Már a zsinat előtti megújulás is azt követelte, hogy a teológiában az

emberi személy filozófiája legyen uralkodó. A zsinat után azonban a perszonalizmus már nem mint egy bonyolult gazdag, de csak keveseknek hozzáférhető filozófiai irány jelentkezik, hanem — meglehetősen leegyszerűsítésekkel — előnti a vallásos kiadványok mindent szintjét, megjelenik a hittankönyvekben s a fiatalabb papság ígéhirdetésében, és ideológiai alapul szolgál az egyházi intézmények, főleg a szerzetesrendek megújulásában.

A zsinatot megelőző teológiai átalakulás fő tényezői, a biblikus kutatás és a liturgikus mozgalom, a zsinat után ugyancsak a szekularizmus és perszonalizmus hatása alá kerülnek. Így mind a biblikus, mind a liturgikus megújulásban a történeti (és következésképpen a tradicionális) elem fokozatosan háttérbe szorul és sokszor feledésbe merül. Ez utóbbi folyamat Amerikában még csak meggyorsult azáltal, hogy a történeti gondolkodás az általános műveltségben alig tudott polgárjogot szerezni, még egyházi körökben sem. A gyakorlatiasság és a jövőre való irányulás viszont az amerikai lélekben mindig előtérben állt.

2) Az oktatás és nevelés új irányai

A hitoktatást a pedagógia átalakulása is nagyban befolyásolta. Mivel itt az amerikai nevelés jelenlegi helyzetét aligha tudjuk ismertetni, csak egy-két fontos elemet említünk meg vázlatosan, főképp a hitoktatás szempontjait véve figyelembe.

a) Perszonalista és individualista szemlélet

Az amerikai pedagógia e téren régi hagyományokkal rendelkezik. A nevelésnek és oktatásnak elsősorban egyéni szükségleteket kell kielégítenie, azokhoz kell alkalmazkodnia. Az amerikai felfogás szerint az iskola jó, amely az odajáró tanulók igényeinek megfelel. Tehát az oktatás minőségének mércéje szélsőségesen szubjektív. A mérce igazában maga a diák, az ő igényeihez és érdekeihez kell alkalmazkodni. A kultúra kincseinek átadása mint oktatási cél másodrangú, sőt talán nem is mindenütt fogadják el. A múlt kultúrkincseiből a felnövő generáció merít ugyan a maga szükségletei szerint, de őrizetük, átadásuk, továbbfejlesztésük mint tárgyi érték túlságosan „konzervatív” álláspontnak tűnik, sőt annak tűnt már a tegnap Amerikájában is.

b) A behaviorizmus hatása

Az amerikai pedagógia lélektani fegyvertárát elsősorban a behaviorizmustól kölcsönözte. „Behavior” viselkedést, magatartást jelent; a pszichológiai kutatásban az egyén külsőleg megfigyelhető megnyilatkozásainak összegét. A behaviorista pszichológus nem valami rejtett tudattartalmat, vagy tudatalatti folyamatokat kutat, hanem a „behavior” változásainak törvényszerűségét akarja lemérni, vizsgálja megváltoztatásának lehetőségeit és módjait, és módszereket próbál kidolgozni prognózisára.

A fenti típusú lélektani kutatásnak megfelelően az amerikai pedagógia a tanítást úgy fogja fel, mint a gyermek „behavior”-jének megváltoztatását. Az oktatás célja a behavior egész komplexumának megváltoztatása, tehát egyaránt áll praktikus és elméleti célok szolgálatában. Nemcsak az elmét, hanem az egész embert kell befolyásolni. Az elméleti oktatás önmagában való szemlélete behaviorista szempontból nemcsak helytelen, de szinte elképzeltetlen.

Mindehhez hozzá kell tennünk, hogy az amerikai pedagógia elsősorban (sokszor kizárólagosan) az ún. „comprehensive high school”-t tartja szem előtt, azaz egy olyan középiskolát, amelyben elméleti tárgyakkal egyenrangúan nagyszámú ipari, technikai és más gyakorlati tantárgy oktatása folyik (ház-tartás, gépírás, autózvezetés, stb.).

c) A kísérleti programok térhódítása

Az újítások és a kísérletezés szeretete nem egészen új az amerikai nevelésben. A behaviorista pszichológia azonban alig ismer más módszert egy tanterv vagy egy program kialakítására, mint a kísérletét, amit statisztikai kiértékelés követ. Az amerikai tanárképzők mellett nem gyakorlóiskolák, hanem legtöbbször ún. „laboratórium-iskolák” (laboratory school) működnek. A név tükrözi a pedagógiai szemléletet: a lényeg nem annyira a tanárjelöltek tanítási gyakorlatának biztosítása, vagy az oktatás módszereinek bemutatása, inkább új módszerek kipróbálása és kikísérletezése.

Az utolsó évtized során az amerikai oktatásban a kísérletezés erősen elterjedt. Csak néhányat említünk az új kísérleti módszerek közül:

- „team teaching” (3-4 tanár együtt tanítja ugyanazt az osztályt együttesen, vagy váltakozva)
- „ungraded school” (a konvencionális osztályfokozatok eltörlése)
- „open classroom” (válaszfalak nélküli épület, a diákcsoportok egy nagy nyitott teremben szabadon mozogva dolgoznak)
- „mini-courses” (pár hétre vagy hónapra kidolgozott tantárgyak, erősebb koncentrációt biztosítva)
- „individualized instruction” (csoportos oktatás helyett egyéni foglalkoztatás különböző segédeszközök felhasználásával)
- „modular scheduling” (az oktatás idejének rugalmas beosztása, egyéni vagy csoportos szükségleteket követve)
- „computer assisted instruction” (a tanár helyettesítése vagy kiegészítése számítógépek által).

Az új módszerek keresését nemcsak az Amerikában már-már hagyományos újítási vágy hozta létre, hanem szükségessé tették az új amerikai generáció igényei is. A mai felsős diák már teljesen a televízió légkörében nőtt fel. A háború utáni technikai fejlődés és anyagi jólét következtében sem kielégítetlen elemi szükségleteket nem ismer, sem a szegénység korlátait. Ez az ifjúság testileg is hamarabb fejlődik, többet utazik, hamarabb tágul a látóköre, többet tapasztal és több alkalma van az önállóságra. Ennek

következtében több szabadságot és önrendelkezést követel, nagyon hamar ki akar kerülni a gyereksorból, és a tekintélyen alapuló tanítási és nevelési módszerek ellen igen hamar lázadni kezd. Az új generáció tulajdonságai átalakították az iskolák légkörét. A tanulók önkéntes kooperációja mindennél fontosabb, ugyanakkor egyre nehezebben biztosítható. Nemcsak az otthon vagy az iskola, de maga a közélet is alig tud kényszerítő erővel hatni a fiatalokra. Akarva-akaratlanul a kötelezés vagy kényszer szerepét minden téren a meggyőzés veszi át. Ugyanakkor a legjobb diákok is elsősorban örömet, érdeklődésük kielégítését keresik tanulmányaikban, a társadalom szolgálata, vagy a kenyérkereset szempontjai csak másodsorban jutnak szóhoz. Amit Amerikában „consumer society”-nek neveznek, vagyis a fogyasztás és élvezés alapjain álló társadalom, az az oktatás területén is egyre több jelenséget határoz meg. A diák mint igényes „fogyasztó” fordul az iskolák felé, az iskolarendszer pedig ezen igények kielégítését megadva próbál tanítani.

III. AZ ÚJ KATEKETIKAI HELYZET

Mind a katolikus teológia, mind az amerikai pedagógia forradalmi változások útjára lépett. E két tényező átalakulásának közös eredménye az a változás, amely a hitoktatásban észlelhető.

a) Perszonalizmus a hitoktatásban. Értékei és korlátai

Mind az új teológia, mind az új neveléstan hangsúlyozza a személy szerepét, és a személyes értékeket mindenek fölé helyezi. A hitoktatók a diákok adott értékeiből és fogyatékoságaiból próbálnak kiindulni, az ő igényeiket akarják mindenekelőtt kielégíteni. Míg a régebbi oktatás a diákok hitét feltételezte és arra épült, a mai kateketikai irodalom nagy figyelmet szentel annak a kérdésnek: nevezhető-e a gyermek egyáltalán hívőnek? Hiszen a hit aktusa feltételezi a személyiség bizonyos fejlettségét és érettségét, ami gyermekkorban még nem található meg. Az új irány a hitet nem annyira az oktatás alapjának, mint inkább céljának tartja; ahelyett hogy feltételeznél, fel akarja építeni.

Ugyanakkor a hitélet továbbfejlesztésében is a személyes igények és érdeklődés jelentik a kiindulópontot. A tananyag témáit és beosztását a fiatalok érdeklődése szabja meg. Bár tankönyvekben, illetőleg tankönyvet helyettesítő nyomtatványokban nincs hiány, s ezek tartalma valóban a tizenévesek érdeklődési területeit tartja szem előtt, a perszonalista irány logikusan mindenféle tankönyv félretételéhez vezet. A tanár az adott csoport igényeit kell hogy kövesse, így magának kell összeválogatnia és sokszor megírnia a tananyagot. A perszonalista irány hűségese követése sokszor a legnehezebben tanítható tárggyá teszi a hittant.

A hit nem csupán értelmi felkészülést igényel. Létrehozása, fejlesztése és megtartása sokszor inkább érzelmi és akarati, mint értelmi feladat. Így nem egy hitoktató arra a logikus következtetésre jut, hogy feladata nem annyira gondolatközlés, mint élmények átadása. Ennek következtében a „tananyag” fogalma kérdéssé válik, és inkább élményalakító programok szervezése, mint hittanórák tartása lesz a cél. A tankönyvek helyett versek, regények, novellák, énekek és filmek kerülnek használatba, a tanár szerepe pedig egyre inkább abban mutatkozik, hogy a diákok reflexióját összegezze, a témák bemutatását követő vitákat vezesse és irányítsa.

A fenti irányok kétségtelenül sok értékes felismerést fejeznek ki. A hitoktatás különbözik minden egyéb tantárgy tanításától, ahogy a hit is különbözik minden tudástól. Nem kétséges, hogy olyan információ átadása, amely direkt vagy indirekt módon nem építi a hitet, nem nevezhető hitoktatásnak. Továbbá a fiatalság egyre korábbi érése és függetlenülése megkívánja, hogy ne feltételezzük a szüleiktől örökölt hitet, hanem a személyes, szabad és felelős hit felépítését tekintsük, legalábbis a felső osztályokban, a hitoktatás legfontosabb feladatának.

Azonban az amerikai hitoktatás tele van e helyes meglátás egyoldalú, vagy merőben szélsőséges alkalmazásaival. A katolikus otthonból származó fiatal lehet hitében éretlen, kétkedő vagy lázadó, de nem tekinthető egyszerűen hitetlennek. Az új irányt követő hitoktatók igen sok esetben alábecsülik a gyermek hitének valóságát, és sokszor eltúlozzák, vagy éppen elősegítik a hit válságát tanítványaikban. Pedig a serdülőkor dialektikája éppen abban áll, hogy bár a fiatalok lázadva szembefordulnak otthonukkal, a szembenállás sokszor nagyon is felszínes. Lelkük mélyén továbbra is a szülők szellemi örökségét hordozzák és az otthon problémakörében maradnak. A magukat szkeptikusnak valló fiatalok nem megtérítésre váró pogányok, hanem egyszerre a személyiség és a hit válságát élő keresztények.

A hit nemcsak az értelem problémája. Ebből azonban nem következik, hogy a hitoktatás az értelem megvilágosítását másodrangú feladatnak tekintheti. A félreértés talán abban rejlik, hogy bár a hitoktatás végső célja a személyes hit kialakítása, ezt nem lehet az oktatás közvetlen céljának tekinteni. A behaviorista pszichológusok elméleteit nem lehet a maguk egészében, változtatás nélkül átvinni a hitoktatás területére. A hitoktatás ugyanis olyan célok szolgálatában áll, amelyek elérése közvetlenül nem mérhető, és nem is tartozik a szorosan vett, pusztán emberi célkitűzések közé. A hit nem tekinthető valamiféle, társadalmat vagy egyéni jól szolgáló „behavior”-nek. Míg a tudás a gondolatközlés eszközeivel közvetlenül átruházható, a hit nem pusztán emberi mű; csak feltételeit tudja megalkotni a szülő és nevelő. Másrészt viszont érvényes a „fides ex auditu” elve: a krisztusi tanítás közlése a hit legelső feltétele. A hitoktatásnak elsősorban e közlés szolgálatában kell állnia, és nem foglalkozhat a pszichológiai vagy érzelmi feltételek megteremtésével e közlés rovására.

Ugyancsak sok zavart jelenthet az egyén igényeinek túlzott figyelembevételével. A behaviorista pszichológus rendszerint feltételezi, hogy az egyén szükségleteit az illető maga ismeri a legjobban, és egyértelműen képes közölni. Ez a feltételezés azonban a serdülők vallásos nevelését illetően igen kétséges. A fiataloktól aligha lehet elvárni, hogy problémáik igazi rugóit, s így tényleges szükségleteiket valóban értsék, elfogadják és közöljék. Még kevésbé várható el az, hogy lássák, milyen problémákat fog hozni fejlődésük következő szakasza, és hogy maguktól kezdeményezzék a jövő problémáira való felkészülést. Ilyen át nem látott probléma számukra a hit tartalmi elemeinek intellektuális elmélyítése, azaz a vallásos ismereteknek az általános szellemi fejlődéssel és éréssel való kiegyenlítése, azonos színvonalra emelése is. Ezt a szempontot rendszerint a hitoktatónak kell képviselnie, függetlenül a diákok „hic et nunc” kifejezett igényeitől.

Nem utolsó sorban kell megjegyeznünk: a perszonalista szemlélet sokszor odáig jut, hogy a hitoktatás egyházi jellegét szem elől téveszti. Mindent a gyermek igényeitől próbál függővé tenni, s közben elfelejti, hogy a hittanár nem pusztán emberi igények szolgálatában áll, hanem az Egyház isteni küldetésének szolgája, és ezért a gyermek pillanatnyi igényein, sőt jövőbeli problémáin és egész fejlődésének követelményein is túl a kinyilatkoztató Isten felé van elkötelezve. Ennek következtében a krisztusi igehirdetést folytatnia kell még akkor is, ha az emberek „elfordítják fülüket az igazságtól és odanyújtják a hazugságnak” (2 Tim 3,4), azaz ha a krisztusi tanítást konkrétan megnyilatkozó emberi igényeikkel nem keresik, sőt visszautasítják.

b) Evilágiság a megújuló kateketikában. Értékei és hibái

Míg a perszonalizmus nemcsak a megújuló teológián keresztül, de a modern pedagógia követelményei révén is utat talált a mai hitoktatókhoz, addig a szekularizmus elsősorban mint teológiai irányzat jelentkezett. Már a zsinat előtti teológiai megújulás sok olyan gondolatot fölvetett, ami előkészítette az evilágiság irányát: a földi értékek teológiáját, az időleges javak, értékek, intézmények és célok teológiai felértékelését ugyancsak sokan sürgették. A keresztény szociális igazságosság jegyében a munka teológiája meglehetősen figyelemben részesült. Ugyanakkor szinte közhellyé vált az a kritikai megállapítás, hogy a hagyományos teológia túlságosan egyoldalúan fordul a vallásos élet túlvilági, halál-utáni céljai felé, míg a vallás evilági feladatkörét elhanyagolja.

Döntő hatást gyakorolt az amerikai katolicizmus szellemi életére Harvey Cox említett munkája. Amit a bultmanni „mítoszتانítás” a maga bonyolult gondolatkörével csak éppen hogy el tudott kezdeni, azt a cox-i szintézis egy csapásra elérte. Beleégette a teológiai köztudatba a tradicionális vallásos világkép kérdéses voltát, és zavarba hozó szókimondással megtámadta a

természetfölötti fogalmak egész rendszerét és létjogosultságát. Ugyanakkor az anglikán püspök, John A. T. Robinson „Honest to God” c. műve antropocentrikus teológiai gondolkodást hirdetett meg azzal a szándékkal, hogy a tradicionális metafizika helyébe új filozófiai alapot teremtsen a keresztény teológiának. A fenti két könyv a szakteológusoknak inkább csak ösztönzésül szolgált és új kérdéseket vetett fel, a hitoktatók nagyrésze azonban ezekben a művekben új irányok meghirdetését látta. Igen sokan kritikátlan lelkesedéssel fogadták őket, vagy nagyon leegyszerűsített formában alkalmazták a hitoktatásban. Evvel először is kérdéssé vált a természetes és a természetfölötti, valamint a profán és vallásos értékek közötti megkülönböztetés. Az istenszeretet csak mint az emberek közötti személyes szeretet korrelatívuma kapott megértő elismerést. Az ember evilági és természetfölötti céljai közti megkülönböztetés kezdett elmosódni, a hangsúlyok áttolódtak: nem a biblikus reveláció, hanem az egész teremtés és az egész történelem mint isteni reveláció került a középpontba. Ezzel az üdvtörténet hagyományos fogalma kérdéssé vált, hiszen az egész emberi kultúrtörténetet tekintették az üdvösség történetének. Ha szakrális és vallási szempontból a realitás egésze fontos — mondták —, akkor minden olyan kísérlet, amely a vallásos életet vagy gondolkodást valami speciális területre szűkíti le, teológiailag tévesnek mondható.

A szekularizmus tételei elsősorban a hitoktatás a n y a g á t változtatták meg. Azok a tankönyvírók, akik a fentieket maradék nélkül magukévá tették, minden erőfeszítéssel azon voltak, hogy a hitoktatás anyagában felöleljék a technika, kultúra, politika, köz- és magánélet legkülönbözőbb területeit. Ahogy Gabriel Moran, az új amerikai kateketika egyik főalakja kifejezte: „minden alkalmas arra, hogy a keresztény Isten kinyilatkoztatója legyen”. Ez a „minden” nemcsak a témakört, hanem a közlésmódot is érinti. A hittételt kifejező vagy magyarázó szöveg mellett a közlés minden egyéb eszközét is felhasználják a mindenben megnyilatkozó Isten megmutatására: újság, regény, film, vers, képzőművészet, fényképezés, stb. E pontban a mindent felölelni akaró szekuláris teológia elsőrangú társra talált Marshall H. McLuhan kanadai filozófusban, aki a közlés eszközeinek forradalmát hirdette meg. Szerinte az írott szó mellett minden egyéb „nem-lineáris” közlési eszköz egyenrangú alkalmazása jelenti a modern gondolatcsere haladását.

Következésképpen a modern amerikai hitoktatás célja nem valami specializált tantárgy kifejlesztése, hanem az e m b e r i é l e t t e l j e s s é g é n e k különböző szempontok szerinti vizsgálata. Pszichológia, antropológia, történelem, nemi felvilágosítás, személyes problémák felderítése és megoldása ugyanolyan joggal a hittan hatáskörébe tartozik, mint a Biblia, vagy a hitágazatok elemzése. Ugyanakkor a nevelés elméleti egyoldalúságának elkerülése érdekében a hittanhoz különböző „praktikum”-okat csatolnak, mint pl. szegénygondozás, beteglátogatás, szociológiai kutatás.

A szekularizmus amerikai szereplését aligha lehet megérteni az amerikai katolicizmus történetének ismerete nélkül. A szekularizmus sosem lehetett volna akkora hatással az amerikai gondolkodásra, ha a zsinat éveit nem előzte volna meg egy bizonyos katolikus „szellemi gettó”. Az amerikai katolicizmus évszázadokon keresztül a kisebbségi helyzet nyomasztó élményeivel küszködött, nem csoda, hogy gondolatvilágát alig jellemezte a mindent átfogó és átható katolicitás. Ebben a helyzetben a szekularizmus felszabadító hatással volt és helyesen ismerte fel az élet teljességének megszentelését, mint alapvetően katolikus feladatot. Az új hittankönyvek, hitoktatási filmek és más segédeszközök ezt a bátor, pozitív szellemet tükrözik, amely semmi igazi értéket, semmi problémát vagy kihívást nem tekint magától idegennek, és az egész ember megváltott, Istentől elfogadott voltát hangoztatja. Ebből a szempontból a szekularizmus térhódítása helyes fejlődést jelent, olyan lépést, amelyet nem lehet és nem is volna szabad meg nem történné tenni.

Másrészt az evilágiság eszménye a tisztázatlan fogalmak nagy tömegét eredményezte, és első vonzó hatásának ellenére a teológiai zűrzavar legfőbb okának tekinthető. Először is annyira antropocentrissá tette a teológiai légkört, hogy sokak számára már úgy tűnik: minden teológiai kérdés csak mint egy antropológiai kérdés korolláriumává vethető fel. A nehézség a „csak” szócskában rejlik. Aki ezt így elfogadja, annak az Isten emberi problémává törpül. Továbbá félő, hogy a szekularizmus a maga mindent átfogó törekvéseiben nemcsak a kereszténységet fosztja meg egyedi azonosságától, hanem még a vallást is feloldja az emberi törekvések összességében. A szekularizált teológiát minduntalan a redukció veszélye kísérti: redukálni az üdvtörténetet az emberi szellem és kultúra történetének egészére, a kereszténységet valami általános emberi vallásosságra, a vallást humanizmusra, stb. Ugyanígy a hitoktatásban is az evilágiság állandóan a keresztény hit sajátos vonásainak elmosását eredményezi. Annyira előtérbe kerülnek az általános emberi élmények és a vallástörténet nagy általánosságai, hogy elnyomják azokat a jellemvonásokat, amelyeket csak a krisztusi kinyilatkoztatás tartalmaz: háromszemélyű Isten, megtestesülés, a bűn (eredeti és személyes) és a megváltás dialektikája, a kereszt botránnya, a test feltámadása és az örök élet. Nem kevésbé oldja fel a szekularizmus a hitoktatás és más nevelési tevékenységek közti határvonalat. Abból, hogy a vallás minden irányban határ és korlát nélkül illetékes, nem egy hittanár oda követeztet, hogy feladatát úgy is teljesíti, ha egyszerűen pszichológiát kezd tanítani, vagy a serdülőkor problémáiról ad elő, vagy csak éppen tetszés szerinti problémákról vitatkozik vagy előad anélkül, hogy bármilyen előre kijelölt anyagot elvégezne. Az ilyen hitoktatást maguk a diákok is nem egyszer elutasítják, mert nem tartják egyenrangúnak egyéb iskolai foglalkozásaikkal.

A szekularizmus ideológiája látszik felelősnek leginkább mindazért a tanácstalanságért, félreértésért és zsákutcáért, ami a mai amerikai hitoktatást

jellemzi. Azzal, hogy túlzott optimizmussal az élet teljességét azonosította a vallással, homályba burkolta nemcsak a teológiai gondolkodást, hanem a válásos nevelés sajátos feladatait is. Ahol pedig a feladatok nem elég határozottak, ott nagy a veszély, hogy semmilyen feladatot nem tudunk megfelelő módon elvégezni. A szekularizációs mozgalom talán leginkább avval vádolható, hogy míg túl sokat akart markolni, nagyon keveset fogott.

IV. A JÖVŐ KILÁTÁSAI

Az amerikai hitoktatás legfrissebb jelenségei növekvő mértékben számolnak a fenti problémákkal. Akik a változásokat konzervatív felháborodással kísérték, nem tekinthetők túlságosan jelentékeny csoportnak, legalábbis nem a jövő szempontjából. Nem ezekről beszélünk. Inkább azokról a hittanárokról, akik a változásokban részt vettek, az új gondolatokat nyitottsággal és érdeklődéssel fogadták, igyekeztek minden értéket átvenni, a nehézségeket a saját tapasztalataik alapján fölmérték, átszenvedték, de mégis kitarítottak a hitoktatás nehéz munkájában. Ezek a hitoktatók nemcsak a sok kiadvány, nemcsak gyűlések, tanfolyamok és összejövetelek alapján, de a saját hitéletük és a tanítványaik hitéért való munka és aggodás fényében tekintenek az elmúlt tíz év változásaira. Jelenleg úgy tűnik, hogy a következő felismerések fogják elsősorban meghatározni a jövőt:

a) A hitoktatás különleges céljait ki kell dolgozni és szem előtt kell tartani. A hitoktató nem pszichológus, nem tanácsadó („counsellor”), nem szociális és politikai célok szolgája, hanem a krisztusi tanítás és misszió szolgálatában áll. Ugyanakkor elsősorban a hit építésére hivatott, nem pedig a lelkek gondozására. Pedagógus, nem lelkipásztor. Azaz feladatát a gondolatcsere eszközeivel kell végrehajtania, minden más program másodlagos.

b) A diák egy intellektuális világnézet kialakítását igényli. Ezt igényli az a tény is, hogy minden egyéb téren elsősorban szellemi munkát végez. A hitoktatásban tehát nagyobb szerepet kell játszania a keresztény tanítás átadásának.

c) A gyermek hitét az otthon hozza létre és fejleszti. A felnőttek hitoktatása éppen olyan fontos, mint gyermekeik tanítása. Nagyobb és szorosabb együttműködésre van szükség a szülőkkel.

A fenti felismerések remélhetőleg képesek lesznek lefaragni a perszonalizmus kinövéseit és a szekularizmus tévedéseit és túlzásait, viszont mindkét irányzat pozitív eredménye: a személyes hit fontossága, ill. a keresztény hit katolicitása, vagyis egyetemessége továbbra is döntően befolyásolni fogja az amerikai hitoktatást.

A jövő alakulását tehát bizalommal szemléljük. Csupán egy jelenség tölthet el bizonyos aggodással. Az elmúlt két évben egyre inkább terjed az

amerikai katolicizmusban az ún. karizmatikus mozgalom. Ez az irány a lelki élet megújítását tűzi ki célul, de módjaiban és sokszor tartalmában is sok kétséges elemet tartalmaz. Lényegében a szekularizmus reakciójának tekinthető a maga szupernaturalista szemléletével, amely a kegyelem rendkívüli megnyilatkozásaira összpontosítja a figyelmet, az érzelmi szélsőségeket keresi és elősegíti, és a világgal mint a Sátán országával szembeáll. Jelenleg ez a mozgalom még nem termelt elég gyümölcsöt ahhoz, hogy teljességében megítélhessük. Félő azonban, hogy antiintellektualista irányban fog tovább haladni, és a hitoktatást is tovább sodorja az imaösszejövetelek, lelki tanácsadó órák és a rendkívüli kegyelmi jelenségek tanulmányozása felé, ahelyett, hogy a keresztyén tanítás további fejlesztését segítené. Remélhetjük azonban, hogy csak felszínes mozgalommal állunk szemben, amely a maga tiszavirág-életével nem tudja megakadályozni az amerikai hitoktatás további megszilárdulását.

A KATEKETIKAI DIREKTÓRIUM ÉS A KATEKETIKAI KONGRESSZUS

1971. ápr. 11-én jelent meg az új kateketikai direktórium. A dokumentum elkészítésére a II. Vatikáni Zsinat szólított fel (püspöki dekr. 44). 1968-ban kérdőíveket intéztek minden püspökhöz és bizottságot alakítottak a direktórium kidolgozására. Ez októberben terjesztette az első tervet a papi kongregáció elé. Ezután dolgozták ki a részletes szöveget, amelyet újból megküldtek a püspökkari konferenciáknak. 1969 őszén kezdtek a végleges szöveg megfogalmazásához. Ezt egy teológiai szakbizottság újból felülvizsgálta, végül pedig a hittani kongregáció hagyta jóvá. Nyelve latin, modern nyelvekre való fordítása folyik.

A dokumentum nem katekizmus, hanem direktórium, tehát célkitűzése szélesebb: az igehirdetés általános irányelveit tartalmazza. E nemből első az egyház történetében. Legfontosabb forrása a Zsinat határozatai voltak. Jellemzi a pozitív tárgyalásmód, minden vitázó hang kerülése. Nagyonbár elvi jellegű, de gyakorlati és normatív kérdések tárgyalása sem hiányzik belőle, főleg a katekézis tartalmáról és a pasztorális tervezésről szóló részen. Célja a tájékoztatás és ösztönzés. Alapul szolgál arra, hogy az egyes vidékeken kidolgozzák a megfelelő katekizmusokat.

Hat részre és függelékre oszlik. Az első rész (A probléma időszerűsége) az Egyház és a világ jelenlegi helyzetére tartalmaz néhány utalást. A második (Az ige szolgálata) főleg az igeszolgálat és a kinyilatkoztatás közti viszonyt tárgyalja. Az ige szolgájának azt kell hirdetnie, amit Isten kinyilatkoztatott, a hagyomány sértetlenül közvetített és az egyházi tanítóhivatal tévedhetetlenül értelmez. A katekéta ennek a kinyilatkoztatásnak fényében értelmezi az emberek konkrét problémáit. Katekézis tehát az a munka, amelynek célja a

keresztények átfogó, mindenoldalú képzése. A harmadik rész (A keresztény üzenet) a katekizálás tartalmával foglalkozik. Miután leszögezte, hogy a katekézis nem emberi, hanem isteni tanítást közvetít, az 1. fejezetben a hitigazságok kiválasztásának és előadásának irányelveit közli. (Ez a rész különösen fontos az egyes katekizmusok kidolgozásánál.) A 2. fejezet a keresztény hit lényeges igazságainak rövid áttekintése. Rámutat, hogy a katekézisnek hűen és csorbítatlanul kell továbbadnia a kinyilatkoztatást. A negyedik részben (Módszertani alapok) a módszertan általános, minden igehirdetésre érvényes alapjairól van szó, nem pedig a különböző módszerek értékeléséről, vagy valamelyiküknek előnyben részesítéséről. Ez a katekizmusírók feladata. Az ötödik rész (Katekézis különböző korosztályoknak) gyakorlatilag a legjelentősebb. Elsősorban a felnőtteknek történeti igehirdetéssel foglalkozik, amely lehetőleg teljes közlése a hitigazságoknak és mintája a gyermek- és ifjúsági katekézisnek (nem pedig fordítva). A direktórium itt több pedagógiai-módszertani és tartalmi útmutatást ad. Végül a hatodik részben (Pasztorális tervezés) indítványok találhatók a püspökkari konferenciák és kateketikai intézmények működésére vonatkozólag. Ideális célkitűzések ezek, amelyeket sok helyi egyház csak lassan valósíthat meg. A függelék (A gyermekek szentségeihez vezetése) azt a ma vitatott kérdést tárgyalja, lehetséges-e az elszólás gyónás nélkül. A mellette és ellene szóló érvek mérlegelése után az eddigi gyakorlatot erősíti meg: előbb gyónás, aztán áldozás. De a püspökkari konferenciáknak kísérletképpen bizonyos szabadságot engedélyez a kérdésben.

A szept. 20-25. között üléselő második nemzetközi kateketikai kongresszus éppen az imént dióhéjban ismertetett direktórium nagy témáit vitatta meg. Maga Wright bíboros, a papi kongregáció prefekta elnökölt rajta. A világegyház legkülönbözőbb országaiból több mint ezer püspök, pap, apáca, hitoktatással foglalkozó szakember vett részt. Magyarországot Csanád Béla hittud. akadémiai tanár, az új magyar katekizmus-sorozat főszerkesztője, Surányi Imre egri teol. tanár, valamint Rosdy Pál és Ruppert János, a II. ill. III. új hittankönyv társszerzői képviselték. Sokan jöttek az ázsiai, afrikai és délamerikai országokból, s ez éreztette hatását a megbeszéléseken is. A résztvevők — sajnos aránylag igen kevés világi — 25-30 munkacsoportban vitatták meg az előadásokat, amelyek a direktóriumon kívül az egyes püspökkari konferenciáktól beérkezett mintegy 40 jelentésen alapultak. Wright kardinális bevezetőjében öt pontban jelölte meg a kongresszus célkitűzését: 1) felmérni a katekézis mai helyzetét, megjelölve a feladatokat és távlatokat; 2) nagy vonásokban leírni a katekézis mibenlétét és célját; 3) megvilágítani tartalmának és forrásainak problémáit; 4) körvonalazni azt a modellt, amely világviszonylatban például szolgálhat a hitoktatásnak; 5) megmutatni azt, hogy a hatékony katekézist az örömmel kell ihletnie.

A következőkben a kongresszuson elhangzott néhány kiemelkedő előadás alapján megkíséreljük összefoglalni a korszerű katekézis problémáit és irányelveit. Az előadók neve: Msgr. Joseph Bournique, a párizsi Vallási Kiképzés Intézetének volt igazgatója, a direktórium egyik munkatársa; D. S. Amalorpavadass, India biblikus, katekétikai és liturgikus központjának igazgatója, és Msgr. José Manuel Estepa Llaurens.

Társadalmunk válságban van. A technikailag-tudományosan fejlett társadalom új emberképet és új embertípust alakít ki. Ez az ember pragmatikus gondolkodású, a közvetlenül fogható, kiszámítható és hatékony érdekli. Idegen tőle mindaz, ami elvont, ami természetfölötti. Közvetlen célkitűzéseinek bőségében érzékét veszíti a nagy objektív célok iránt; pluralista felfogásában szem elől téveszti az egy szükségeseit; világalakító felelősségtudatával egyre nagyobb félelem és tanácstalanság társul a felidézett roppant erők láttán, s a lét abszurd értelmetlenségének növekvő érzése. A vallás hagyományos formája is nagy változáson ment át: pluralista gondolkodás, a tekintélyek megingása, tiltakozás a szabályok ellen. Az Egyház elsősorban az alapközösségekben (egyházközség) éli meg önmagát. A művelődés és nevelés terén valóságos robbanásnak vagyunk tanúi minden szinten, amely mindenestül kérdésessé teszi az eddigi nevelési rendszert. A kultúra eddig egyes osztályok kiváltsága volt, most mélyreható demokratizálódáson megy át. Terjedése a tömegkommunikációs eszközökön át hallatlan arányokat ölt. Tartalmilag erjed: humán jellegűből természettudományossá és technikaivá alakul, erősen dogma-ellenes és hagyomány-ellenes jelleggel. A nevelés tömegekre terjed ki, de a kultúra közvetítésének már nem kizárólagos, csak egyik módja. A nevelő ma már képtelen lépést tartani a roppant tudásanyaggal, így elvesztette régi tekintélyét, még kevésbé tarthat igényt „atyai” tekintélyre. A tanítvány engedelmes és többé-kevésbé passzív felvevőből egyre inkább aktív tájékozódóvá, munkatárssá, sőt kontesztálóvá válik. Az iskolázási rendszerek és beruházások nem tartanak lépést a kultúra haladásával. Gyakran csak kvantitatív szempontokat vesznek figyelembe. Nem egyszer kiszakítják az embereket természetes közösségükből, ahelyett, hogy a maguk körében tennék nekik lehetővé a működést. A nevelési intézmények, amelyek túlnyomó többségükben az ifjúságot fogadják be, még jobban kiélezzik a nemzedékek közti ellentéteket, a fiatalok egyrésze azt állítja, hogy a felnőttek a neveléssel csak a fennálló rendszer eszközeivé akarják tenni őket. Terjed egy kultúraellenes, utilitarizmus-ellenes áramlat az ifjak között, amely az ingyenesre, a belső kifejezésre, a képzeletvilágra, a teremtő mozzanatra helyezi a súlyt. Mindezek a változások, veszélyek és igények sürgetően követelik a nevelés teljes újraértékelését. — Míg a fejlett nyugati országokat ilyen és ehhez hasonló kérdések foglalkoztatják, az emberiség nagy tömegei ma is tudatlanságban sínylődnek. Iskolázásuk mindeddig passzív, formalista módon történt, s inkább az adott társadalmi szerkezetbe való beilleszkedést célozta,

mint öntudatra és alkotó tevékenységre való nevelésüket, amely lehetővé tenné maguknak ezeknek a struktúráknak megváltoztatását.

A modern nevelésnek minden szinten alkotó embereket kell képeznie, nyíltnak kell lennie a dialógusra, tiszteletben kell tartania alanyainak adott kultúráját, és a haladás értékeit a gyöngébbek és szegényebbek szolgálatába kell állítania. Az iskolázást demokratizálni kell, és — megfelelő formában — az egész életre ki kell terjeszteni, továbbá ki kell használni benne a tudományos-technikai haladás új eredményeit.

A társadalomnak és a nevelésnek ezek az óriási változásai a katekétikus működésre sem maradtak hatás nélkül. Mindenekelőtt újból és pontosabban meg kell határozni a katekézis lényegét. Az Egyház üdvözítő küldetésének hármassága: a próféta, liturgikus és irányító szerep. A próféta misszióhoz tartozik a tanítói szerepe, a teológusok munkája és a pasztorális igazságszolgálat: az evangelizálás, a katekézis és a prédikáció. Jól meg kell különböztetnünk a katekézist a teológiától és az evangelizációtól. A teológia az „intellectus fidei” tudományos-gondolati vonalába tartozik, a katekézis gyakorlati jellegű, az „augmentum fidei”-t, a hit gyarapítását, élettelé alakítását célozza. Az evangelizálás, mint Isten szavának első és alapvető szolgálata, a nemkeresztények, nem-hívók felé irányul, hogy elvezesse őket a hitre és a megtérésre. Csak ezt követheti a katekézis, amely kifejezetten keresztényekhez ill. katekumenekhez, tehát hívókhöz szól, élesíteni, táplálni akarja hitüket és elmélyíteni kezdeti megtérésüket. A kettő közé esik a hit elfogadásának, az első hitaktusnak döntő eseménye. Enélkül a katekézisnek semmi értelme. Nem nevelhetünk a hitben olyanokat, akik nem hisznek, akik nem tértek meg. Már pedig nemcsak a nem-keresztények nagyrésze, hanem a katolikusok, főleg a fiatalok jórésze sem birtokolja ezt az élő hitet. Ezért forog lelkipásztorkodásunk gyakran abban a veszélyben, hogy csak a hívók életének ritualizálása lesz, és keresztény címkék alatt pogány gondolkodás, babona, mágia és merev juridizmus grasszálhat. Ilyen körülmények között a katekézis eleve reménytelen. — Természetesen nem lehet szó „vegyszeres” katekézisérről, pontosabban a katekétának — éppen mert akárhányszor az imént leírt helyzettel találja szemben magát — az evangelizálás feladatát is értenie kell: jól megalapozott, vonzó, dinamikus módon bemutatni, közelhozni a hitet, hogy így azok, akikhez szól, eljuthassanak a hit aktusáig.

Másik gyakori hiba, hogy nem teszünk különbséget katekétikai működés és katekétikai intézmények között. Magyarán: a köztudat a katekézist mindmáig a hitoktatással, a katekétát a hitoktatóval azonosítja. Úgyannyira, hogy ennél átfogóbb szavunk magyarul egyszerűen nincs is a „hitre nevelésnek”, még pontosabban: „hitben-nevelésnek” arra a feladatára, amiről itt szó van. (Hogy ez az elnevezés nagyon nem szerencsés, arra még visszatérünk.) Ha a katekézist az előző értelemben vesszük, tehát ideszámítunk minden olyan tervszerű pedagógiai működést, amellyel az érett keresztény gyarapítja a

másik hitét (a direktórium világosan ezt érti rajta), akkor egyszerre nyilvánvalóvá válik a szülők természetből adott katekéta-szerepe, sőt az is, hogy lényegében minden felnőtt keresztény aktivizálható lehetne (legalábbis annak kellene lennie) ezen a téren. A katekézis a Titokzatos Test „funkcionális” működései közé tartozik, olyanformán, mint az emberi test biológiai funkciói. Ahelyett tehát, hogy azon panaszkodnánk: kevés a munkás, ahelyett, hogy hivatásos katekéták rendezett táborairól álmodoznánk, próbálni kellene aktivizálni a „közönséges” keresztényeket, hiszen ők is részesei Krisztus prófétai tisztségének és a testvéri szeretet erejében felelősek egymásért. Természetesen szükség van állandó, főhivatású katekétatestületre is, de ez legyen inkább kisebb számú és kiemelkedő minőségű. Ezek támogatnák és a szükséghez képest pedagógiailag képeznék a „bázis-katekéták” seregét. Ez az elgondolás nemcsak korszerű, nemcsak gazdaságos, de teológiai távlaton alapuló is. Gyakorlatilag máris eredményes egyes helyeken, ahol a nagy hitoktató-hiány miatt „szükségmegoldásokhoz” kénytelenek folyamodni, és pl. egy boltos-feleség és családja a hivatásosakat megszegyenítő módon bevált kisegítő szerepében. (Mellesleg hasonló gondolatmenet alkalmazásával igen termékeny eredményekre juthatunk a miniszteriális és a királyi papság összehangolásában, a paphiány kérdésének megoldásában is.) A Zsinat mélységes bizalommal és tisztelettel beszélt Isten Népeének aktív szerepéről: ezt a látást jobban át kellene vinnünk a gyakorlatba.

Katekézisen tehát a hitben való nevelést értjük. Olyan egyházi szolgálat ez, amelynek erejében „egy embercsoport képessé válik Isten Igéjének fényében értelmezni, élni és kifejezni saját lélettapasztalatait” (J. Audinet). Ebben a megvilágításban a katekézis pedagógiája is egészen más színben tűnik fel. A „hitoktató” manapság egyszerűen a tantestület egyik tagja — méghozzá legkevésbé komolyan vett tagja, aki „jobb ügyhöz méltó buzgalommal” igyekszik módszertanilag hasonulni tanár-kollégáihoz. Persze sikertelenül. Mert a hitben nevelni nem annyi, mint ismereteket közölni. Nem egyszerű szembeállítás az alanynak és Isten üzenetének bizonyos technikai módszerek segítségével. (Kezdetlegesen, de szemléletesen fejezte ki ezt az a harmincas évekbeli magyar hitoktató, aki a hittan-jegybe a feleleteken túl a magatartást, a közös miséken való részvétel számát és minőségét is beszámította, s a „jótanulók” emiatti méltatlankodásának ezzel vetett véget: „Én hit- és erkölcsstanból osztályozok!”) Hiszen a hit növekedése Isten mind teljesebb fölfedezését, a Vele való személyes viszony gazdagodását, a titkaiba való mind mélyebb behatolást, a mind teljesebb odaadást jelenti. Hiába ismeri a katekéta a kinyilatkoztatás tárgyi tartalmát, hiába jó pedagógus emberi értelemben, ha nem tudja elérni, hogy az isteni üzenet behatoljon a lelkekbe és személyes válaszra, kapcsolatra ösztönözze őket. Ehhez pedig dinamika szükséges: az egyéni meggyőződésnek és a pedagógiai módszereknek együttes dinamikája. Természetesen nem szabad szem elől téveszteni,

hogy kettős misztériummal állunk szemben: az önmagát kinyilatkoztató Isten és a neki felelő ember misztériumával. Két szabadság határán áll a katekéta közvetítőként: a kezdeményező, barátságát felkínáló Isten, és az isteni gesztusra önként felelni tudó ember szabadsága közt. Roppant kényes szerep: egy másik ember szabadságát teljes kibontakozásra segíteni úgy, hogy közben hiánytalan tiszteletben tartjuk! A katekéta elsődleges feladata nem az, hogy ismereteket közöljön, hanem hogy olyan légkört próbáljon létrehozni, amelyben a másik észreveszi Isten jelenlétét, hogy fejlessze azokat az adottságait, amelyek lehetővé teszik a pozitív feleletet Istennek, segítse életének, élményeinek a hit fényében való értelmezésében, végül pedig, ha Isten és ember találkozott, minden eszközzel elmélyíteni törekedjék kölcsönös viszonyukat, barátságukat. Ezen a területen nem lehet erőszakoskodni, nem lehet diktálni a feleletet, nem lehet siettetni a fejlődést, vagy szabályozni ritmusát, hiszen két szabadság kereszteződéséről van szó, és Isten minden lélekkel más-más módon jár el. A vezető szorítkozzék arra, hogy figyel a Lélek indításaira és annak ritmusát és irányát követi. Úgy is mondhatnánk, hogy a katekétának egy természetfölötti belső evidenciához kell elségeitnie a másikat a hit dolgában. Az az élmény ez, amelyet annyi megtérő beszámolójában olvashatunk, mikor fölfedezik, hogy valami legmélyebb igényeikkel, élményeikkel egybehangzó táru eljűk: „Igen, ez az igazság!” De ennek az igazságnak a megtalálása az érdekelt részéről is kutatást, aktivitást, együttműködést kíván. És ugyanakkor, amikor birtokba veszi, rejtett is marad, hiszen a kinyilatkoztató Isten igazsága végtelenül nagyobb az ember felfogóképességénél, átélésének terjedelménél. Isten titkába csak lassan-lassan tudunk valamennyire behatolni, az egész emberiség a történelem, az egyes ember saját élete folyamán. Ezért a katekézisnek ki kell terjednie az élet egész folyamára, minden életkorra és minden élethelyzetre. Hosszú utazás ez, vándorlás az élő Isten felé, a vele való mind mélyebb közösség felé, s ennek folyamán minden a kinyilatkoztatás jelévé és hordozójává válik életünkben. Isten szünet nélkül kinyilatkoztatja magát, az ember feleletének is szüntelennek kell lennie az élő, fejlődő, gyakorló hitben. Ebben az értelemben a katekézisben soha sincsen „isméltés”, soha nem adtunk „eleget”, és a munkának soha nincs vége. A pedagógiai elv itt a fokozatosság, éppúgy, mint Isten is fokozatosan jár el az üdvösségtörténetben és az egyes ember irányításában.

Ugyanakkor teljesen igaz az is, amit a direktórium határozottan megkövetel, hogy a katekézisnek mindig, minden fokon a hit teljes, csorbítatlan anyagát kell közölnie. Teljességen a lényeges elemeket értjük, a hitigazságok manapság sokat emlegetett hierarchiájának megfelelően (lásd: direktórium III/1). Az ember szinte elbámul, amikor az apostolok igehirdetésének egyszerű formuláit olvassa, — s ezek mégis mustármag gyanánt magukban rejtik kétezer év gazdag és bonyolult fejlődését. Ilyenformán, mond-

hatni koncentrikus körökben halad előre a katekézis. A hit lényegét már a kisgyermek, vagy a természetfölöttiekben még tapasztalatlan friss megtérő is „megérti”, abban az arányban, amelyben megéli. A későbbiekben egyre gazdagabban bontható ki tartalma, de sohasem pusztán értelmileg; mindig ügyelni kell, hogy a belső élmény, a személyes viszony lépést tartson a megismerés fejlődésével. Viszont éppen az élmény gyakorúsodása követeli meg az ismereti anyag gazdagítását is: hányan veszítették el hitüket azért, mert vallási művelődésük nem tartott lépést a profánnal, „gyermekcipőben maradt”, és a világ dolgai érdekesebbeknek, vonzóbbaknak bizonyultak számukra Isten igazságainál!

Ha a katekizálás anyaga Isten részéről, az Egyház közvetítésével adva van, annál több lehetőség nyílik az alkotó közreműködésre a korszerű és egyéni közvetítés terén. Ebben az értelemben a katekézisnek az evangélium állandó újraértelmezésének kell lennie. A Direktórium is hangsúlyozza, hogy „új kifejezési formákat” kell keresni (No 2), adaptálni a kinyilatkoztatást a kor emberéhez. Ha azt hinnénk, hogy az igazság egyszersmindenkorra abszolút formában jelent meg, függetlenül az emberi fejlődéstől és kifejezési formáktól, ezzel tulajdonképpen tagadnánk a kinyilatkoztató Istennek azt a szándékát, hogy emberi módon, emberi nyelven szól hozzánk (és ezzel implicita a megtestesülést is!). Már pedig mi csakis így, a saját egyéniségünkön, a saját kifejezési formáinkon keresztül tudunk tudomást venni Róla. Amint Jézus Krisztus, az Ige, emberi mivoltában nyilatkoztatta ki nekünk az Istent, úgy kell nekünk is hitelesen emberi módon tolmácsolni Isten szavát, hogy általa a mai ember is Istenhez juthasson. Tehát ismernünk kell problémáit, nehézségeit és azokból kiindulva alkalmaznunk kell a kinyilatkoztatást életének konkrét helyzeteire, hozzá kell kapcsolnunk értékszemléletéhez, mély igényeihez. Isten Igéje ma sem vesztette el jelentőségét, kimeríthetetlen tartalmának megvan a mondanivalója a mai ember számára is. Az evangelizáció és a katekézis feladata, hogy ezt a mondanivalót kibontsa a talán sokban távolálló burokból és mai ruhában ismertesse föl a mai emberével a tegnapi, ma és mindörökké változatlan Jézus Krisztust. És itt nem külsőséges fogásokra gondolunk — ez kevés lenne —, hanem a két lényeg: a mai ember lényegének és a kinyilatkoztatás lényegének összekapcsolására. Persze ehhez az kell, hogy a katekéta maga is megtalálja ezt a kapcsolatot. Nem szabad védőállásba helyezkedni és bizonyos „elmaradottság” büntudatos érzésével kullogni a profán haladás sarkában. Nyugodtan tudomásul kell vennünk a társadalmi, kulturális, lélektani változásokat, abban a szilárd meggyőződésben, hogy mély egység kapcsolja össze a történelem és az üdvösségtörténet haladását, az emberi élményt és a kinyilatkoztatást. Nem szabad ellentétbe állítani az emberiség igényeit és Isten szavát; hiszen Isten teremtette az embert és igényeit! Másrészt attól is óvakodni kell, hogy naívnul és egyszerűen azonosítsuk a két szintet. A választott nép tör-

ténete mutatja, hogyan vezeti Isten lassú, türelmes munkával az embert, egyszer betöltve, másszor meghíúsítva vágyait, míg lassan megérti és megvalósítja az Ő nagy terveit. A katekétának értenie kell „az értelmezés karizmájához”, ehhez azonban sok forrástanulmány, sok elmélkedés, sok önállóság, sok egyéni élmény szükséges. Végül azt se feledjük, hogy a katekézis területe mindenkor az embernek Istenhez való közvetlen viszonya marad. Nem avatkozik közvetlenül evilági tevékenységekbe — ha ezt tenné, elidegenednék sajátmagától —, hanem kovász módjára formálja az embert, aki Isten nevében e világ alakítója lesz.

Mindez jelentős következményekkel jár a katekézis módszertanára nézve is. A pusztán asszimilációra törekvő módszerektől az alkotó módszerek felé kell tartani. Talán éppen a megnefelelő módszerek a hibásak abban, hogy serdültebb ifjúságunk idegenkedik a katekézistől. Az az aktivitás, amely csak a befogadó folyamatot élénkíti, már nem elégíti ki a társfelelősséget igénylő mai fiatal: látszólagosnak érzi. Mintha ez az ügy már nélkülük eldőlt volna és legkisebb részleteiig szabályozva lenne; a választási lehetőség annyi, hogy vagy elfogadják, passzíve átveszik mások meggyőződését, vagy háttat fordítanak az egésznek. Így aztán nem egyszer az utóbbit választják, hogy „szabadságukat” demonstrálják. Azért elsőrendűen fontos, hogy megértsük: a kinyilatkoztatás elfogadása, az Istenhez való csatlakozás nem hogy gátolná az ember szabadságát, inkább legmélyebb vágyait, igényeit elégíti ki, és soha nem sejtett mértékben segíti kiteljesedésre egyéniségét, sőt egyenesen megkívánja, hogy szabadságával éljen. Ugyanakkor a katekétának valóban dinamikus módszerekre kell törekednie, amelyek érdekeltté teszik a résztvevőket és lehetővé teszik egyéniségük szabad érvényesülését. Serdülteknél ez a pedagógiai folyamat kb. a következőképpen képzelhető: a) Közösen felidézünk egy többé-kevésbé általános élményt, tapasztalatot, és ezt kibontjuk, értelmezzük emberileg; b) együtt fölfedezzük végső és teljes értelmét Isten Igéjének világánál; c) így kiemelve a kinyilatkoztatás és az élet kapcsolatát, most már a hittal való teljes összhangban, egész kiterjedésében éljük át azt, ami emberi. — Nem kell félteni ettől a szabadabb pedagógiától a hit követelte engedelmség szellemét. Hiszen ez az engedelmség nem szolgai dolog, hanem éppen a meggyőződéses átélés szilárdítja meg.

A katekézis természetesen alkalmazkodik az egyes életkorokhoz is. A mai szemlélet itt egyöntetűen hangsúlyozza a felnőtt-katekézis jelentőségét, amely eddig (a missziós vidékek kivételével) aránylag háttérbe szorult. Meg kell itt jegyezni, hogy a katekumenátus fokozatos pedagógiával vezeti el a hitjelöltet a kezdeti megtéréstől a keresztségen át a teljes eucharisztikus közösségbe. „Keresztény” országokban viszont sokszor megtörténik, hogy az emberek kellő előkészítés, kellő hitbeli formálás nélkül, tehát éretlenül találják magukat a hívőközösségben, mert a katekézis során túl könnyen föltételezték róluk az élő hitet. Ilyen esetekben módot kell

nekik nyújtani arra, hogy pótolhassák a közbeeső fokokat. — Mindez persze nem jelenti azt, hogy hanyagoljuk el a gyermek-katekézist, sőt nagy szükség lenne az egyes korcsoportoknak megfelelő jó katekizmusokra és módszertani könyvekre.

Az emberileg döntő tényező azonban a katekézisben mindenkor a katekista személye marad. A legjobb kézikönyv is az ellentétes követelményeknek többé-kevésbé jó kompromisszuma; a legjobb módszer is élettelen mechanizmus a személyiség varázsa nélkül. A lényeg mindenkor a források eleven ismerete, a küldetés tudat és az „értelmezés karizmájának” képessége, a személlyel érintkező, vagy ha úgy tetszik, személy és Személy közt közvetítő személyiség marad. A katekéta „pedagógus” a szó legtisztább és legteljesebb értelmében: olyan ember, aki megtapasztalta magában Istent, és most személyes tanúságtételével másokat, magánál kiskorúbbakat is erre segít. Próféta szerep ez, abban az értelemben is, hogy a kinyilatkoztatás egyéni értelmezője, abban is, hogy mint a „hit jele” szerepel a rábízottak előtt. Ha a mai katekéta vállalni akarja ezt a szerepét, mindenekelőtt becsületesen tudomást kell vennie azokról a feszültségekről és nehézségekről, amelyek saját hitéletét is nehezítik, működését is veszélyeztetik. Nem egy ezeknek a nehézségeknek hatása alatt hátat fordít hivatásának, idegösszeomlást kap, vagy védekező magatartásba merevedik: rutin-ember, automata, sértődött elégedetlenkedő, stb. lesz. Megoldásuk felé az első lépés a tudatosítás és vállalás. Ugyanakkor a keresztény társadalom felfogásának és felelősségtudatának is nagyot kell változnia a katekézis kérdésében. Még általában azt tapasztaljuk, hogy szülő és felnőttek amolyan „odabízom a gyereket” módjára a pap, hitoktató feladatának tartják a vallási nevelést; kritizálni tudják, de pozitív részt nem vesznek benne. Ez a részvétlenség nagymértékben súlyosbítja a katekéta amúgyis nehéz feladatát.

A katekéták működésében, éppen úgy, mint az Egyház bármelyik más területén, jogos a pluralizmus: törekvések, technikák sokfélesége, más-más vidékek, helyzetek és egyéniségek prizmáján átszűrődve. De mindennek a tiszta katolikus hit és az egészséges pedagógia keretein belül kell maradnia. Megengedhetetlen például, hogy a katekéta saját életének problematikáját (mondjuk papi, szerzetesi krízisét) vetítse ki tanítványaira; hogy merev, az egyházi fejlődéssel átlósan ellentétes álláspontot képviseljen; hogy kétes értékű, vitatott hipotéziseket, véleményeket hangoztasson.

Sajnos a felelősök úgy látják, hogy a katekétikai mozgalom „a lelkipásztori megújulás vonatjára utolsó csatolt kocsi”, amelyre csak a hitéletemény megőrzésének szerepét bízják. Ez már a közeljövőben súlyos kockázatot jelenthet mind a vállalkozók, mind a siker tekintetében. Éppen ellenkezőleg: dinamikus erőként kell munkálkodnia a katekézisnek az Egyház megújulásán, természetesen megőrizve közben a hithez és a hagyományhoz való hűséget. A katekéták képzésében nagy gondot kell fordítani arra, hogy

harmonikus, érett személyiségek legyenek és meg tudják oldani saját hitbeli problémáikat. Másrészt tegyék a hitben való nevelést minél inkább az egész keresztény társadalom ügyévé, és gondoskodjanak arról, hogy ezen a téren az emberek minél több tájékoztatást kapjanak.

Az Egyház életképességét annak az erőfeszítésnek minőségén mérjük, amelyet a hit terjesztésében és elmélyítésében fejt ki. Megújulásra van szükség ezen a téren is. Nem szabad az isteni igazságnak tehetetlenségünk miatt hatástalannak maradnia; fel kell szabadítanunk a kinyilatkoztatás ropant erőt. Az Úr ma is küldi munkásait: „Evezetek a mélyre!” A katekézis mai állása a Danaidának hordajának vigasztalan benyomását kelti: komoly erőfeszítéssel próbáljuk a gyermekeket a hitre oktatni, a fiatalok és felnőttek viszont szemünk láttára távolodnak el Egyháztól és hittől. Nem az-e ennek a vérvesztésnek az oka, hogy a keresztény világnézet — úgy, ahogyan mi közvetítjük — nem elég érdekes, nem elég vonzó, nem elég ösztönző, nem veheti fel a versenyt a legtöbb normális ember szemében más, csábítóbb, a képzeletet és alkotóösztönt jobban megmozgató lehetőségekkel? Ne hivatkozzunk most „a kereszt botrányára”, — itt nem erről van szó, hanem nagyon is jogos igényekről. Már XXIII. János pápa rámutatott: „Ma az Egyház óriási feladattal áll szemben: emberi és keresztény jegyet kell nyomnia a modern civilizációra. Ezt a jegyet ez a civilizáció maga keresi, és szinte kéri, további fejlődése, sőt megmaradása érdekében.” (Mater et magistra.) Vajon meghaladja az Egyház erejét ez a feladat? Ezt állítani annyi lenne, mint visszafejlődését állítani, — hiszen megtette már nem egyszer történelme folyamán. A kereszténységnek igenis van mit mondania a modern világ számára is. Mi tudjuk, hogy az életnek van értelme, a mi életünknek is. Tudjuk, hogy ez a világ a teremtés és újjáteremtés állandó tárgya; hogy van egy Teremtő, mindenek alkotója, aki az emberiséget — ha az ember is úgy akarja — az egymással és önmagával való közösség fölséges célja felé vezet. Olyan nagyon óhajtja ezt az Isten, hogy Jézus Krisztus megtestesülésében egy szintre helyezkedett az emberiséggel. Elfogadni Krisztus meghívását, hogy együttmunkálkodjunk az isteni tervvel: ez a hit, ez az élet teljes értelme, ez a boldogság. Őrüljön és hálálkodjék a katekéta nagyszerű hivatásáért: annak munkása, hogy azok a várakozások, amelyeket a Lélek keltett a mai emberben, beteljesedjenek Jézus Krisztusban, a történelem középpontjában és értelmében.

R.

A MEGÚJÍTOTT KERESZTELESI ÉS BÉRMÁLÁSI SZERTARTÁS

A II. Vatikáni Zsinat által megindított liturgikus reform először a szentmiseáldozat bemutatásának eddigi gyakorlatát újíttotta meg, majd sor került a szentségek szertartásainak megújítására is, hogy azok jobban megfeleljenek a mai ember igényeinek. Legelőször az első és legszükségesebb szentség: a keresztség rítusa kapott új formát, anélkül, hogy lényegében változott volna. A keresztség római rituáléjának bevezetője a keresztséget, a bérmálást és az oltárszentséget a keresztény hit világába való beavatás (initiatio) szentségeinek nevezi, amelyek által „a sötétség és a halál hatalma alól felszabadulva, Krisztussal eltemetkezünk és feltámadunk, s elnyerjük a fogadott gyermekség lelkét, hogy Isten népével együtt ünnepeljük az Úr feltámadásának emlékezetét.” A keresztség tehát a hit szentsége, amely Isten gyermekeivé, az anyaszentegyház tagjaivá, a szent nép, a királyi papság, az isteni élet részeseivé tesz minket. A keresztség kiszolgáltatásának új elemei a következők: a pap minden alkalommal keresztvizet szentel. Az alámerítés, vagy a vízzel való leöntés egyaránt alkalmazható. Magát a tulajdonképpeni keresztelest igeistentisztelet előzi meg, amelyhez bőséges szentírási szövegek és könyörgések állnak rendelkezésre. A szertartások kongregációja az egyes országok püspöki testületeinek lehetőséget nyújt az általános irányelveknek a helyi viszonyokhoz való alkalmazására. Így tehát a keresztség új szertartása bizonyos szempontból kísérletnek tekinthető, és végleges formája még nincs lezárva. Bizonyos részeket a keresztelező pap tetszés szerint felhasználhat, módosíthat és saját szavaival mondhat el, az áldások, a párbeszéd formájában mondott könyörgések szövegét az általános irányelveknek megfelelően fogalmazhatja meg. A bevezetés hangsúlyozza a keresztség szentségének közösségi jellegét, amely nem magánjátatosság. Így kívánatos, hogy a hívek egy nagyobb csoportjának, ne csak a szülőknek és bérmászülőknek jelenlétében történjék, pl. a vasárnapi szentmise, vagy a nagyszombati szertartás keretében. Ezért megtiltja a házi keresztséget, de nem helyesli a szülészetén történő keresztelest sem, hacsak nem szükségkeresztségről van szó.

A megújított keresztségi szertartás négy főrésze a következő: 1. A megkeresztelendő gyermek, vagy gyermekek fogadása. A gyermek nevére és szándékára vonatkozó kérdések, amelyeket a pap a szülőkhez, ill. keresztszülőkhez intéz, és azok válasza. A megkeresztelendő köszöntése és kereszttel való megjelölése: nemcsak a pap, hanem a szülők és keresztszülők is kereszttel jelölik meg az újszülött homlokát. 2. Igeistentisztelet, amelyre

kb. húsz különböző olvasmány áll rendelkezésre az evangéliumokból, az apostolok leveleiből és az ószövetségből. Az olvasmányok után homília és könyörgések következnek. E rész befejezésekképpen a pap a hitűjancok olajával keni fel a megkeresztelendőt és kézzelintéssel közli vele a Szentlelket. Majd mindnyájan körmenetben a keresztúthoz járulnak. 3. Itt a pap keresztvizet szentel, majd buzdítást intéz a megkeresztelendőhöz és felszólítja a gonosz lelket, távozzék a megkeresztelendőtől. Utána a szülők és keresztszülők, valamint a jelenlévők a gyermek nevében hitvallást tesznek. A pap megkereszteli a gyermeket, majd krizmával megkeni homlokát és átnyújtja neki a megszentelő kegyelmet jelképező fehér ruhát. A megkeresztelt, ill. a keresztszülő átveszi a húsvéti gyertyát, amelynek lángján meggyújtják a keresztelési gyertyát. 4. A befejező részben a pap arra buzdítja a szülőket és keresztszülőket, valamint a jelenlévőket, hogy a megkeresztelt lelki neveléséről gondoskodjanak, majd együtt eléneklik, ill. elmondják a Miatyánkot, utána megáldva az édesapát és édesanyát, valamint az összes jelenlevőt, elbocsátja őket.

A liturgia megújításának soron következő lépése a hitbe való beavatás második szentségének, a bérmálás szertartásának megújítása volt, amelyet VI. Pál pápának 1971. aug. 15-én kelt apostoli konstitúciója rendelt el. Ez leszögezi, hogy a bérmálás a keresztség kiegészítése, a kereszteny ember hitbe való beavatásának beteljesítése. A hívők ugyanis a keresztségben újjászületnek, hitük a bérmálásban megerősödik, hogy az eucharisziával táplálkozva, eljuthassanak az örök életre. A bérmálás ezért különleges módon közli a Szentlelket a megkeresztelttel, hogy ezáltal hitében megerősödjék és azt terjesztve és védelmezve tanúságot tegyen Krisztusról. A konstitúció rövid történelmi visszpillantást nyújt a bérmálás szertartásának fejlődésére a nyugati és keleti egyházban. Lényeges mozzanatai: a kézzelintés, a krizmával való felkenés és a szentség kiszolgáltatásának szavai. Az első kettő továbbra is megmarad az új rítusban, csak a szavak változtak. Az egyház újra visszaállította a bizánci rítus eredeti szövegét: „Accipe signaculum doni Spiritus Sancti. Fogadd a Szentlélek ajándékának pecsétjét”. A bérmálás eltörölhetetlen jegye még inkább elmélyíti bennünk Krisztus Titokzatos Testébe való beiktatottságunkat és papságába való beavatottságunkat, amelynek kezdetét a keresztség, teljességét pedig a papszentelés eltörölhetetlen jegye jelenti. VI. Pál pápa úgy rendelkezett, hogy 1972. végéig még a bérmálás régi szertartása is végezhető, de legkésőbb 1973. január 1-ével mindenütt kötelező a megújított szertartás bevezetése. Az új rendelkezések szerint bérmaszülők a gyermek keresztszülei is lehetnek, hogy ezzel is kidomborodjék a keresztség és bérmálás szerves összefüggése. Sőt maguk a szülők is lehetnek bérmaszülők. E kérdésben a helyi püspök döntése a mérvadó. A bérmaszülőknek megfelelő érettséggel kell rendelkezniük. Olyanok legyenek, akik maguk is meg vannak keresztelve és bérmálva és első szentáldozáshoz

járultak, továbbá nem esnek egyházi büntetés alá. E szentség rendes kiszolgáltatója a püspök. Rendkívüli esetben minden prelátus, főpap, nagyrépost is bérmálhat saját joghatósága területén és ideje alatt, valamint minden pap, aki serdült gyermeket vagy felnőttet keresztel, vagy az egyházba felvesz. Életveszély esetén pedig a plébános, annak helyettese, vagy bármely pap. Felnőtt vagy serdült korú hitújoncok keresztelésük után megfelelő előkészítés esetén azonnal meg is bérmálhatók és szentáldozáshoz járulhatnak. A római egyházban a bérmálkozás ideje a 7. életév, azonban ezt az egyes országok püspöki karai a helyi viszonyoknak megfelelően módosíthatják. Ebben az esetben viszont gondoskodni kell arról, hogy a bérmálás halálveszély esetén korábbi életkorban is kiszolgáltatható legyen. A bérmálás szentmise keretében történik, hogy ezáltal is kifejezésre jusson, hogy e három beavatási szentség tetőfoka: Krisztus testének és vérének vétele. Ez ünnepi alkalommal kívánatos, hogy a bérmálkozók, szülei és hozzátartozóik két szín alatt áldozzanak. A bérmálás szentségének kiszolgáltatása a szentmisén kívül is történhetik, ez esetben azonban igeisten-
tiszteletnek kell megelőznie.

A bérmálás kiszolgáltatásának rítusa a következő: Az ünnepi szentmisén a plébános az evangélium felolvasása után egyenként bemutatja a bérmálandókat — akiket szülei és bérmászülei kísérek — a püspöknek, ha számuk nem túl nagy. Majd homília következik, amely megmagyarázza a szentség lényegét. Ezt követi a keresztségi fogadalom megújítása. Az új rítusban a gonosz léleknek való ellentmondás egyszer, nem pedig — mint a múltban — háromszor hangzik el. Ellenben a hitvallás négyes: a teremtő Atya, a megváltó Fiú, a megszentelő Lélek és az általa vezetett egyház megvallása. Majd a püspök, vagy helyettese imára hív fel a Szentlélek ajándékainak elnyeréséért, mialatt ő és a papság kiterjeszti kezét a bérmálandók fölé. Azok egyenként a püspök elé járulnak, hogy a krizmával való felkenésben részesüljenek. Ezt a püspök a bérmálandó nevének említésével végzi a fenti új formulával. A bérmánvet a bérmászülő, vagy maga a bérmálandó mondja be a püspöknek. Ezután a hívek a püspökkel közösen, ill. felváltva imádkoznak, először a megbérmáltakért, majd hozzátartozóikért, végül az egyházért és a világért. A szertartás végén a püspök vagy helyettese ünnepélyes áldással elbocsátja a megbérmáltakat, hogy életükkel tanúságot tegyenek Krisztusról.

+

Megjelent és kiadóhivatalunkban kapható:

Hunya Dániel: Az isteni Főpap nyomában III. (befejező kötet) 3 dollár

Thomas Merton: Élet és életszentség 1,50 dollár

GYERMEKEK ÉS FELNÖTTEK A BŰNBÁNAT SZENTSÉGE ELŐTT

I.

Németországban a bűnbánat szentségére való előkészítést az utóbbi években tantervileg és pedagógiailag átformálták. Ebből szeretnénk most néhány egészséges gondolatot továbbadni.

Nevelésünkben az Isten iránti szeretet, ne pedig a félelem gondolata legyen uralkodó. Már kis gyermekeknél el kell kerülni, hogy pedagógiai tehetetlenségünkben „Isten büntetésével” fenyegetőzzünk, ill. hogy apróbb baleseteket (ha előtte éppen „rosszak voltak”) ezzel magyarázzunk. A bűnbeesést, Kain és Ábel, a vízőlön történetét alsóbb osztályokban egyáltalán nem tanulják. Ezekben a történetekben ui. az izraelita teológia a büntető Istent állítja a nép szeme elé. A gyerekekre a negatív példa és a büntetés nincs mindig jó hatással, viszont hamis istenkép alakulhat ki lelkében: Istenben mindenekelőtt azt látja, akit bűnével megbánthat, akitől félnie kell. Óvatosság szükséges másrészt azért is, mert a kisgyerek, kisiskolás pszichológiailag aligha képes még bűnre, vagyis Isten tudatos megbántására. Túl korán mindent bűnnek bélyegezni egészségtelen büntudatot válthat ki lelkében. A pedagógiai tapasztalat azt mutatja, hogy ha ösztínt beszélgetünk a gyermekekkel hibáikról, 2-3. elemítől kezdve már képesek megkülönböztetni ösztíntszerű, affektív cselekedeteiket tudatos haszontalanságaiktól, amelyek legfeljebb bocsánatos bűnök. Az elsőt bűnnek bélyegezni helytelen lenne, de bizonyos önnevelésre kell szoktatni.

Már 1. vagy 2. elemiben gyakoroljuk (és nem tanítjuk!) a gyermekekkel, hogyan kérjenek Istentől egyszerűen bocsánatot. Alkalmas kiindulás ehhez pl. a jó Pásztor parabolája, amelyet nagyon szívesen hallgatnak. Ehhez fűzhetünk egy történetet is: egy gyerek engedetlenségével megbántja szüleit, bocsánatot kér és javulást ígér. Ugyanúgy kérhetnek a gyerekek is egy egész egyszerű lelkiismeretvizsgálat során saját szavaikkal, csendben a mennyel Atyától bocsánatot. Nagyon örülnek, ha utána megmondjuk nekik, hogy annak, aki igazán szívből kért bocsánatot, Isten bizonyára megbocsátott mindent.

Nagyon szükséges, hogy a gyermek még jóval a gyónás előtt minél több igazi bánat-élményre tegyen szert. Ugyanis sok esetben a gyónás gépiessé vált, az először gyónó gyermeket pedig túlságosan lefoglalja a gyónás „technikája”. Ezért az osztályban vagy a templomban néhányszor egyszerű bűnbánati ájtatosságot tartunk velük, pl. ádventben és nagyböjtben.

Nem helyes, ha a gyónásra való előkészítés főleg a tízparancsolat részletes megtárgyalásából, ill. az elkerülendő bűnök megtanulásából áll. (Németországban eddig a gyónásban a gyermeknek „főlt kellett mondanía” a lerövidített tízparancsolatot, és ennek során megneveznie, melyik ellen mivel vétett. Előfordult, hogy ötödikesek kereken elutasították a gyónást.

Amikor a hitoktató megkérdezte, miért, kiderült: elfelejtették a formulát — és anélkül nem gyónhatnak!) Isten pedagógiája nem negatív. A Szentírás is a teremtés („látta Isten, hogy jó”) és a paradicsomi állapot színes leírásával indul, s ebből a ragyogó háttérből értjük meg igazán: mi a bűn, amely mindezt szétrombolta, amely diszharmóniát vitt a tökéletes isteni elgondolásba. Tapasztalat szerint a jóra való buzdítás, Isten nagy terveinek szem elé állítása nagyobb nevelő hatást ér el, mint a rossz elítélése és tiltása. Ilyen pozitív utat ajánl a mostani tanterv, s ezt járja igen ügyesen Günther Weber „Das Zeichen für eine bessere Welt” című, számos fényképpel illusztrált kis füzetében. (Herder, Freiburg, 1970.)

Weber — a modern hitoktatás elveinek megfelelően — a gyermeket körülvevő világból indul ki. Senki sem élhet egyedül, rá vagyunk utalva a többiekre. Milyen szép lehet az együttlét családban, pajtasokkal! A többiek joggal meg is követelhetik, hogy tekintettel legyünk rájuk. Ez sajnos nem mindig könnyű . . . Így juthatunk el lélektani felépítéssel a bűn első, még természetes meghatározásához: akkor követünk el bűnt, ha elfordulunk a másiktól, ha nem szeretjük, nem segítjük. És mivel az emberek nem szeretik, nem segítik egymást eléggé, azért van annyi szenvedés és nyomor a világon. Dolgozunk is ezek megszüntetésén természetes síkon: fejlesztjük a technikát, jobb törvényeket, jobb nevelést követelünk, stb. Mi a baj mégis? A gyerekek a témakörökhöz igen szívesen gyűjtenek a gyerekek képeket újságokból, folyóiratokból, esetleg reklámokból, és ezt összeállítják faliújsággá.) A gyerekek ebben a korban már megértik, hogy a rosszindulattal okozott szenvedés, pl. egy gyilkosság jobban fáj, mint mondjuk egy természeti elemi csapás. Így megértik azt is, hogy a bűn nagyobb rossz, mint minden más szenvedés. Ezt természetesen még más érvekkel is ki kell egészíteni: a bűn romboló hatása az ember egyéniségében, a közösség életében, a nagy cél, Isten Országá elérésében.

Az ember azonban egy jobb világ, vagyis egy bűn nélküli világ után vágyik. A gyermekeket meglepi a statisztikai adatok, amelyeket itt beleszöhetünk: a hit csökkenésével egyidejűleg megdöbbentően növekszik a bűnözők száma. Rájövünk: Isten nélkül nem tudjuk az óhajtott jót megvalósítani. Azért van annyi nyomor a világon, mert elfeledkezünk Istenről. Nem az Isten akarja a szenvedést, nem ő okozza a háborúkat, ezt az emberek hozzák létre, ha elfordulnak tőle.

Itt telnek meg tartalommal a kérések: Szabadíts meg a gonosztól! — Jöjjön el a Te országod!

Isten egy jobb világot akar. Ezért küldte hozzánk Fiát, hogy megváltassa a világot. Jézus felszólít, hogy térjünk meg, kezdjünk új életet. Újszövetségi történeteken keresztül (Zakeus, az elveszett bárány, vendégség a vámosoknál és bűnösöknél) bemutatjuk, milyen szeretettel fordul a kizsábolt, megvetett bűnösök felé. Az ószövetség is számos szép példát

nyújt a prófétákban, vagy a 80. zsoltárban, hogyan hívja Isten a bűnöst, a legnagyobbat is. Ezt nagyon fontos kiemelni. Egyrészt azért, mert a gyermekek könnyen hajlamosak úgy vélekedni: Isten csak a „jókat” szereti, a bűnösökre „haragszik”. Másrészt nem tudhatjuk, nem kerül-e valamelyik tanítványunk egyszer válságba. Jó, ha tudja, hogy ha még úgy elrontotta is az életét, ha mindenki elfordult is tőle, Istennél mindig új életet kezdhet.

Azok az emberek azonban, akik „igazaknak” érezték magukat, szembefordultak Jézussal és halálra ítélték. Itt látjuk, mi valójában a bűn: amikor Isten nélkül, Krisztus nélkül akar valaki élni, ha elveti Isten terveit. Isten azonban mégsem vetett el bennünket. Jézus Krisztus feltámadása jelenti az újrakezdést a világ számára: hatalmat ad apostolainak a bűnök megbocsátására, ez húsvéti ajándéka. Pünkösdkor Péter megkereszteli a megtérőket: most már Krisztus egyházához tartoznak.

Ezután kezdhetünk a gyerekekkel gondolkozni azon, mit is vár immár Krisztus tőlünk, egyházától? Elég, ha a bűnt kerüljük? Elég egy „mintagyerek” magatartása? Krisztus át akarja alakítani szeretetével a világot, ebben kell segítenünk. Kereszténynek lenni tehát egyáltalán nem unalmas! Krisztus két parancsot adott: Istent szeretni mindenkifölött, és egymást szeretni. Isten szeretete nem azt jelenti, hogy egész nap csak imádkozunk, hanem hogy mindennapi életünket Vele éljük. Az emberszeretetet is kicsiben kell elkezdennünk, hétköznapi életünkben, az iskolában, a sportpályán, a bevásárlásnál, a családban. Hozhatunk itt is gyakorlati példákat, történeteket.

Most vetődik fel a kérdés: Valóban Istennek élünk-e? Csakugyan jobbá tettük-e szeretetünkkel a világot? Egyikünk sincs bűn és mulasztás nélkül. Meg kell vizsgálnunk életünket, és jó, ha ezt gyakran tesszük. Nem sablonos kérdésekkel, hanem beállítottságunkat vizsgálva: Gyakran gondolok-e Istenre? Beszélgetek-e vele? Kinek okoztam bánatot? Kész voltam-e verekedés után a kibékülésre? Igyekeztem-e másokkal jól tenni? — stb.

Itt kell rámutatni arra, hogy lecsúszásunk gyakran kicsiben kezdődik: hanyagsággal, apró önző cselekedetekkel; folytatódhat mások megbántásával és Istentől való eltávolodással, és végződhet ott, hogy valaki másnak szándékosan nagy szenvedést okoz és Istennek teljesen háttal fordít. Isten azonban még akkor sem fordul el tőlünk. Szeretete mindig nagyobb bűneinknél: Ő vár ránk.

Számos módja van annak, hogy megmutassuk: vissza akarunk térni. Az igazi megtérésnél a legfontosabb az, ami lelkünkben történik: Istentől őszintén bocsánatot kérünk. Ugyanilyen fontos az emberektől is bocsánatot kérni, ismét szeretetben élni velük és jóvátenni az okozott bajt. Számos gyakorlati példát hozhatnak erre is a gyermekek. Nekünk is meg kell bocsátani másoknak, ha az Ő bocsánatát kérjük. Enélkül nem bocsát meg. Mivel mindnyájan bűnösök vagyunk, közösen is tarthatunk bünbánati ájtatosságot. (Vigyázni kell azonban, hogy ezek rövidek és egyszerűek legyenek, mert a

gyermekek még nehezen tudnak egy hosszabb ima szövegébe átéltlen bekapcsolódni.)

Mi történik azzal, aki szakított Istennel és az emberekkel és mégsem akarja megbánni? A nagy bűnös kizárja magát az Egyház közösségéből, nem járulhat a közös asztalhoz: a szentáldozáshoz. De az ilyen sincs elveszve, ha vissza akar térni. A megbocsátás jele az Egyház és Isten részéről: a bűnbánat szentsége, a megtérés jele a bűnös részéről, ha ehhez a szentséghez járul. A bizalom helyreállítására néha emberek között is szükséges, hogy ne csak bocsánatot kérjünk, hanem be is valljuk hibánkat. Az őskeresztények nyíltan megvallották a közösség előtt bűneiket. Ma csak a papnak gyónunk, de a pap az egyház képviselője. — Itt következhet magának a gyónás „technikájának” minél egyszerűbb megbeszélése, nagyon hangsúlyozva, hogy nem a bűnvallomás, hanem a bánat és erősfogadás a legfontosabb. A gyónás történhetik egy fogadószobában az asztal mellett ülve (ami főleg első esetben ajánlatos), vagy a gyóntatószékben. Fontos, hogy a gyerekek közvetlenül beszéljenek, saját szavaikkal fogalmazzanak, gépies formulák helyett. Ezzel sok gátlásnak, későbbi csömörnek vehetjük elejét. Ne osszuk be hivatalból a csoportokat, menjen mindegyik ahhoz a paphoz, akihez kedve van. Azt pedig mondanunk sem kell, milyen mély benyomást tehet a kis gyónóra a lelkipásztor szerető, megértő, okos, a gyermeki színvonalhoz mért útmutató szava.

Sokan azzal utasítják el a gyónást, hogy nincsenek „nagy bűneik”, nem gyilkosok, gonosztevők. De olyanok vagyunk-e, mint lennünk kellene? Nem szorulunk-e rá a „kis bűnökkel” is Isten megbocsátó irgalmára? A bűnbánat szentségében ez bőven árad erősítésünkre, vigasztalásunkra. Ugyanakkor azonban hangsúlyoznunk kell, hogy a bűnbánat szentsége nem mosógép, ahol automatikusan bűnbocsánatot kapunk, és ezzel minden el van intézve. A gyónással valami új kezdődik, és ez az újkezdés a legfontosabb: Krisztussal közreműködni a jobb világ megvalósításán. Így válik a bűnbánat szentségének jele igazán egy jobb világ jelévé.

- r - a

II.

Századunkat Fulton Sheen püspök a lelki konfliktusok századának címezte. Az egyik ausztráliai segédpüspök mondta nekem a gyónásról folytatott beszélgetésünkben: A civilizáció rohamos fejlődése magával hozta, hogy a mélyen hívők lelki problémái is megsokszorozódtak. Ezekre orvosságot találni, hatásos és eredményes lelki vigaszt nyújtani nem elegendő a gyóntató rendelkezésére álló néhány perc, amikor talán huszan is várnak gyónásra. Szükséges, hogy a lelkész és a hívő között visszaálljon a lelkiatyia és lelki gyermek viszonya, ahol a hívőnek alkalma van kiönteni a lelkét, a lelkiatyia pedig a problémák mélyére tud hatolni és olyan tanácsokat adni, amelyek valóban segíthetnek.

Elmentem egy szerzeteshez is, aki nagyon ritkán ült a gyóntatószékbe, viszont napjának nagyrészt azzal töltötte, hogy hosszú-hosszú beszélgetéseket folytatott a hozzáfutókkal. Amikor megkérdeztem, mi a titka sikerének, mosolyogva válaszolta:

— Hogy sikernek lehet-e nevezni vagy sem, azt csak a mennyei Atya tudja. De én is úgy kezdtem, hogy beültem a gyóntatószékbe gyóntatni. Nagyon hamar rájöttem, hogy ez nem elég. Amikor egy-egy különösen nehéz problémával kerültem szembe, megmondtam a gyónónak, hogy véleményem szerint erről többet, hosszabban kellene beszélni, és megkérdeztem, hajlandó-e erre a gyóntatószéken kívül is. Legtöbb esetben azt a választ kaptam, hogy mi van akkor a gyónási titokkal? Megnyugattam őket. Ők voltak legjobban meglepve, amikor egy-egy ilyen beszélgetés végén elővettem a stólámat, a nyakamba akasztottam és megadtam nekik a feloldozást. Hiszen a beszélgetés közben megtárgyaltuk az összes problémákat, akár bűnnek tartottuk, akár nem. Ugyancsak kiderült, hogy az illető megbánta-e tetteit és megvan-e benne az erős fogadás. Így az érvényes gyónás minden feltételének eleget tett. Azóta majdnem mindegyik állandó látogatóm, és a hír hamar terjed. Számuk egyre gyarapszik. Hála Istennek!

Amikor eltávoztam, úgy éreztem, nagyon sok ilyen lelkiatyára volna szükségünk, hogy jobbá és szebbé tegyék a világot.

Nemrégiben hosszabb utat tettem meg autón és közben kinyitottam a rádiót. Interjút közvetített az egyik anglikán főpásztorral, aki elmondotta, hogy repülőtsízt volt és a háború alatt többször látott lelkészeket jönni a frontra. Ilyenkor a katolikus katonák mentek gyónni.

— Csak úgy heccből beálltam én is a sorba. Amikor odakerültem, persze nem tudtam, mit kell csinálni. Letérdeltem ugyan, de amikor a lelkész felszólított, hogy soroljam fel bűneim, nem tudtam mit mondani. Nagy küszködés után bevallottam, hogy anglikán vagyok, de annak sem jó. Soha sem felejttem el az arcát. Egy kis szobában voltunk. Hellyel kínált meg és kérdegetni kezdett. Mintha nem törődött volna vele, hogy az ajtón kívül talán százan is vártak a gyónásra. Észre sem vettem, máris kitárult előtte a lelkem, és minden nehézség nélkül beszéltem neki olyan dolgokról, hogy pirulás nélkül ma sem tudnám ismételni. Végül áldását adta és biztatott, hogy ha lelki vigaszra volna szükségem, forduljak bizalommal bármelyik keresztény lelkészhez. Azóta is úgy érzem, ez indított el utamon.

Az interjúvoló kérdésére, hogy anglikán létére hisz-e a gyónásban, határozottan igennel válaszolt:

— Bűneink feloldozását az Isten adja. A pap Krisztus nevében mondja ki a szavakat és ha hiszünk Krisztusban, hinnünk kell a bűnbánat után a bűnbocsánatban is.

Néhány évvel ezelőtt, abban a városban, ahol élek, egy emberbaráti csoport alakult „szamaritánusok” néven. A tagok feladata, hogy telefonon lelki vigasztalásban részesítsék és tanáccsal lássák el a hozzájuk fordulókat. A telefonszámot a napisajtó állandóan hirdeti, és statisztikájuk szerint figyelemreméltó eredményt érnek el. Egyik konferenciájukon én is résztvettem. Egy metodista lelkész váratlanul fölvetette: vajon a sok telefonáló kapott-e eredményes és hosszantartó vigasztalást? A sok száz közül hány tért vissza a normális életbe? Tud-e a szamaritánus társaság annyit nyújtani, mint egy római katolikus pap a gyóntatószékben?

A lelkész talán nem is tudta, hogy utolsó kérdésével milyen éles vitát indított el. Kiderült, hogy a jelenlevők között én vagyok az egyetlen katolikus, és így valamennyien felém fordultak. Tisztázódott, hogy a szamaritánusok amolyan lelki klinika a nemkatolikusok számára, a gyónás előnyei és hátrányai nélkül. „Hátrány” volt szerintük, hogy a gyónónak egy idegen ember előtt be kell vallania bűneit, ők viszont telefonon keresztül nyújtanak vigasztalást, s így a segítséget kérő nem kényszerül szemtől-szembe megalázni magát. „Előny” pedig az, hogy aki hisz a gyónásban, hiszi azt, hogy megszabadult bűneitől. — Megpróbáltam megmagyarázni, hogy a pap a gyóntatószékben nem bíró, aki dorgál, fenyeget, büntetést szab ki, hanem a megbocsátó Isten eszköze. Az ő lelki klinikájukból nagyon sok haszna lehet a hozzájuk fordulóknak. De tartós eredményt csak úgy tudnak elérni, ha a bajbakerülteket az első segély nyújtása után saját felekezetük lelképásztorához küldik, — ahogyan a bibliai irgalmas szamaritánus is olyan helyre vitte betegét, ahol gondos ápolásban részesülhetett. Mindenesetre ez a szervezet is bizonyítéka, hogy a gyónás mint lelki orvosság nélkülözhetetlen a mai emberek között is.

Mikor hazafelé indultam, egyikük csatlakozott hozzám és az utcán is kísért, szótlánul. Végül halkán megkérdezte:

— Meg tudná nekem adni annak a szerzetesnek a nevét és címét, aki a gyóntatószéken kívül is gyóntat?

Szó nélkül ráírtam egy papírra a nevet és címet, és átadtam neki. Aztán elváltunk. Este nyolc óra volt. A lámpafénynél láttam, hogy a monostor felé vette útját.

Isten kegyelmének útjai kiszámíthatatlanok.

Szinérváry K. András.

KÖZÖTTÜNK LAKOZOTT

Karácsonyi elmélkedés

Egyetlen keresztény ünnep sem hatolt olyan mélyen az ember élményvilágába, mint a karácsony. Ennek az ünnepnek az élménye: Isten igent mondott a világra. Nem idegen világba szállott le, hanem „tulajdonába jött”. Azt jelenti ez, hogy mi magunk, világunk, élményeink, mindaz, ami történik velünk, nem a mi tulajdonunk. Mindebben Isten működik: dinamizmus, amely a felfoghatatlanba mutat. Mire kötelez bennünket a karácsony érzülete? Egyfelől örömhír, másfelől követésre szólít. Mindkettőt látnunk kell, ha keresztény módon akarunk a karácsony titkáról elmélkedni.

* * *

Mindenekelőtt: öröm. Angyal — vagyis maga Isten „közvetítő” alakjában — szól hozzánk: „Nagy örömet hirdetek nektek.” Ez a karácsonyi üzenet első arca. Olyan kevés az öröm a világon. Angyalnak „kellett” jönnie, hogy buzdítson: örvendezve éljünk. Isten „az” öröm. És ő emberré lett: „közöttünk lakozott”. Azóta a keresztény megbízatása az, hogy örömet sugározzon ki a világba, mert:

Életünk rendszerint fénytelen. Szomorú alkalmakkor szomorúak vagyunk, vidám alkalmakkor vidámak. Az élet belénkszűkül, elszíntelenedik és unalmassá válik. Az ember csak vonszolja magát. Elmállasztó közöny szakad rá. Apró okokból áll ez össze: túlsok munka, magány, betegség, elválás valakitől, akit szeretünk. Ehhez járul még néha, hogy a hit és a megtapasztalt valóság látszólag összeegyeztethetetlen.

Mégis: a karácsony angyala belekiáltja ebbe az életbe Isten szavát: „Nagy örömet hirdetek nektek.” Ez lényegében azt jelenti: Nem szabad el-tompult embernek lenned; boldogtalan akárki lehet; az öröm azonban erőfeszítést kíván; rakd le a gondot, legalább ma, karácsony napján, az öröm napján!

Kérdezzük meg őszintén magunktól: hogy is lenne, ha karácsony angyala ma itt állna előttünk, mint akkor a pásztorok előtt, és mondaná: „Örüljete!” Mit felelnék neki? A karácsonyészaka üzenete óta az öröm nekünk keresztényeknek kötelességünk, a szomorúság pedig olyasvalami, ami ellen küzdenünk kell. De hogyan élhetünk örömben? Mindenekelőtt: hogyan tarthatunk ki az örömben? A teológiai felelet a következő:

Isten Krisztusban kiüresítette magát. Emberré lett értünk. Ebben a tettében mutatta meg nekünk az öröm útját: Csakis az odaadásban jut el az ember arra a derűre, amit boldogságnak és örömeinek neveznek. Öröm az önzetlenségből fakad. Azért csak konkrétan valósíthatjuk meg, a fivér, a nővér iránt. A testvér azonban csak abban a mértékben válik testvérré,

amennyire „szolgálunk” neki. Örömet osztogatva tapasztaljuk meg az örömet! Így tehát a testvérnek tett mindennapos egyszerű szolgálat az igazi boldogság feltétele. „Karácsony logikája” kikerülhetetlen: csak az odaadásban éljük át az örömet. Ez a szolgálaton túl lemondást is jelent. A lemondásban, önmagából való kivetkezésben valósult meg karácsony: Isten emberré levése. Isten mindent odaadott értünk. A pillanattól és annak szeszélyétől független odaadásban igazolódik a keresztény élet is: „Arról ismertük meg a szeretetet, hogy életét adta értünk.” Tehát nekünk is oda kell adnunk életünket testvéreinkért. Nem az önmagát odaadó élet lenne-e bizonyossága annak, hogy Isten jelen van a világban, hogy hatalma van emberszívünkön? Ha néha úgy gondoljuk, imádkozni sem tudunk már, akkor legalább egy kicsivel több örömet kellene vinnünk a világba. Ez lenne talán a legkeresztényibb imádságunk. Tanúságtétel Isten emberré lételéről: életté vált karácsony!

Így tehát kereszténységünk egyik életeleme az alapvető optimizmus, „a boldogság ízlelése”. Az öröm nem „terméke” vagy „kísérőjelensége” a kereszténységnek. A keresztény ember egész valóját meghatározza: mint remény, mint mindent magához igazító alaphang, mint egy várva-várt nap hajnalpírja. Vagyis eszerint a keresztény módon átélt karácsony követelménye ez lenne: Száműzzük lelkünkől legalább mára a sötét szomorúságot. Az semmire sem jó. Elmegy a lényeg mellett. Kereszténynek lenni azt is jelenti, hogy az élet minden helyzetében, a legnehezebben is, tanúságtévő erővel éljük az örvendező függetlenséget.

Ez a karácsonyi öröm világalakító erő. Egy kis reményt, egy kicsivel több erőt szeretne adni a testvérnek. Isten emberré válása óta tudjuk: „Amit legkisebbik testvéremnek tettetek, nekem tettétek.” Mindenütt, ahol a testvér szükségét felismerik és a szükségét szenvedőt felkarolják, már kereszténység van, karácsony a világon. A felebaráti szeretettel szemben minden más mégoly hasznos vagy fontos tett is másodlagos, másodrendű marad. A felebaráti szeretetben — Krisztusnak a Máté-evangéliumban megörökített, az ítéletről szóló beszéde szerint — már istenszeretet valósul meg. Ez a karácsony alapvető és felülmúlhatatlan eseménye.

Ennek a gyermeknek az élete, aki ma megszületett értünk, hogy tört valónkat igaz emberségre vezesse, egyetlen hűséges, csendes szolgálat volt. Mindvégig — és ez a vég a keresztén következett be — csak vigaszt, nyugalmat és békét osztott az Istenember. Az angyal szava — az örömré való felhívás — tehát szabadulás és elkötelezés egyszerre. Valaki, aki Szibériában sok évet töltött koncentrációs táborban, leírt egy olyan mondatot, amely összefoglalja „karácsonyi magatartásunkat”: „Kerestem Istenemet és visszavonult előlem. Kerestem a lelkemet és nem találtam. Kerestem a testvéreimet, és megtaláltam mind a hármat.” A karácsony angyala örömet hirdetett. Ezt ajándékozni egy egész éven át: ez lenne a karácsony!

* * *

Karácsony kötelezettsége azonban még többet tartalmaz. Felszólítás a követésre: arra, hogy valósítsuk meg a megtestesülés érzületét sokszor oly sötét és gyarló életünkben. Követés: Egy karácsonyi elmélkedésben az ember nem a kereszténység elvont elméletét szeretné felvázolni, hanem élethű képet rajzolni meg arról az Istenről, aki közöttünk lakozott. Milyen volt Krisztus a valóságban? Hogyan élték meg az emberek az emberré lett Istent? Mi volt benne az a hatalom, amely varázskörébe vonta az apostolokat és követésére kötelezte őket? Próbáljuk megrajzolni ezt a megragadó emberalakot, amelyben Isten jósága közöttünk lakozott.

Ami Krisztusban a legnagyobb benyomást teszi ránk, még az Evangélium futó olvasásakor is: az, hogy nyugodt ember volt. Volt egy „magja”, középpontja, amely a világ esetlegességei fölött állt. Lénye a saját centrumára összpontosult. Ugyanakkor sajátos távolság választotta el a világtól. Nem kapaszkodott görcsösen a világ dolgaiba, nem engedte, hogy azok lekössék. Egész lényében szent kedélyi kiegyensúlyozottság virult ki. Földi életében legyőzte a szokások, a hétköznapiság, a fáradt eltompulás hatalmát. Nem ásta bele magát földi életébe, nem lett oldhatatlan rabszolgájává semmi időhöz kötöttnek, nem ragaszkodott sajátmagához. Fenntartás nélkül fogékony volt az új iránt, nem keresett öngazolást, bensejében helyet teremtett mindannak, ami feléje áradt, élete „önmagából kifelé” tartott. Gondtalanság uralkodott életén, valami, ami ilyesféle szavakban jutott kifejezésre: „Ne gondoskodjatok aggodalmasan. — Ne aggódjatok. — Beszéljetek nyíltan. — Azért jöttem, hogy békét hozzak. — Ne gyújtsetek magatoknak kincseket a földön. Életek több a tápláléknál és testetek a ruhánál. — Ki adhat közületek minden gondjával életkorához csak egy könyöknyit? — Ne nyugtalanodjatok. — Keressétek először az Országot, és a többi hozzáadatik nektek. — Add oda a vagyonodat, hogy jót tégy az árából.” De az az ember, aki ezeket a szavakat kimondta, sohasem volt „feszült” vagy fanatikus. Összeszedett maradt, nem volt „elfoglalt”, engedte, hogy sorsa vezesse, és ezt a sorsot mindig újból Atyja akaratának nevezte. Ennek az erős, parancsoló Valakinek a kezébe „ajánlja lelkét”, vagyis lényé legbensejét. Egészen csendben, „másra hallgatva” élt. Önmaga számára „nem volt ideje”, mert élete mások sorsáé, gondjáié és örömeié volt. Benseje eközben hallgatott, nem tolta előtérbe magát, független volt önmagától.

Az emberré lett Isten második alaptulajdonsága: Összetartozott a földi dolgokkal. Ez az ember érezte, milyenek a föld dolgai. Lelkébe fogadta a világ ragyogó szépségeit és értékeit, de a szürke minden nap eseményeit is. Beszédében megvolt a helye „az ég madarainak”, a „zúgó víznek”, „a mező virágainak”, az érő „szőlőnek”, az „eltévedt báránynak”, az asszonyoknak, aki „tésztát dagaszt”, az „éjszakai tolvajnak”. Tudott beszélni királyokról és rabszolgákról, gyermekekről és koldusokról, katonákról, rossz nőkről, bérlőkről, papokról, pásztorokról és kereskedőkről. A világ

tarka telije, az élet és a természet gazdagsága, az egyszerű, mindenkinek hozzáférhető valóság jutott szóhoz nála. A láthatatlan láthatóvá lett, a hallhatatlan hallhatóvá — mint hasonlat. Nyelvében arra törekedett, hogy a világot eredendő egyszerűségéhez vigye vissza. Beszéde beleállította az abszolútot a földi dolgoknak, sőt a hétköznapi világába. Ezért át- meg átjárták a hasonlatok, akár a vér. Krisztusnál valami letisztult vonást figyelhetünk meg: a földízű, s ugyanakkor az abszolútum felé nyílt beszédet. Magától értetődő, egyszerű, sőt talán szüksézáví nyelv: a tudás, a megtapasztalás, a kimondás és a megérintés fesztelensége. Beszéde a világ dolgai közti biztonságot, a velük való mély rokonságot tárta fel. „Az ács fia” szólt benne.

„Isten emberségének” harmadik vonásaként talán ezt nevezhetnénk meg: Krisztust nem tudósok társaságában találjuk, hanem e g y ű g y ű e k k ö r é b e n . Az egészen emberi, mert istenemberi ember az együgyűeket fogadta testvéreivé. Nem „bizonyított be” nekik semmit. Sőt alapjában véve „semmi újat” nem akart nekik mondani, mindig csak azt, ami már olyan megrendítően ismerős volt nekik, hogy észrevegýék: voltaképpen mindig szívükben hordták a lényegét. „Bizonyítéka” ez volt: „Én pedig mondom nektek.” „Elismerte” azt, amit „mindig is ismertek”. Megismerni és elismerni: két lényege szerint különböző folyamat. Vannak szavak, amelyek nem szorulnak bizonyítékra, mert „úgy” mondják ki őket, olyan őseredeti módon, hogy egyszerűen belátjuk érvényüket. Krisztusban a szó beteljesedéssé nőtt. Beszéde éppen egyszerűségével hatott titokzatosan. Szájában tökéletes szavak elevenedtek meg. Olyan szavak, mint pl. a nyolc boldogság: minden egyszerű szívű ember megértheti, mégis érthetetlenek maradnak e világ minden bölcsének. Ezért értették meg csak kevesen őket. És e kevesek közül is sokan talán egyáltalán nem sejtették vagy kívánták beteljesedésüket. Ezért volt Krisztus egyedül.

Ez talán a legmegrázóbb benne: R e j t e t t v o l t . Arra törekedett, hogy névtelen legyen. Életében „a létteljesség magánya” tört fel, a szakadékok, a csúcok, a tengerek magánya. Mi valamennyien pillanatról pillanatra élünk; életünk csupa töredék. Aki azonban — mint Krisztus — az élet egységében akar élni, annak hosszú ideig egyedül kell maradnia, hogy ez az egység kialakuljon benne. Egyedül kiérése idején, egyedül a pusztai kísértésben, egyedül élete legnagyobb tetteiben, Krisztus úgy járt köztünk, mint egy csillag, amely nem sejtett hirtelenséggel szeli át égboltozatunkat és csak azok veszik észre, akik véletlenül éppen odanéztek. Élete az ismeretlenből jött, hirtelen, erőteljesen felvillant és visszatért az ismeretlenbe. A sötétség „nem foghatta föl”. Körülötte értetlen embereket látunk. Tilalomlistákat, törvényeket, szokásokat és hagyományokat sorakoztatnak föl ellene. Még anyja is azt kérdezte: „Fiam, miért tetted ezt velünk?” Mindenki — ha talán csak hallgatólagosan is — valamiképpen ezt hánytá a szemére: „Miért vagy olyan más?”

Mégis: Krisztus földi életének ezt az idegenségét „könyvedén” élte. Tudta, hogy lénye felfoghatatlan, a nagy tömegnek hozzáférhetetlen. Nem csinált nagy gondot ebből, hiszen a tökéletes beszédet rendszerint nem hallják meg, a tökéletes létet nem veszik észre. Nem ígérte nekünk, hogy „találunk” általa valamit. Inkább a „keresésre” tanított, a megnevezhetetlen névre. „Keresettek” — volt beszédének egyik központi szava. Életét nem lehet kicsinységünk logikájából, az önkeresés elveiből megérteni. Szent élénkség uralkodott benne, a lélek fiatalsága. Semmisem volt lényében száraz, megkeményedett, befogadni képtelen. A lélek fiatalságára tanított, újjászületésre, átváltozásra, az élet frissességére, vidámságra, szent alakulóképességre. Azt mondta nekünk: „Ne féljeteK.” — „Ha valaki nem adja fel önmagát, nem fogadhatja be az Országot.” — Ő volt „az élet útmutatója”, „az új teremtés kezdete”, „egy új világ alapja”. Arra szólított fel bennünket, hogy „új emberré” váljunk, „naponta megújuljunk”, „új teremtésre”, „új égre” és „új földre” várjunk, „új éneket” énekeljünk, „új nevet” vegyünk fel, vagyis alapjában megváltozott személyi létre tegyünk szert. Az új kezdet feltétlensége élt benne. Működése koncentrált egységből, a Lényeg létalapjából fakadó tevékenység volt. „Azért jöttem, hogy örömetek legyen és bővebben legyen.”

Ez a „központi ember”, Krisztus, mindenki barátja volt. Az egyesítő, az egészsé tevé, a kiengesztelő. Azt kívánta tőlünk, hogy ne gyűlöljünk senkit, hogy szeressük ellenségeinket. Mindenkinek reményt akart ajándékozni. A megújulás, az igazi élet, a szabadság reményét. Így ő az „igazi uralkodó”: mindent egységbe tud fogni anélkül, hogy valakin is erőszakot tenne. Elérte, hogy a dolgok és az emberek önmagukból fakadóan örvendezzenek. Magára vette mindannyiunk szenvedését, hagyta, hogy elégtelenítsék. Éppen ebben volt király. Mindenkiel közösségben volt, mindenkiel szeretetet és irgalmasságot gyakorolt. „Jöjjetek hozzám — hívogatótt —, akik fáradotok és terhelve vagytok, és nyugalmat találtok.” „Az élet fejedelme” volt, a világ messzesugárzó világossága, amely „világoskodik minden embernek”. „Vámosok és bűnösök” készséges fogadtatásra leltek nála. Bensejében mindenkinek ezt mondta: „Nem ítélek el.” Megvédelmezte a bűnösöket az úgynevezett igazaktól, védelmébe vette a gyermekeket a felnöttek elöl. Az emberlélek otthonra talált nála. Részvéttel volt az emberek iránt, olyannyira, hogy ez könnyeket sajtolt ki szeméből. Az emberek követték, mert észre vették, hogy megkönyörült elhagyatottságukon. Mindannyiunk baját meglátta: egy szegény özvegyét, akinek visszaadta egyetlen fiát, egy beteg asszonyét, aki csak ruhája szegélyét merte érinteni, barátját, aki megtagadta, s akinek egyetlen pillantással bűnbánatot és megbocsátást ajándékozott. Határtalan tisztelettel viseltetett minden teremtmény, gyöngéd figyelmességgel minden élet iránt. Gyengéden élt föltétlen élet — ez volt Krisztus létmódja.

Krisztus azonban nemcsak a nagyságot valósította meg, hanem a teljes emberi létet, tehát a normálist és megszokottat is, a fársz-

tót, a mindig ismétlődőt és feltűnés nélkülit. Magára vette az erőtlenséget, a tudatlanságot, sőt a kísértést. Vállalta az emberség minden szűkös korlátját — a bűnt kivéve —, az elnyomottak jóbarátja volt. De örömét is lelte minden napjaink kicsiny dolgaiban: egy jó étkezésben, egy ízes italban, egy szép vándorútban, egy becsületes barátságban. Mindig jelentéktelen formában találkozott az emberekkel, hogy el ne kápráztassa őket. Szenvedésében nem volt „nagystíflú”. Felkiáltott, vért izzadott, kifacsartnak, elhagyottnak érezte magát. Ebben volt az élet Ura. Benne jött létre az „Ország”, valami, amit nem lehet „megcsinálni”, csak „megalapítani”. Az élet valódi értelmét hozta napfényre, és mindent egységbe illesztett. De mivel Úr volt, a többiek szenvedését is hordozta, magára vette népe kínját. Kiszolgáltatta magát az embermivolt nyomorának. Krisztus az ő élete igaz voltát állította bele egy igaztalan világba, a beletörődő közöny, az egzisztenciális zűrzavar, a siker, a hatalom, a játék, az intrika „világába”. Ilyen, a szó bibliai értelmében vett „világban” önnön létének mintegy ki kellett aludnia, a dolgok benső igazságára kellett hallgatnia, amely független minden külső szándéktól, minden hatalmi igénytől, még saját magától is. Józan világossággal, a lényegeset tartva szem előtt, illúziótlan tárgyilagossággal kellett az Istenembernek lelkében mintegy „félretolnia” mindent, ami megakadályozhatta volna, hogy felvilágoljon benne a lét szentsége és tisztasága. Az ilyen magatartás egyszerű alázatot, önfeledt tartózkodást követelt meg, tehát olyan tulajdonságokat, amelyeket csak sokszoros áldozattal és lemondással lehet elérni. Az ilyen embernek léte súlypontját önmagán kívül kell elhelyeznie. A becsületesen igazságkereső emberben létrejön az egészséges világ, a világ a maga helyes mivoltában: a valóság fénylő tere. Az igaztalanság viszont megsemmisíti a lét erejét. A világ saját énünk mutatványosbódéjává, az ösztönök és az uralomvágy színterévé válik. A görbe egyenes lesz és az egyenes görbe. A „meghazudtolt” világban aztán már nem érdemes valamiert kiállni, nincs amit egész személyiségünkkel igenelhetnénk. De nemet sem lehet semmire sem végső határozottsággal mondani. Így aztán a szabadság, alázat, együttlét, szeretet és emberi harag lehetetlenné válik. A lényeg lényegtelenné lesz, az igazság nyomatéktalanná, az ember „művelt semmivé”. A Megváltónak, aki egy ilyen „világban” akart tanúságot tenni az igazságról, nyilvánvalóan semmi más esélye nem volt, mint a keresztfeszítés. Minden igazságkeresőnek fölteszik egyszer a kérdést — éspedig nem a kutató nyugtalanság, hanem a rezignáció hangnemében: „Mi az igazság?”

Életének összeomlásában Krisztus mindenkinek megbocsátott. Megtalálta azokat a szavakat, amelyek bocsánatot hoztak mindenkinek. Imája ez volt: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.” Nem próbált feleletet találni a politikának, a társadalom szociális struktúrájának, az irodalomnak és a filozófiának kérdéseire. Egy elhagyott, agyongyötört embernek adott még utolsó reményt: „Még ma velem leszel

a paradicsomban." Mitsem számított neki, hogy ez az ember egy életen át „rendes” és „erkölcsös” volt-e. A szegény gonosztevőt ott mellette az emberek keresztre szögezték. Lehetetlen volt szabadulnia. De a Beteljesedés Krisztusa bensejében úgy szólt hozzá, mint később az angyal Péterhez: „Kelj föl és menj.” Csakhogy ez az ember nem tudott fölállni, nem tudott járni többé. De engedelmeskedett és elment oda, ahová átszögezett lábai még elvihették: az egészen-más birodalmába. Aki álmodott valaha a teljes emberi lét radikális átalakulásáról, az most már tudja, hogyan lehet létrehozni ezt: megbocsátással és azzal, hogy azoknak is reményt ajándékozunk, akiknek mintha már egyáltalán nem lenne reményük.

Elviselhetetlen lenne, ha azt kellene gondolnunk, hogy életének tömény katasztrófájában senkisémmel állt Krisztus mellett. Volt ott egy ember, aki meg tudta érteni, bensőleg fel tudta magába venni ezt a maradéktalan tisztaságot és őszinteséget. Egy egyszerű asszony. Az édesanya. Benne, eredeti otthonában, talált Krisztus végső menedéket. Mégis csak „kellett” lennie egy embernek, akiben nem volt semmi ámulás, semmi gyávaság, az élet semmi megtagadása, semmi becstelenség és semmi eltorzulása a létnek. Egy embernek, aki Krisztust bensőleg egészen be tudta fogadni. Ezzel az emberrel váltott a Beteljesedés felé tartó még néhány szót. Csak keveset. Hiszen nem kellett sokat mondaniok egymásnak. Ezek a szavak minden ügyefogyottságukban is örökké tovább élnek az emberiségben. Arra hívnak föl, hogy tartsuk magunkat tisztán minden hatalomszomjtól, az emberi személyiséggel való minden visszaéléstől, minden hazugságtól és minden becstelenségtől. Arra szólítanak föl, hogy sohase áruljuk el a barátot, sohase hagyjuk az embereket magányukba fulladni, sohase utasítsunk vissza elhagyottakat, mindig az igazságot keressük, csak a szándékra ügyeljünk és sosem a látszatra, kötelezzük el magunkat a valódi, a nemes, a tiszta iránt. Ezek a szavak tiszta egyszerűséggel hangzottak: „Ember, íme a te anyád.” Így szólt Krisztus a kereszten.

Ezt a nehéz élet során megvalósított magatartást, a megtestesülési érzületét, feltámadásával és mennybemenetelével Krisztus a véglegesbe emelte föl. Bizonyára ez volt a tanítványok feltámadás-élményének egyik lényeges mozzanata: a jóság, az emberszeretet, megbocsátás és vonzódás az élet végső mércéjévé vált. Ez az érzület nem semmisülhet meg többé: Isten ezzel Krisztusban új kezdetet ajándékozott nekünk.

Karácsony tehát több, mint egy kis „hangulat”: megbízatás, feladat. Isten emberré lett. Emberi Isten Ő. Közöttünk lakozott. Tőlünk is egyszerű emberséget kíván. Ennek lényege az öröm és a követés. Nehéz megmondani, melyik nehezebb a kettő közül korunkban. Isten azt akarja, hogy örömben éljünk és vállalkozunk Krisztus életének újraélésére. Ez a karácsony üzenete, ígérete — de követelése is.

A SZENTATYA SZINODUSI MEGNYITÓ BESZÉDE

A pápa Szent Pál üdvözlésével köszöntötte az egybegyűlt atyákat: „Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól.” Beszédének bevezető szakaszában kiemelte a hely és idő történelmi jelentőségét. Hangsúlyozta, hogy a szinodus „az egész katolikus Egyháznak kánoni képviselője, az egész Egyház van itt lelkileg jelen.” Külön köszöntötte Mindszenty bíborost, „mint a magyar egyház és az apostoli Szentszék ezeréves egységének jeles tanúját”, aki „példaképe a rettenthetetlen szilárdságnak a hitben és az Egyház fáradhatatlan szolgálataiban, előbb nagylelkű munkásságával, majd virrasztó szeretetével, Imájával és hosszú szenvedésével”. A koncelebrált szentmise egyesíti most a szinodus résztvevőit Fejűkkel, Krisztussal és egymással. Ennek a kettős közösségnek kell szemük előtt lebegnie az egész szinodus alatt, ezt kell bensőségesen átélniük, hogy csakis az Egyház és az emberiség javára végezzék munkájukat. Majd így folytatta:

A szinodus ülése ezzel az istentisztelettel nyílik meg. Mindnyájan tudjuk, miért: minden életerő Istentől, Atyánktól ered és jön hozzánk, Krisztus, az élő Isten fia és az Emberfia által, aki a mi egyedüli legfőbb Fejünk, láthatatlan, de jelen van köztünk (vö. Mt 18,20), Mesterünk és Megváltónk, üdvösségünk szerzője. Ez az üdvösség abban áll, hogy a Szentlélek — aki lágyradt mindegyikünk lelkébe, és egyben Krisztus egész misztikus Testébe, vagyis az Egyházba — életet lehel belénk. Várjuk és hívjuk a Paraklétoszna ezt a megvilágosító és megszentelő tevékenységét, Krisztus Lelkének támogatására különös szükségünk van ebben az Egyház életére és a mi életünkre nézve oly jelentős órában.

Az érdekel bennünket minden más kérdésnél jobban: hogyan érhetjük el ezt a támogatást? Hittel és imádsággal. Nem kell hosszan beszélnünk arról, mennyire szükségünk van erre a két nélkülözhetetlen tényezőre. Jól tudjátok, hogy a hit az emberi üdvösség kezdete, és hit nélkül lehetetlen tetszeni Istennek. Nem elhamarkodott diagnózis az, amely az Egyház életét szomorító nehézségek és a társadalomban uralkodó szálmas lelki helyzet első és legfőbb okát a hitnek — különböző formában jelentkező, de általános — válságában keresi. Ezért bensőleg meg kell újulnunk az isteni kinyilatkoztatás meggyőződéses és örvendező elfogadásában egy nagy és szilárd hitaktus által; Isten és Jézus Krisztus előtt alázatos és bizakodó magatartásba kell helyezkednünk, mint keresztyénekhez illik, azzal a szándékkal, hogy a Szentlélek a szívünkhöz szóljon és bőkezűen megadja nekünk azokat az ajándékokat, amelyekre az Egyház felelős vezetőinek hivataluk gyakorlásában szükségük van: a tudományt, a tanácsot, az értelmet, különösképpen a bölcsességet, mindenekfölött pedig a szeretetet.

A készséges készenlétnek ezzel a mondhatni passzív állapotával össze kell magunkban kötnünk, és szünet nélkül felszítanunk és ápolnunk az aktív lelki magatartást: az imádságot, amelyet az Úr Jézus annyira ajánlott, és irgalmas jótéteményei kiesdeklésének előfeltételévé tett. Ezekben a napokban föltétlenül ki kell tartanunk a szüntelen könyörgésben, hogy a Szentlélek szabad bejárást leljen lelkünkbe; kapcsolódjék össze a mi imádságunk és az isteni kegyelem működése, hogy fülünk meghallhassa „azt, amit a Lélek mond az egyházaknak” (Jel 2, 6).

Hadd hívjuk fel még figyelmeteket, Tisztelendő Testvérek, egy sajátos veszélyre, amely megkörmékeezheti szinodális gyűlésünket, és különféle becsületes vagy csalfa úton-módon megzavarhatja ítélkezésünk tisztaságát, sőt talán elhatározásaink szabadságát is. Ez a veszély egy bizonyos sürgető nyomás ereje. Olyan véleményekről beszélünk, amelyeknek a hit tanításával való egybehangzása kétséges; olyan irányokról, amelyek mit sem törődnek a legitim és az Egyház tekintélyétől már jóváhagyott hagyományokkal; a világ profán lelkiségéhez való alkalmazkodás csalogató igyekezetéről; a modern élet változásai keltette nehézségektől való félelemről; a kísértő vagy alkalmatlankodó hírverésről; az anakronizmus és a „juridizmus” vádjáról, amely gátolná egy új, ún. „karizmatikus” kereszténység szabad kifejlődését, stb. E sürgető presszió arculata sokféle, hatalma csábító és veszélyes. Igyekezzünk függetleníteni magunkat ezektől az akadályoktól. Lelkiismeretünk parancsszavát kövessük, hiszen Isten népének pásztora vagyunk, és erről a tisztünkről számot kell adnunk az isteni Bíró előtt az utolsó napon. Inkább arra törekedjünk, hogy megőrizzük léleknyugalmaikat és erőnket, hogy mindent helyesen tudjunk megismerni és megítélni, Krisztus szelleme, az Egyház és korunk igazi szükségletei szerint.

A Szentatya ezután emlékeztette az atyákat arra, hogy a szinoduson mint „egyházai minősített szóvivői” fognak felszólalni, és ez a szó, „az apostoli szó visszhangja”, nagy felelősséggel jár és igen jelentős az Egyház és az emberiség további sorsára. Szavait így fejezte be:

Minden erőnkből dolgozzunk együtt azon a nagy művön, amely életünk egyedüli értelme: felépíteni az Egyházat rendíthetetlen alapján. Maga Krisztus ez, az út, az igazság, az élet.

Semmiképpen se hagyjuk magunkat eltéríteni erről az útról: nincs más út. Semmi egyéb hang el ne csábítson: egy az igazság. Másfelé el ne sodródjunk: csak az a forrás vonzzon, amelyet az élő és elevenítő Isten fakasztott nekünk.

Pásztori kötelességünk világos körvonalai ezek: bárcsak Isten segítségével hűségesen betöltenénk, azoknak a szent lelkipásztoroknak a példájára, akik az Egyház viszontagságos földi útjának sok-sok századán át bölcsen és bátran tudták hajóját elvezérelni a szirtek között, a nyílt tengerre, ahová Krisztus szólítja, hogy minden embernek megvigye az üdvösség jóhírét.

Mi magunk pedig, akik — bár gyöngébbek és törékenyebbek vagyunk Simonnál — magától az Úrtól kaptuk Péter nevét és feladatát, mi itt leszünk veletek; hadd növekedjék újra az Egyház titokzatos és látható épülete, hadd tárja ki ma is szilárd és fénylő csarnokait Isten népének. Ennek a népnek ma minden másnál inkább az igaz hitre van szüksége, amely nem csal meg, a biztos reményre, amely nem vezet tévútra, a szeretet új lángjára, amely soha ki nem alszik.

A HARMADIK PÜSPÖKI SZINODUS

Mint ismeretes, a püspöki szinodust, mint a kollegialitás gyakorlásának egyik szervét, VI. Pál pápa hozta létre 1965. szept. 15-én kelt Motu proprio-jával. Azóta ez a harmadik ülése volt. Már eddig is megmutatkozott, hogy ez az új szerv szorosabbra fűzi a közösséget a pápa és a világ fópásztorai között, segíti a kölcsönös tájékoztatást és lehetővé teszi a közvetlen véleménycserét, amely a közös felelősségvállaláshoz elengedhetetlen. Másszóval: a szinodus magában foglalja mindazokat a feltételeket, amelyek a püspöki kollegialitás gyakorlásához szükségesek. Az említett kommunió ténye fontosabb, mint a jogi funkció, tehát az, hogy a szinodus csak konzultatív, nem határozathozó szerv.

A harmadik szinodus előkészületei és megnyitása

VI. Pál a mostani szinodus programjára két égetően aktuális kérdést tűzött ki: a miniszteriális papság és az igazságosság kérdését. Előkészületül világszerzte alapos felméréseket végeztek a papság helyzetéről; a szinodusi titkárság kikérte az egyes püspökkari konferenciák véleményét a szinodusi szkémákkal kapcsolatban. (Jegyezzük meg itt, hogy ezek a dokumentumok indiszkréció folytán nyilvánosságra kerültek és elég éles bírálatban részesültek.) A papság kérdésével foglalkozott a Nemzetközi Teológiai Bizottság is. Kiváló tanulmányát — amelyet, sajnos, nem igen használtak fel a szinodusi szkéma előkészítésében — egy 128 oldalas könyv formájában közzétette a párizsi Cerf kiadó, „Le Ministère sacerdotal” címmel. — Ami az igazságosság témájának előkészítését illeti: VI. Pál „Octogesimo adveniens” kezdetű apostoli levelén kívül meg kell említenünk a „Iustitia et Pax” nevű pápai bizottság szept. 22-28 között tartott plenáris ülését, amely egy fontos dokumentumot szövegezett meg a szinodusi atyák munkájának megkönnyítésére. A kérdéses dokumentum anyagára több ízben és különböző formában hivatkoztak a szinoduson.

A Szentatya, a szinodus tulajdonképpeni elnöke, három delegált elnököt nevezett ki és bízott meg a szinodusi munkák vezetésével: Duval bíboros algiri érseket, Muñoz-Vega SJ bíboros quitoi érseket és J. Wright bíborost, a Papok Kongregációjának prefektusát. A szinodus főtitkára Ladislaus Rubín lengyel püspök volt. Tagjai: a püspökkari konferenciák kiküldöttei (tagjaik számaránya szerint: 25 tagig egy, 50-ig kettő, 100-ig 3, százon felül és maximálisan négy); a keleti katolikus egyházakat képviselő 14 pátriárka vagy metropolita érsek; a római kúria képviselőjében 19, a

szerveselőjárók uniójának képviselőjében 10 tag; ezenkívül maga a pápa nevezett ki 25 tagot (a szabályzat szerint ezek száma nem haladhatja meg a szinodusi tagok 15 %-át). Összesen 210 teljes jogú (szavazó) tag vett részt. Rajtuk kívül — a papság témájára való tekintettel — a Szentatya meghívott még 26 pap-auditort (21-ét a püspökkari konferenciák ajánlására). Ezek jelen voltak a papságról szóló vitákon; egy közülük fel is szólalt; valamennyien tevékenyen résztvettek a 12 nyelvi csoport munkáiban. — Földrajzi elosztás szerint (nem számítva a keleti egyházak 14 képviselőjét) Európából 40, a két Amerikából 44, Afrikából 32, Ázsiából 20, Ausztráliából és Oceániából 5 kiküldött volt jelen. Szakértőket is neveztek ki. A papság kérdésében a Nemzetközi Teológiai Bizottság tagjaiból hívtak meg négyet: Urs v. Balthasar, Gonzalez de Cardedal, Le Guillou OP, P. Lescauwet MSC (mindnyájan az említett tanulmányt készítő bizottság tagjai). Az igazságosság témájához tíz világi és egyházi szakértőt (köztük két szerzetesnőt és két hölgyet) hívtak meg. Ezek közül három: Lady Jackson (Barbara Ward), Candido Mendes és Kinhide Mushakoi előadást is tartott a plenáris üléseken. A két téma relátorai a következők voltak: a papság doktrinális kérdéseiben J. Höffner kölni, a gyakorlati részénél Enrique y Tarancón toledói bíborosérsek, az igazságosság témájánál pedig Teopisto Alberto y Valderrama Cáceres-i (Fülöpszigetek) érsek. Rendszeresen öt nyelven tájékoztatták a sajtót a Szentszék sajtótermében, és naponta bulletint adtak ki.

VI. Pál szept. 30-án, Szent Jeromos egyháztanító ünnepén délelőtt a Sixtus-kápolnában tartott ünnepélyes koncelebrált szentmisével nyitotta meg a szinodust. A pápával együtt misézett Rubin főtitkár, a szinodus három delegált elnöke, valamint Mindszenty József bíboros, aki két nappal előbb érkezett Rómába. A mise végén az atyák elénekelték a Veni Creator-t. Délután újra találkoztak a szinodusi aulában. A pápa itt bevezetőjében bejelentette, hogy egyszerű hallgatóként akar résztvenni a munkaüléseken, hogy így az atyák szabadon vitathassák meg a témákat. Ezután Msgr. Bartoletti „panorámája” következett, a Zsinat utáni félévtizedes fejlődésnek mintegy első hivatalos mérlege. Felvázolta a liturgikus, teológiai, katechetikai megújulás pozitív és negatív vonásait; az egyház jelenlegi helyzetét elemezve főleg a kontesztálásra és a hit válságára hívta fel a figyelmet.

A miniszteriális papság kérdése

A szinodusnak ezt az első témáját a szinodusi Tanács már eleve kettéosztotta doktrinális és gyakorlati részre; a beszámolóik ill. viták is külön-külön tárgyalták a két szempontot. Ez az eljárás nem bizonyult szerencsésnek. „Menetközben” az atyák bírálták is. A végleges dokumentum meg-szövegezésénél aztán összekapcsolták a két részt.

A doktrinális rész relátora, Höffner kölni bíborosérsek tíz tételben foglalta össze a miniszteriális papságra vonatkozó katolikus tant. A 8. propositio így hangzott: „A papszentelés nem üres jel, hanem olyan dinamikus erő (hathatós jel), amely a papot egész életére Isten és az emberek szolgálatába állítja, és átalakítja személyét.” Ebből következik — magyarázta a relátor —, hogy a papság nem lehet „másodlagos funkció”, vagy „járulékos tulajdonság”, és hogy a pap visszavonhatatlan elkötelezettsége a cölibátus életformájában fejeződik ki.

Nem hiába emeltük ki éppen a 8. tételt Höffner bíboros relációjából. Az első téma tárgyalása során ugyanis főleg a cölibátus kérdésére összpontosult a vita. Több felszólaló ezt kifogásolta is és sürgette azt, hogy a papság más fontos kérdéseit se hanyagolják el. A doktrinális részhez kapcsolódó felszólalásokban nagyjából két tendenciát figyelhetünk meg. Az egyik ragaszkodott a hagyományos látásmódhoz, úgy, ahogy ez a szinodusi szkémában is tükröződött. Ezt képviselte pl. Heenan (Anglia), Wyszinski (Lengyelország), Zougrana (Felső-Volta) bíboros, vagy Msgr. Nsubuga (Uganda), Stratiew (Bulgária) püspök. A másik tendencia viszont azt sürgette, hogy a hagyományos látásmódot meg kell újítani. Itt említjük meg P. Lécuyer nevét (a szerzeteselőjárók nevében szólalt fel), továbbá Alfrink (Hollandia), Döpfner (Németo.) bíborost, Msgr. Schmitt (Franciao.) püspököt és Méouchi maronita pátriárkát. Ez utóbbi szerint pl. a szinodusi szkéma még a zsinat-előtti teológiát tükrözi. Külön ki kell emelni Paul Grégoire Montreal-i érsek felszólalását (egyébként Suenens belga bíborosé is egyetértett vele). Szerinte teljesen erőltetett a teológiai és gyakorlati kérdések szétválasztása a témában. A papok és a papjelöltek nem elvont tételeket várnak, hanem azt, hogy megoldják konkrét, az élethelyzetekből felmerült, szorongató kérdéseiket. Éppen az új helyzetek, a változó világ kérdőjelezi meg a régi elvont megfogalmazásokat, a klasszikus papi képet.

De mindkét irány lényegében megegyezett egy pontban: kétségtelen, hogy a papság válságban van. És mindkettő hangsúlyozta, hogy keresni kell a válság megoldásának módjait. A mai válság okait keresve egyesek a hit válságára, ill. az imádság és az önmegtagadás hiányára utaltak; mások inkább a megváltozott társadalmi-kulturális helyzettel magyarázták, a szekularizációval természetesen együttjáró jelenségeként kezelték a krízist. Sokan kitértek már itt a doktrinális résznél a cölibátus kérdésre, legtöbbször azért, hogy a hagyományos diszciplína megőrzését javasolják. (Pl. Wojtyła és Zougrana bíboros, Arinze nigériai, Kuharič jugoszláv, Cahill ausztráliai érsek). A női papságot csak három keleti szertartású atya vette határozottan védelmébe: Méouchi maronita és V. Maximosz Hakim melkita pátriárka, valamint Hermaniuk winniepegi (Kanada) ukrán metropolita. A papság krízisét elemezve P. Arrupe, a jezsuiták rendfőnöke feltűnően optimista hangot ütött meg: „A válság mindig olyan eseményekből születik, amelyek jelek, valamit mondani akarnak. A mai válságon keresztül is Isten szól hozzánk. A krízis súlyossága éppen azt jelzi, hogy Isten közelebb van hozzánk, szólít valamennyiünket, hogy közreműködjünk kegyelmével. A nehézségek között ne veszítsük el a bátorságot, reméljünk: Isten velünk van!”

A papság gyakorlati kérdéseiről szóló beszámolót október 8-án olvasta fel Tarancón bíboros. Ez a reláció megváltoztatta a légkört. A relátor nagy tapsot kapott világos és konkrét összefoglalójáért, amely — eltérően a szinodusi szkémától — a leglényegesebb kérdésekre összpontosította a figyelmet. Hat

kérdéscsoportban összegezte a papság gyakorlati kérdéseit (természetesen a kérdések doktrinális problémákkal függnek össze): 1) a miniszteriális papság természete és a sajátosan papi küldetés (nevezetesen az evangelizálás és a szentségek kiszolgáltatása, a papok ún. profán foglalkozása és a politikai elkötelezettség); 2) a lekipásztorkodás koordinálása (struktúrák reformja, párbeszéd és összmunka papok és püspökök között, stb.); 3) a papi lelkiség főbb vonásai; 4) a cölibátus összetett kérdése (az Isten országáért vállalt cölibátus nem csupán diszciplína dolga; nős férfiak szentelése a nagy paphiány miatt); 5) papi fizetések, biztosítás, stb.; 6) a papképzés reformja.

A felszólalások és a 12 nyelvi csoport megbeszélései során az egyes atyák egyházaik ill. országaik helyzete szerint más-más pontot emeltek ki. A 18. munkaülésen a relátor összegezte a véleményeket. A nős férfiak szentelésével kapcsolatban 3 tendencia alakult ki: a) Az atyák egy része nem tartja szükségesnek (főleg a mostani válságban), hogy a latin egyházba is bevezessék. Egyrészt ui. a paphiány kérdését másképp is meg lehet oldani (a papok helyesebb elosztása, állandó diakonátus, világiak bevonása a lekipásztorkodásba), másrészt pedig nagy a veszélye annak, hogy ezzel az újjátással utat nyitnak a cölibátus fakultatívvá tétele felé. b) Egy másik csoport azt javasolta, hogy az egyes püspökkari konferenciák ítéljék meg konkrét helyzetüket és ha szükséges, a Szentszéktől kérjenek engedélyt nős férfiak szentelésére (hangsúlyozzák, hogy bizonyos feltételek szükségesek!). c) A harmadik csoport (ezek lényegesen kevesebben vannak) úgy véli, hogy a Szentszék általános engedélyével az egyes püspökkari konferenciák rendszeresen szentelhetnének nős férfiakat, nemcsak a paphiány miatt, hanem más lekipásztori és teológiai megfontolások alapján is.

A szinodus „félidejében“, okt. 18-án Roger Etchegaray Marseille-i érsek érdekes, kiegyensúlyozott sajtókonferenciát tartott: reflektált a papsággal kapcsolatos vitákra és elmondotta személyes benyomásait a szinodusi munkáról. Hangsúlyozta (Marty bíborossal egyetértésben), hogy a felszólalások igen hosszúra nyúltak, sok volt az ismétlés és kevés a párbeszéd, az igazi eszmecsere. Ebben a szinodus módszere a hibás, amelyen változtatni kell. Ugyanakkor azt is kiemelte, hogy a felszólalások nyomán az atyák teljesebb képet kaphattak a világegyház egyes vidékeiről. Marseille érseke szerint túlságosan központi helyre került a cölibátus kérdése. Az a veszély fenyegeti itt az atyákat, hogy a fától nem látják az erdőt. Kifejezetten hivatkozott Márton Aron gyulafehérvári püspök felszólalására és kijelentette, hogy osztja az erdélyi főpásztor véleményét: meglepő az, hogy nyugaton a „Humanae Vitae“ kezdetű és a cölibátusról szóló pápai levél körül keletkezett láрма mennyire elnyomta a „Populorum Progressio“ égetően időszerű hangját.

Igazságosság a világban

Még folyt a vita nyelvi csoportokban a papság gyakorlati kérdéseiről, amikor Alberto y Valderrama okt. 14-én megtartotta beszámolóját az igazságosság témájáról. Az előadó leszögezte, hogy a világ minden részéről összejötte főpásztoroknak főleg az igazságosság világméretű, a nemzetközi kapcsolatokat érintő kérdéseit kell tárgyalniuk. Ahogy ezt már a „Populorum Progressio” hangsúlyozta, minden embernek joga van a teljes fejlődéshez. Az igazságtalanságok kiindulópontja a gazdasági, politikai vagy kulturális elnyomás. Mit vár a világ a szinodustól? — tette fel a kérdést. Nem szavakat, nemcsak általános irányelveket, hanem tetteket. Az egyháznak mindenekelőtt tanúságot kell tennie az evangéliumi igazságosságról, ezért elsősorban a saját életében kell megvalósítania az igazságosságot, hogy szava hitelreméltó legyen. A relátor külön kiemelte az igazságosságra való nevelés fontosságát. Ennek már a gyermekkorban el kell kezdődnie és folyamatosnak kell lennie: a szív megtérését kell eredményeznie. Ez a megtérés aztán a teljes elkötelezettségre hívja a felnőtt keresztényeket és arra, hogy az igazságtalan struktúrákat megváltoztassák.

A felszólaló atyák országai, egyházaik sajátos helyzetére hivatkozva leplezték le a mai világban tapasztalható igazságtalanságokat, követelték azok elítélését. A felszólalóknak több mint fele a harmadik világ országait képviselte: 28 főpásztor Latinamerikát, 20 Afrikát, 13 Ázsiát és Óceániát. Európai 28 volt közöttük; ebből 6 a keleteurópai országokból. Itt szólt fel Ijjas József kalocsai érsek, aki mindenekelőtt az egyház szociális tanításának összefoglalását, amolyan szociális „katekizmust” sürgetett. A latinamerikai főpásztorok életbevágón fontosnak tartották az erőszak mindenfajta megnyilvánulásának elítélését (igazságtalan bebörtönzések, kínzások) és az újkolonializmus megbélyegzését. Afrikában emellett bizonyos országokban botrányos az ún. keresztény társadalom fajgyűlölete, a négerek hátrányos megkülönböztetése. Szóba került többízből a háború (Vietnam, Közelkelet), a fegyverkezési verseny milliárdokat felemészítő ténye, a vallásüldözések, a Szentföld helyzete; az emigránsok és vendégmunkások sorsa, a nők helyzete, stb. Többen élesen bírálták az egyházon belül tapasztalható igazságtalanságokat (pénzügyek felelőtlen kezelése, fényűzés, egyházi alkalmazottak alacsony fizetése, az emberi személyt nem eléggé respektáló péres eljárások, az egyház közreműködése a hatalmasokkal). Sokan kérték, hogy a szinodus tisztázza: mi az egyház sajátos feladata a fejlődés és a társadalmi igazságosság előmozdításában; milyen kapcsolat van a társadalmi felszabadulás és az üdvösség műve között. Legtöbben azonban a tetteket, a cselekvés összehangolását sürgették és rámutattak arra, hogy főleg az igazságosságért vívott küzdelemben kell összefogniuk nemcsak a keresztényeknek, hanem minden hívőnek, minden jóakarátú embernek.

A relátor kiemelte, hogy az egyháznak ma mintegy a világ lelkiismeretének kell lennie. De a gazdasági, társadalmi, politikai szakkérdések megoldása

nem az egyház illetékességi körébe tartozik. Az egyháznak elsősorban világnézeti, erkölcsi kérdésekben kell irányt mutatnia; fel kell hívnia a figyelmet az igazságtalanságokra és a cselekvésre kell felszólítania a keresztényeket. Mert a keresztény szeretet legelső követelménye ma az igazságosságért való küzdelem. A felszólalásokat összegezve az érsek a következő öt kérdés-csoportot jelölte meg a nyelvi csoportok vitáihoz: 1) Felhívás a cselekvésre: Szükséges-e, hogy az egyház hivatalosan is cselekvésre szólítsa fel a keresztényeket az igazságosság megvalósítása érdekében? Ha igen, milyen problémákat kell megjelölnie? Szükséges-e a doktrinális elvek bemutatása, és ha igen, melyek legyenek ezek? Vannak-e olyan igazságtalan helyzetek, amelyeket az egyháznak nyilvánosan el kell ítélnie? Melyeket? Milyen módon kell ezekről a problémákról szólnia? 2) Az igazságosságra való nevelés: Mit kell tennie a hierarchiának és Isten egész népének e téren? Hogyan tanítsa az egyház az igazságosság elveit a különböző intézményekben, szervezetekben? 3) Tanúságtétel: Milyen módon ösztönözze az egyház tagjait arra, hogy ki-ki a saját hatáskörében megvalósítsa az igazságosságot? Készen vagyunk-e arra, hogy az evangélium követelményeit a gyakorlati életben is megvalósítsuk? Az igazságosság területén melyek a legsürgetőbb teendők? 4) Szolidaritás és együttműködés az egyházak között: miként lehet szorosabbra fűzni az együttműködést a szegény és gazdagabb országok helyi egyházai között, a nemzetközi szervezetekkel, más keresztény egyházak, más vallások képviselőivel? Milyen szerepet lehet adni a nőknek az egyházban? 5) Egyéb javaslatok: pl. fegyverkezési verseny, háború, erőszak, emigráció, stb. problémái. Milyen lelkipásztori irányelveket kell kidolgozni?

A szinodus végső dokumentumai és a záróülés

Az utolsó héten főleg a szavazásokkal és a zárodokumentumok megfogalmazásával, módosításával voltak elfoglalva az atyák, plenáris üléseken vagy a bizottságokban. Megválasztották a szinodusi titkárság állandó Tanácsának 12 tagját (ehhez még hármat a pápa nevez ki): Afrikát képviseli Duval (Algír) és Malula (Kongo) bíboros, valamint Thiandoum dakari érsek; a két Amerikát Krol bíboros (Philadelphia), Lorscheider brazil püspök és McGrath panamai érsek; Ázsiát-Ausztráliát és Óceániát Cahill ausztráliai, Cordeiro pakisztáni és Fernandes indiai érsek; végül Európát Höffner, Tarancón és Wojtyła bíboros.

A miniszteriális papságról szóló dokumentum egyesítette a doktrinális részt és a gyakorlati kérdéseket. Összesen 19 tételt kellett véleményezniük az atyáknak. Ebből az első szavazás alkalmával 14-et elfogadtak, öt pont azonban nem kapta meg a kívánt 2/3 többséget: a bevezetés, a doktrinális részből a hierarchikus papság eredetére és alapjára, a gyakorlati részből az evangelizálás és a szentségek kapcsolatára vonatkozó pont, végül a 12. és 14. propositio a cölibátusról. Bár a nagy többség világosan a jelenlegi fegyelem fenntartása mellett foglalt állást az utóbbi kérdésben, a tételek egyes megfogalmazásait túlságosan negatívnak, egyoldalúnak találták. De a legtöbb vitára a nős férfiak pappászentelésével foglalkozó 14. propositio adott alkalmat, félreérthető megfogalmazása miatt. Már-már megfeneklett a

szinodusi munka és az utolsó hét derekán úgy látszott, hogy nov. 6-án nem lehet befejezni a szinodust. Ekkor Felici bíboros javaslatára két részre bontották a vitatott tételt. A) megfogalmazás: „Mindig tiszteletben tartva a Pápa jogát (salvo iure Summi Pontificis), a nős férfiak pappászentelését ki kell zárni, még kivételes esetekben is.” B) megfogalmazás: „Egyedül a Pápa joga az (solius Summi Pontificis est), hogy kivételes esetekben, figyelembe véve az egyetemes egyház jogát, megengedje érett korú és példás életű nős férfiak pappászentelését.” (Nem egyedi esetekről van szó, hanem egy-egy vidékről, egy-egy püspökkari konferenciáról.) Még így sem ért el abszolút többséget egyik megfogalmazás sem, ezért mindkét szöveget felvették a végső dokumentumba, megjelölve a szavazás eredményét. A többi módosított pontot az atyák nagy többséggel elfogadták.

Az igazságosságról szóló dokumentum öt pontjából az első szavazásnál csak a rövid zárószakasz kapott abszolút többséget. A módosítások után a többi szakaszt is túlnyomó többséggel megszavazták.

A záróülés során Duval bíboros a szinodusi elnökség nevében felolvasott egy nyilatkozatot, amely emlékeztette az atyákat arra, hogy a szinodus egyetlen dokumentuma sem hivatalos mindaddig, míg a pápa jóvá nem hagyta. Ezért minden okmányt átadnak a pápának. Köszönetet mondott a Szentatyának, hogy teljes szabadságot adott a témák megvitatására, jelen volt a legtöbb munkaülésen és a szünetekben barátságosan elbeszélgetett a résztvevőkkel.

A szinodust bezáró beszédben VI. Pál a maga részéről szintén köszönetet mondott mindazoknak, akik résztvettek a szinodus előkészítésében és szerencsés lebonyolításában. Kérte az atyákat, hogy adják be a Titkárságnak javaslataikat a szinodus munkamódszerének megjavítására, ill. a szabályzat módosítására vonatkozóan. (Ezt egyébként Rubin főtákar is nyomatékosan sürgette.) Igérte, hogy a világegyház főpásztorainak minden javaslatát, a tárgyalat két téma körébe vágó véleményeket figyelembe veszi, megvalósításukról gondoskodik, amennyiben ezek az egyetemes egyház javát szolgálják. A papság témájával kapcsolatban megállapította, hogy az atyák többsége újra csak megerősítette a zsinatnak a cölibátusra vonatkozó tanítását, majd szerető üzenettel fordult a hivatásukat hűségesen szolgáló papok felé. Az igazságosság világméretű és sokrétű problémait a szinodus természetesen nem oldhatta meg, de tanúságot tett arról, hogy az egyház az emberi közösség lelkiismerete akar lenni. Korunk emberei az egyházra tekintenek, tőle várják a szabadító üzenetet. Papok és világi keresztények, mindannyian úgy élik, hogy az egyházban bizakodók ne csalódjanak!

(Róma, 1971. november 7.)

Szabó Ferenc

A MEGÚJULT ÓRALITURGIA

Március 15-én került könyvárusi forgalomba a Szentatyától febr. 2-án jóváhagyott „Institutio generalis de Liturgia Horarum“, azaz a megreformált egyházi zsolozsma bevezető, a régi „rubrikáknak“ megfelelő része. Ebből az érdekeltek megismerhették az új breviárium elveit és formáját. A reform munkáját végző bizottság tagjai a világ minden tájáról való, különböző kultúrákat és felfogásokat képviselő lelkipásztorok és tudósok voltak. Nyolc év folyamán több mint száz tervezetet vizsgáltak át. Június 23-án nyújtották át a pápának az új zsolozsmás könyv első kötetét, amelyet latinul a vatikáni Poliglotta nyomda adott ki. Ebből készülnek majd a püspöki karok gondozásában a nemzeti nyelvű fordítások. Június 23-i dátummal tette közzé VI. Pál pápa *Laudis Canticum* kezdetű apostoli konstitúcióját, amellyel hivatalosan bevezeti az egyházba az új zsolozsmát.

Konstitúciójának első részében a Szentatya a zsolozsma keletkezését és történetét foglalja össze. Ezután bemutatja az új zsolozsmát, kiemelve, hogy szerkesztésében milyen elveket követtek. Az új zsolozsmát úgy építették föl, hogy a zsinat óhajának megfelelően a lelkipásztori munkát végző papság helyzetét tartották szem előtt. De mivel a zsolozsma Isten egész népének imádsága, úgy újíttották meg, hogy ne csak papok, hanem nem-pap szerzetesek és világi hívek is tudják imádkozni. A zsolozsma célja a nap óráinak megszentelése (innen a mai név: liturgia horarum, óraliturgia), ezért egyes részeit úgy állították össze, hogy ez megfeleljen a mai élet ütemének. Hogy csakugyan a lélek imádsága lehessen és belőle ki-ki lelki táplálékot nyerhessen, a szövegeket rövidítették, viszont változatosabbá tették. A zsoltárok átelmélkedéséhez segítséget nyújtanak az alap gondolatot kiemelő címek és antifonák, valamint az elmélyedésre szánt csendes időközök. A 150 zsoltárt nem egy, hanem négy hét leforgása alatt veszik sorra; néhány zsoltárt ill. részletet keménysége miatt elhagytak. A zsoltárok latin szövegéül a *Vulgata* revíziójára alakított bizottság fordítását vették. A zsolozsma sarkpontjait alkotó *Laudes*be és *Vesperás*ba több ó- és újszövetségi éneket (*canticum*) vettek föl. A *nocturnus*oknak megfelelő olvasmány-zsolozsmában kevesebb lett a zsoltárok száma és több az olvasmány. A szentírási olvasmányokat úgy válogatták össze, hogy megfeleljenek a napi miseliturgiának. A többi olvasmányt is bizonyos témák köré csoportosították, éspedig úgy, hogy az év folyamán az üdvösségtörténet egészét át lehessen elmélkedni. A szentatyák szövegei mellé fölvtették a lelki irodalom klasszikus és modern képviselőjének műveit is. Külön kötetben fog megjelenni az „ad libitum“ használható szövegek gyűjteménye. Az új breviáriumban nem kapott helyet semmi olyan, amit a történettudomány nem tud igazolni. A szentek életrajza az illető jellemét, lelki arculatát mutatja meg és azt, hogy milyen hivatást töltött be az egyházban.

Apostoli konstitúciója következő részében a pápa hangsúlyozza, hogy a keresztény imádság mindenekelőtt az egész embercsaládnak Jézus Krisztushoz csatlakozó és vele mondott imája. Ennek az imának az egységét Krisztus Szíve adja meg. A Szentírás különös erőt ad imáknak, ezért mondja az Egyház az új zsolozsmában is a zoltárokat és használja elmélkedése tárgyul a szentírási olvasmányokat. De a zsolozsma nemcsak hivatalos és közös ima, hanem egyéni lelki táplálék is, személyes elmélyülés és gazdagodás forrása. Azok, akiknek a breviárium mondása megbízatása és feladata, ne csak elvégzendő kötelességet, hanem igazi imát lássanak benne.

Végül a pápa gyakorlati utasításokat ad. Az új breviárium használatára mindjárt megjelenése után át lehet térni. Kötelező lesz használata attól az időponttól fogva, amikor az egyes országok püspöki kara a Szentszéktől jóváhagyott hazai nyelvű fordítás használatát bevezeti. A zsolozsmát akár az anyanyelven, akár latinul lehet mondani. Azok, akik előrehaladott koruk, vagy más ok miatt nehezen tudnának áttérni az új rendre, fópásztori engedéllyel egészen vagy részben a régít követhetik.

Lássuk most a bevezetésben említett *Institutio* szerkezetét és egy-két fontosabb részét. Öt fejezetből, 284 szakaszból áll. Az egyes fejezetek tárgya: a zsolozsma jelentősége az egyház életében; a nap óráinak megszentelése; a zsolozsma alkotóelemei; igazodás a liturgikus időszakhoz; a közös vagy ünnepélyes zsolozsmázás módja. Amint a zsinat utáni gyakorlatban általában, az *Institutio* nem előírásorozat, hanem főleg az óraliturgia jelentőségének és a végzésében kívánatos lelkületnek megvilágítása teológiai, biblikus, lelkipásztori szempontból. Ennek a törekvésnek szép példája az I. fejezet, amely a liturgikus imádság elvi alapjairól, fontosságáról szól. Krisztus a legfőbb imádkozó. Az Atya utólérhetetlen dicsőítésére emeli föl magában az emberi természetet, az egész emberiséget. Papi hivatalát az egyház által folytatja. A liturgikus istendícséret az egyház lelkipásztori tevékenységének is forrása és betetőzője. Nemcsak az egyéni megszentelődést szolgálja, hanem Krisztus által közbenjár az Atyánál a világ üdvösségéért és minden szükségéért. Elsődleges célja azonban a misztikus test istendícsérete. A zsolozsmázó tehát a dicsőítés nagy művének részese és az emberiség küldötte. Igyekezzék ezt tudatosan és figyelmesen, „digne, attente et devote” tenni, lelke legyen összhangban szavaival.

A liturgikus órák beosztásával a 2. fejezet foglalkozik. Az új officium terjedelmileg kb. azonos a mostanival. A prima eltörlésével hét óra maradt, ezek közül 3 fakultatív: a kis órák közül tetszés szerint választ ki az imádkozó egyet, vagy ha akarja, elmondhatja mind a hármat is. A napi officiumot, úgy mint eddig, az *invitatorium* vezeti be: antifona és a 94., vagy ehelyett a 99., 66. vagy 23. zsoltár. A *laudes* a reggel és a feltámadás kettős lendületével a napi istendícséret szép nyitánya, a *vesperás* pedig szürkület táján a napi munka záróakkordja. Mindkettő (a „*Deus in adiutorium*” fohász után)

most a himnusszal kezdődik: ez adja meg az alapszínezetet. Az óra törzsét 3-3 zsoltár alkotja, ezek közül a laudesben egy mindig ószövetségi canticum, egy pedig dicsőítő zsoltár; a vesperásban két zsoltár mellett az apostoli levelekből, vagy az Apokalipsziszból vett „ének” szerepel. A zsoltárok után következnek a rövid olvasmány, szövege naponta más és más. Helyette hosszabb szöveg is vehető a zsolozsma vagy a mise olvasmányaiból, vagy külön lectionariumból, különösen ha a nép részvételével végzik. Sőt ilyenkor jó, ha az olvasmányt magyarázat (homília) is követi. Az olvasmány „visszhangja” a responsorium breve (vagy helyette népének). Az antifona keretébe foglalt evangéliumi ének (Benedictus ill. Magnificat) az óra tetőpontja. Utána a napszaknak megfelelő könyörgések következnek, majd közösen, hangosan elmondott Miatyánk. A befejezés: könyörgés és elbocsátás (a mise formulái szerint).

A régi matutinumot helyettesítő olvasmány-officiumról már volt szó. A nap bármely szakában végezhető. A „hora media” szerkezete nagyjából azonos a mai kis órakéval. A bevezető himnusz (azonos a mostaniakkal) üti meg a napszaknak megfelelő alaphangot. — A completorium is a himnusszal kezdődik, ezt két zsoltár követi, de bármikor mondhatók a vasárnapi zsoltárok is. Mint az éjszakai nyugodalmat megelőző imádságot akkor is el kell mondani, ha ez a nyugalom éjfél után kezdődik.

Az Institutio a zsolozsma kötelezettségét a következőkben határozza meg: „A püspökök és a többi szent szolgál, akik az Egyháztól az óraliturgia megünneplésének parancsát kapták, mondják el mindennap teljes egészében (integrum eius cursum cotidie persolvant), a lehetőség szerint az egyes órák csillagászati idejéhez igazodva.” A diákonusok ebbeli kötelezettségét a püspöki kar állapítja meg, a szerzetesek szabályaikhoz igazodnak. Azokat a szerzeteket, amelyekben nem kötelező a zsolozsma, valamint a világiakat az Institutio melegen invitálja, hogy a lehetőség szerint osztozzanak az Egyház imájában.

A megújított officium alaposan átgondolt, gazdag tartalmú kísérlet arra, hogy történeti alapon ismét rátaláljunk a zsolozsma igazi lényegére és teljes értelmére: legyen napjaink ritmikus, Istenbe kapcsoló lélegzétvétele és tudatos bekapcsolódás húsz évszázad szakadatlan istendicséretébe.

S. M.

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

BATTHYÁNY-STRATTMANN LÁSZLÓ

A századeleji Magyarországon — emberileg szólva — az uradalmi cselédnek éppúgy szinte lehetetlen volt szentté lennie, mint a mágnásnak. Hallatlan bátorság és erkölcsi erő kellett ahhoz, hogy valaki áttörje a „felső kaszt” korlátait és mindenáron hasznos, segítő életet akarjon élni, Istent és ember-társait szolgálva. Batthyány-Strattmann László hercegnek ez felsőfokon sikerült. Méltó és igazságos, hogy a „magyar szentek évében”, amely egyúttal az ő születésének századik, halálának pedig negyvenedik évfordulója, megemlékezzünk róla.

Családja a századok során államférfiakat, püspököket, törökverő hadvezéreket és nemzeti vértanúkat adott az országnak. Anyja is Batthyány-vér: Batthyány Ludovika grófnő. Korán, alig tízéves korában veszíti el. De az édesanya a sírból is gondoskodik fia vallásos neveléséről: az ő kívánságára kerül az ausztriai Kalksburg jezsuita intézetébe. Később apja hazahozza a kalocsai testvériskolába, hogy anyanyelvében se legyen gyengébb, mint a németben. A gyermek mindenütt otthon találja magát, mert eszes, sokoldalú érdeklődésű, mozgékony, vidám. Idejéből a komoly tanulás mellett éppúgy telik iskolás csínyekre, mint társai segítésére. Már ekkor önkéntes orvosként futkos körül a hálószobákban és tanácsaival, gyógyszereivel, hol dédelgetéssel, hol hátbaütéssel gyógyítgatja beteg pajtásait. De nemcsak a testükre volt gondja. Diák a diáknak jó barátja tud lenni, s egy-egy előrehaladottabb lelki-ségű társ sokat segíthet úgy, hogy arról nem tud senki más.

Nevelői jó munkát végeztek: nagyobb éhségeket ébresztettek föl benne, mint amit kora és társadalmi osztálya egykönnyen ki tudna elégíteni. Undorral tölti el az üres társadalmi konvencionizmus. Ő nem akarja így elvesztegetni az életét. Először a gazdálkodás merül föl előtte mint legközvetlenebb cél. Húszéves korában beiratkozik a bécsi gazdasági főiskolára. De ezt hamarosan abbahagyja. Hazatér és leszolgálja önkéntesi évét a huszárok-nál. Aztán visszamegy az egyetemi városba és a bölcsészetre iratkozik be. Diáktársa és későbbi életírója, Baradlai János följegyzí, hogy az egyetemen — ahol akkoriban néhány bécsi bárón kívül nemigen akadt mágnásfiú — a hallgatók összesúgtak mögötte: „Ez a gróf „Padjani” kiváló koponya, de egyáltalán nem büszke magára.” Kémiát tanul, a társasélettől távol tartja magát, annál többet járkal a városban, s az ápolit, kulturált környezetben hamarosan észreveszi a betegeket, a nyomorékokat, a koldusokat is. És tudja: odahaza, sőt az ő jövőendő birtokain is még több van belőlük.

Mikor 1896-ban a bölcsészet doktoraként hazatér és apja átadja neki a horti, köpcsényi és oroslámosi uradalmat, elhatározza, hogy a köpcsényi kastélyban szegénykórházat rendez be. Húsz ágyat állít és egy orvost szerződtet a betegek gondozására. De csakhamar rájön: ez olyan „birtok”, amely mellett nem lehet csak úgy elkocsikázni és nem elég, ha beszámol róla a számtartó: ennyi százalék a gyógyulás, ennyi a halál.

Batthyány-Strattmann László nem írt emlékiratokat, naplót, vallomásokat. Nem tudjuk, milyen belső tapasztalatokon és vívódásokon ment át ez a sokvágyú, sokfelé érdeklődő fiatalember, aki gyártott már cipőpasztát, fogkrémet, haj- és szájvizet, aki a csillagászathoz is értett, a zenéhez is, megtanult órákat javítani és autót vezetni, komoly természetismereti jártassága volt — és a végén a világ legegyszerűbb szavaiban találta meg életcélját: „Beteg voltam és meggyógyítottal.” Csak azt tudjuk, hogy 27 éves korában visszamegy Bécsbe és háromévi kemény munkával megszerzi az orvosi oklevelet. Most már átveheti kórházának vezetését, amely időközben a feléje tolongó nyomor nyomásától máris megnőtt. Nagyobb, higiénikusabb helyre van szükség, Új, 120 ágyas kórház épül tehát a faluban, a modern és keresztény értelmezésű népjólét jegyében. Nem sajnálja a költségeket, mint ahogy az idejét sem a tanulásra. Mert tudása még most sem elég. Szembetegek, vakok jönnek a kórházba és nincs, aki segítsen rajtuk. Újabb szigorlatok, fáradtságos klinikai munka, s nemsokára megszerzi a műtősebészi képesítést. Élete derekán célhoz ért.

És megkezdődik a szóbeszéd a „csodatevő hercegről”, aki ingyen operál minden szegényt, s csak azokat operálja szívesen, hisz a gazdagoknak úgymint akad orvosa. Aki olyanoknak adja vissza szemevilágát, akiről más orvosok már lemondtak. S ráadásul még adót is fizet az államnak a saját kórházában betöltött főorvosi állása után . . . Seregelenek az emberek Sopron, Moson, Pozsony megyéből, de a szomszédos Ausztriából is. Az államvasutaknak 1903-ban külön hajnali járatot kell indítaniok erre felé. A főorvos — aki ilyenkor már miséről jön a kastély kápolnájából — egész nap vizsgál, intézkedik, operál. Csak akik nagyon megfigyelik a kezejárását, azok veszik észre azt a pillanatnyi megállást a késsel, amikor keresztet vet a beteg szemekre. Hogy nem fogad el tiszteletdíjat, az természetes. A nővéreket is tilos megajándékozni. Ha valaki mindenáron adni akar, azt kéri, juttassa a szegényeknek. Ő viszont annál bőkezűbben látja el betegeit, és nem bocsátja el ajándék nélkül.

S a segítő szeretetnek ez a megszállottja nem valami szomorú magányos, aki „ebben éli ki magát”. Még 1898-ban feleségül vette a tiroli Coreth Mária Terézia grófnőt. Ebből a házasságból tizenhárom gyermek született, s 11 belőlük fel is nőtt. Egymagában is élethivatás ennyi gyermeket irányítani, nevelni. És ő nem vonja ki magát karitászszólamokkal családi kötelességei alól. Jól ismeri az apostol szavát: „Aki övéinek, főleg házanépének nem

viseli gondját, az megtagadja hitét és rosszabb a hitetlennél" (1 Tim 5,8). Naponta foglalkozik és játszik gyermekeivel, tudja minden léptüket, számon tartja testi-lelki igényeiket, velük jár a reggeli misére, gyermekeivel felváltva ministrál, maga tanítja őket a Szentírásra, a nagyobbakat itt-ott magával viszi a kórházba. Vasárnaponként sétálni, kirándulni mennek, vagy cukorkát főz nekik. Ez a családi együttlét az üdülése, más szórakozást nem ismer. Felesége megtanulja a magyar nyelvet és a betegápolást, sokszor ő segédkezik a műtételnél. Lily sógornője a kórházban alkalmazott ápolónők vezetője, s hogy ezt a hivatását betölthesse, maga is elvégzi az ápolói kurzust. Ugyanúgy gondolja, kötözi a betegeket, hordja fel az ételt, stb., mint beosztottjai. (Később a St. Gabriel-i megreformált bencés zárdába lépett.)

Amikor a világháború alatt behívják a községi orvost, Batthyány önként a helyébe lép. Feleségével együtt kocsin látogatja a betegeket, bőséges ételmezt vive magával. Éjszakánként is gyakran felzörgetik; az asszony ilyenkor is elkíséri. A háború után kórháza osztrák fennhatóság alá kerül, de kiköti, hogy a szegényeket ingyen kezeljék és az őt kereső betegeket maga operálhassa. Majd Körmentre költözik és ottani kastélyában rendez be valószínű mintakórházat, műtővel, röntgennel. Húszezer szemműtétet végzett életében. A felajánlott egyetemi katedrát nem fogadta el. Az ő hivatása a szegényekhez szól.

1929 novemberében betegszik meg hólyagrákban. A súlyos operációk sem segítenek. Tízennégy kínos hónap stációja érleli meg az örökkévalóságra. A csillapító injekciókat elhárítja: „Krisztus Urunknak a keresztfán sem adtak fájdalomcsillapító injekciót, legföljebb epét . . .” És mosolyogva, békésen tűr. Vigaszát az imádságban és a szentségek vételében találja. 1905 óta naponta imádkozta Szűz Mária kis zsolozsmáját, ezt most sem hagyja el. Soha nem örült a kapott kitüntetéseknek, nem viselte őket. Most azonban boldog, hogy a pápai arany sarkantyús rend birtokosa, mert ez jogot ad arra, hogy pap-látogatói betegágyánál misét mondhassanak és megáldoztassák.

1931. jan. 22-én már reggel kéri zsolozsmás könyvecskéjét és minden erejét összeszedve elvégzi az imát. Azután elveszti eszméletét és így marad addig az óráig, amikor a szentolvasót szokta elmondani. Kezére kulcsolja az olvasó szeméit, s mire bevégzi, az Üdvözlégyek halk fohászaik átsegítik a túlsó partra.

Köpcsényi kórházán ma is ott a felírás: „Dr. Batthyány László kórháza.” Hálás betegek szentként emlegették. Halála után meg is indult az imameghallgatások összegyűjtése. Hogy oltáron tisztelhetjük-e valaha, nem tudjuk. De emléke világító, el nem múló emberi példa.

P. L.

A JUGOSZLÁVIAI NEMZETKOZI MÁRIA-KONGRESSZUSOK

Augusztusban Zágrábban tartották a VI. nemzetközi mariológiai kongresszust és a XIII. Mária-kongresszust. Alkalmunk volt két magyar résztvevővel beszélgetni ezekről a jelentős eseményekről.

SZOLGÁLAT: Először is azt szeretnénk pontosan tudni, mi a különbség a két kongresszus között?

P. BÓDAY: A mariológiai kongresszus tudományos jellegű volt. Ezen kb. 800 résztvevő volt jelen, köztük 400 teológus. A tárgykör volt: „A Mária-tisztelet a VI. sz.-tól a XII. sz.-ig. Egy hétig tartott, aug. 6-12-ig. A háromnapos Mária-kongresszus viszont (aug. 12-14) a Mária-tisztelet lelkiességéről és időszerűségéről tárgyalt, ilyen címen: „Mária és a modern világ.”

SZ: Hogyan készült Jugoszlávia erre az ünnepi eseményre?

P. BÉKESI: Májusban az egész országban felolvasták a püspöki kar erről szóló körlevelét. Szerte az országban triduumokat tartottak. A bácskai egyházmegye kiállítást csinált: A Mária-tisztelet története, világ- és helyi viszonylatban, az ószövetségi előképektől kezdve Lourdesig és Fatimáig. A képek mellett rövid magyar és horvát nyelvű magyarázó szöveg. A kiállítást végigvitték a plébániákon és Mária-ünnepséggel kötötték össze. Akik nem tudtak elmenni a zágrábi rendezvényekre, azoknak helyben szerveztek kisebb ünnepségeket. A résztvevők nagy tömegeit pedig iparkodtak autóbuszon, vonaton az ország minden részéből odaszállítani. Közlekedési helyekről természetesen sokan jöttek gyalogszerrel is. Magának a kongresszusnak előkészítő szervezése precíz és mintaszerű volt. A megvalósításban akadtak kisebb zökkenők, de az ilyesmi megesik. A szervezőknek valószínűleg nem volt elég gyakorlatuk.

SZ: Szerepeltek-e magyarok is a mariológiai kongresszuson?

P. BÓDAY: A 111 előadó közt négy magyar név szerepelt. Két jezsuita: Horváth Tibor (Kanada) és Gallus Tibor (Németország), két ferences: Szabó Titusz (Róma) és Majsai Mór (Budapest). Utóbbi speciális magyar témáról beszélt: „A Magyarok Nagyasszonya és Pátronája tiszteletének eredete.” Voltak teljes, és nyelvi csoport szerinti ülések (angol, francia, német, spanyol, olasz, szláv). Az előadások 20-30 percesek voltak. 2-3 előadás után vita következett. Érdekes lehetett a nemkatolikus teológusokkal (mert ilyenek is megjelentek) közösen tartott zártkörű kerekasztal-ülés. A plenáris ülések előadásait 4 nyelvű szimultán fordítás tolmácsolta. A szekciók üléseiről a titkárok számoltak be a kongresszus főtitkárnak. Az előadásokat a Pápai Nemzetközi Mária-Akadémia írásban is kiadja.

P. BÉKESI: Meg kell jegyezni, hogy ennek az akadémiának egyik legbuzgóbb munkása, mondhatni lelke évek óta a horvát Balič professzor. Valószínűleg iránta való figyelmességéből tartották a kongresszust most Jugoszláviában. Már idős, és ez lehetett „hattyúdala” a nyilvánosság előtt.

SZ: Most a Mária-kongresszusról is szeretnénk néhány részletet hallani.

P. BÓDAY: 22 előadó szerepelt a programban, de még több nyelvi csoportra is számítottak. A bevezetőt Suenens kardinális mondta, közmegelégedésre. Az utolsó előadó Wright bíboros, a papi kongregáció elnöke volt: „Ha keresztények akarunk lenni, szükségszerűen máriásoknak is kell lennünk.” Még néhány érdekesebb cím: Máriás papi lelkeség. — Mária és a nő szerepe Isten családjában. — A nagy Mária-kegyhelyek a modern pasztorációban. — Mária, a világi lelkeség tökéletes mintája. — A Mária-tisztelet „egzisztencializálása” ma.

SZ: Úgy hallottuk, a pápát is várták az ünnepekre.

P. BÉKÉSI: Az utolsó percekig reménykedtek abban, hogy a Szentatya jön, bár semmi közlés nem érkezett róla. De végül is csak Seper kardinális, Jugoszlávia kúriai bíborosa képviselte, mint küldötte.

SZ: Olvasóinkat persze elsősorban a magyarok részvétele érdekli.

P. BÓDAY: Aug. 14-én délután az egyes nemzeti csoportok a számukra kijelölt templomban gyűltek össze, hogy saját nyelvükön köszöntsék és ünnepeljék Máriát. A magyaroknak a Szent Péter-templomban Zvekanovič Mátyás szabadkai püspök mutatott be a magyar papokkal koncelebrált szentmisét. Az ünnepi beszédet P. Békési mondta. Aug. 15-én reggel a Maria Bisztrica-kegytemplomban mutatta be közösen a magyar papok egy csoportja a legszentebb áldozatot. A jugoszláviai magyar hívek tömegesen vettek részt a kongresszus felejthetetlen befejező ünnepségén. Egyik csoportjuk innen ment tovább római zarándoklatra. Még többen lettek volna, ha egy népes zarándokcsoport nem Fatimában tartózkodik ugyanakkor.

SZ: Hol van Maria Bisztrica és hogyan mentek végbe a befejező ünnepek?

P. BÓDAY: Maria Bisztrica Zágrábtól kb. 30 km-re fekvő régi horvát nemzeti kegyhely. A magaslaton emelkedő templom hatalmas tornyával, bástyaszerű körépitményével valóban várszerű benyomást kelt. A „fekete Mária” kegyszobor a török előtti időkből való. Nagyon látogatott kegyhely, de ilyen sok és ennyiféle nemzetiségű zarándokot még biztosan nem látott. Hivatalos becslés szerint a befejező ünnepek két napján vagy 200 000 ember fordult meg itt, az ünnepi misén 150 000-en vettek részt. A templom háta mögött két emelet magasban oltárt építettek, mögötte tágas terrasszal a segédkező papságnak. Az oltárral szemben emelkedő kálváriadombot lepte el a nép, mint egy hatalmas stadiont. Az oltár alatt volt az áldozatókáporna, közrefogták a gyóntatófolyosók, kb. 100 fülkével. Ott tolongott a zarándokok tömege egész szombaton és vasárnap reggel.

P. BÉKÉSI: 14-éről 15-ére virradó éjszaka 10 órakor görögkatolikus mise volt gyönyörű liturgiával, amelyen Szegedi horvátországi g. kat. püspök beszélt. Ez volt a legjobb beszéd, amit hallottunk. Éjfélkor Skvorc zágrábi segéd-

püspök mondott horvát misét és beszédet; tipikus népszónok, a Mária-tisztelet jelentőségéről és Jugoszlávia máriás népéről tartott remek buzdítást. Utána következtek az „apróbb” misék. Az éjszaka folyamán a domboldalon órákig tartó fátylás körmenet volt. Állandóan özönlöttek a zarándokcsoportok. Az egész domboldal szinte lángolt. Felejthetetlen látvány volt, és a nép áhítata szinte megdöbbentő. Délelőtt 10 órakor volt a befejező ünnepi mise. 42 püspök és 170 pap koncelebrációjával Seper delegátus mondta; rajta kívül még Kuharič zágrábi és Pogačnik szlovén érsek is tartott beszédet. Két órahosszat tartott, közben az égető augusztusi nap javában tűzött a celebránsokra. Utána bekapcsolták a rádiót. A Szentatya vasárnap déli beszédét lehetett olaszul hallani, amelynek folyamán üdvözölte a kongresszusra összehívott hűségese népet.

SZ: Még egy kérdés. A Mária-kongresszus témája a Mária-tisztelet időszerűsége volt. Mi az egyéni véleményük erről a kérdéssel, és miben látják ezeknek az összejövetelnek a jelentőségét?

P. BÉKESI: Talán megint kaptunk egy bizonyítékot arra, hogy függ össze a lex orandi és a lex credendi. Jugoszláviában minden katolikus, akármilyen nemzetiségű is, nagy Mária-tisztelő. Talán sehol a világon nem mondják akkora tömegek az Úrangyalát a harangszóra reggel-délben-este, mint itt. Búcsújáró nép, tele van az ország is kegyhelyekkel, és mostanában már — a tetemes költséget vállalva — külföldre is járnak. Nem érdekes, hogy ugyanaz a réteg őrizte meg a hitet is — sokszor nem könnyű megpróbáltatások között —, amelyik a máriás áhítatot? Az is világos, hogy a „hit évének” célja: visszatérni Istenhez. Istenhez az út Jézus Krisztus, ő pedig Márián keresztül jött. Semmi kétség: az egyszerű nép áhítata nagyon pontos dogmatikai alapon áll.

P. BÓDAY: Nagy dolog volt az is, hogy Mária tisztelete az egész világról összehozta ide az embereket. Úgy érzem, mindnyájan megsejtettük a titkot, amit Mária jelent: a megbékélést, egymásra találást a közös anya szeretetében.

MAXIMILIAN KOLBE

1971. okt. 17-én olyasvalakit avatnak boldoggá, akinek élete és halála a leghatározottabb időszerűséggel íródik bele korunk történetébe.

Maximilian Kolbe franciskánus szerzetes egy ismeretlen családapáért szabadon elvállalt és szeretettel fogadott áldozatával keltette föl az egész világ érdeklődését. Ezt az embert kilenc másik fogollyal együtt éhhalálra ítélték, megtorlásul egy megszököttért. A neve Gajowniczek. Most Rómában van és résztvesz majd annak megdicsőítésében, akinek köszönheti, hogy túlélte a koncentráció poklát. 1971 Nagyboldogasszony vigíliáján még csak

30 éve volt annak a napnak, amikor Kolbe atyát, az elítélt csoport egyetlen életben maradt tagját, egy fenolinjekcióval kivégezték. Testét, mint millió másét, az Auschwitzban éjjel-nappal égő hamvasztókemencék egyikébe hajították. Így valósult meg annyiszor kifejezett vágya: „Szeretném, hogy hamvaim szóródjanak szét a világ négy tájára . . .” Nem kételkedett abban, hogy ez a kívánsága betű szerint megvalósul. De egyáltalán nem tűnt el „nyomtalanul” —, ellenkezőleg, alázatos vágyával magára vonta az egész Egyház figyelmét. Ritkán történik meg, hogy valakinek az életszentségéről ilyen egyértelműen vélekednek! De itt növekvő erővel vetődik fel a kérdés: Miért éppen Kolbe atya? Nem tanúsítottak-e más foglyok is hősiességet a haláltáborokban? Ott van Msgr. Kozal lengyel püspök: betű szerint éhen halt, mert nyomorúságos ételadagját fogolytársainak osztogatta szét. Mit akar nekünk mondani „az idők jeleire” figyelő Egyház, amikor ezt a papot állítja mintául elének?

Mert — jól jegyezzük meg — ez a 47 éves ember, a szentferenci ideál példás hűségű megvalósítója, úgy akart meghalni, mint pap. Mikor a „véres Fritsch”, teljesen elképedve ennek a fogolynak a merészségén, aki el akarja foglalni az egyik elítélt helyét, nyersen azt kérdezte tőle: „De hát ki vagy te?” — Maximilian Kolbe ezt az egyszerű feleletet adta: „Katolikus pap.” Tehát papi minőségében kísérte el a kilenc halálraítélt sirlalmas csapatát. Nemcsak arról volt szó, hogy megmentse a tizediket! Mellette kellett állni a halálban a kilenc másíknak. Attól a pillanattól kezdve, hogy az elítéltekre rázárult a végzetes ajtó, gondjába vette mindannyiukat. Sőt nemcsak őket, hanem azokat is, akik a szomszéd bunkerekben haldokoltak az éhségtől, s vadállati üvöltésük megremegetett minden közeledőt . . . Tény, hogy attól a pillanattól kezdve, amikor Kolbe atya közöttük volt, ezek a szerencsésének váratlanul úgy érezték: valaki gondot visel rájuk, valaki mellettük áll; és a cellák, ahol a kérlelhetetlen pusztulásra várakoztak, imádságtól és énektől visszhangoztak. Maguk a hóhérok is megrendültek: „So was haben wir nie gesehen!” Csak „az Úr napján” fogjuk megtudni, nem akadtak-e köztük „jó latrok”, akik — ha talán csak utolsó órában is — megtértek ennek a hősiessé tanúbizonyságnak a hatása alatt. Tagadhatatlan — jól tudják mindazok, akik túléltek Oswiecim-Auschwitzot —, hogy 1941 Nagyboldogasszony napjától a lágerélet valamivel kevésbé volt elviselhetetlen.

Ebben a történelmi percben, amikor szerte a világon annyi pap intéz kérdést önmagához „identitása” felől, P. Maximilian Kolbe alakja élénk magasodik és felel — nem teológiai fejtegetésekkel, hanem életével és halálával. Ő nem akart több lenni, mint Mestere, de kevesebbel sem elégedett meg. Meghozta a „legnagyobb szeretet” tanúbizonyságát, a Krisztushoz tartozásnak ezt az evangéliumi tesztjét. Bizonyos, hogy a hősiesség nem való mindenkinek, de nem lenne-e végzetes kudarc, ha az utána való törekvésről is lemondanánk? A ránk zúduló gyötrő kérdésekre a felelet nem a felülemel-

kedés régiójában van-e? Hiszen azt, amit a természet magától nem tud elérni, a kegyelem pótolja.

Maximilian atya a düh és megvetés korszakában halt meg, amikor az embert rabszolgánál is rosszabbá: robotgéppé silányították. A koncentrációs pokol lázálom- emléke lassan szertefoszlik, a fiatalok szinte mit sem tudnak már róla, és a történelmi kézikönyvek tudósításaiban foglalt tényeket még elképzelni is nehezünkre esik. De azok, akik túléltek ezt a korszakot, jól tudják, milyen fokig alacsonyították le, alázták meg, csúfolták ki a totalitárius uralom alatt az emberi személyiséget. Ezen a mérgezett alapon csak gyűlölet sarjad. Egy fogoly mondta: „Gyűlölöm ezeket, mert megtanítottak gyűlölni . . .”

Egészen hallatlan dolog, de számtalan tanú erősíti meg: Maximilian Kolbe nem ismerte a gyűlöletet. A varsói Pawiak börtönben, majd Oswiecim-Auschwitz tuskésdrót-kerítése mögött ugyanolyan tiszta tekintettel ölelt át hóhérokat és áldozatokat, — úgyannyira, hogy a legvadabbak is elfordították a szemüket: „Ne nézzen így ránk!” Ez az ember, aki már csak egy szám volt: 16 670, learatta a legnehezebb győzelmet: a feloldozó és megbocsátó szeretetét. Szeretettől égő szívével áthatolt a gyűlölet dialektikájának pokoli körén — és a pokol varázshatalma egyszeriben megtört, a szeretet erősebbnek bizonyult, mint a halál. Nem megragadón időszerű-e ez a tanúságtétel a szétesett, a megoszlott szeretet korában? Ritka ma az az ember, akinek szerete ne szenvedne a faji, nemzeti, ideológiai elkülönülés betegségében . . .

Ugyanígy előfutár volt Maximilian Kolbe egy olyan területen, amelyet a II. Vaticanum pasztorális konstitúciója állított reflektorfénybe. A tömegkommunikációs eszközökről van szó. A semmiből indulva, dacolva azok véleményével, akik bizalmatlanul nézték a sajtóapostolsággal foglalkozó szerzeteseket, ez a gyatra egészségtű (negyed tüdejű!) ember eljutott odáig, hogy kiadja „kis kék folyóiratát” — ez a folyóirat 1939-ben elérte az egymillió példányszámot — és a munkás- és paraszti tömegeknek szánt, szerény külsejű újságját. Ma elmondhatjuk: az ő munkája készítette elő lelkileg Lengyelországot arra a véres megpróbáltatásra, amely a második világháború folyamán több mint hat millió emberébe került. Mint a Boldogságok embere, Maximilian atya elsősorban „Jahve szegényeihez” fordult, az „anawim”-hoz, akik jobban éheztek az Isten szavát, mint a munkájukkal szerzett kenyeret. Rendelkezésükre akarta állítani a technika minden forrását, a haladás minden vívmányát. 1938-ban rádióállomást létesített, és arról álmodott, hogy repülőteret is építtet Niepokalanow-ban, a Szeplőtelen városában. Mikor bizonyos prelátusok egy kicsit megbotránkoztak ezeken a „bolond terveken” és azt kérdezték tőle: „Mit csinálna az ön helyében Szent Ferenc?” — ezt a csattanós választ adta: „Feltűrné a habitusa ujját, Monsignore, és segítené.” Csakugyan: a „teremtmények éneke” benne átfogta a rotációs és

szedőgépeket, és Niepokalanow hétszáz munkás-testvére „éneket” csalt elő a gépekből Isten dicsőségére. Írásaiban tallózva sok építőkövet találhatnánk a munka teológiájához, amelynek horizontális kiterjedése föltételezi a vertikálit, a Kereszt termékeny feszültségében.

Ez a világarányú ambíciókat tápláló ember — nem tette-e magáévá Assisi Szent Ferenc szavát: „vorrei mandarvi tutti in paradiso, mindnyájatokat a paradicsomba szeretnék küldeni” —, ez a misszionárius, aki Japánba is eljuttatta sajtóapostolsága művét, életével és halálával Miasszonyunk iránti szeretetéről akart tanúságot tenni. Máriát mint a Szeplőtelen Szűzet tisztelte. Máriára vonatkozó teológiai felfogása annyira helyes, hogy elbűvöli azokat, akik ismerik a II. Vaticanum sarkkövét, az Egyházzól szóló Lumen Gentium konstitúciót. Azt mondhatnánk: mintha előre látta volna a Szűz Máriának szentelt csodálatos 8. fejezetet, egészen egyes kifejezéseikig. Ennek az alázatos szerzetesnek lelki termékenysége — nemcsak a fogható teljesítmények gigásza volt, amit technokrata világunk is nagyra értékelt, hanem korunk egyik legnagyobb szemlélődője is — ma az egész világ színe előtt hirdeti az Istenszülő Szűz egyedülálló szerepét az üdvösség művében. Mária, mint a Fő anyja, anya Testének is, a „mindenütt jelenvaló és mindenkiel közös” Krisztusnak (Bossuet), tehát anyja az Egyháznak. Nem véletlen, hanem az idők jele, hogy ezt az 1941-ben, 47 éves korában egy auschwitzi éhségbunkerben elpusztult papot annak a szinodusnak a során avatják boldoggá, amelynek célja a papi szolgálat értelmének meghatározása. A tömegével fölvetődő, többé-kevésbé elvont kérdésekre íme itt a konkrét válasz: ez a hús-vér ember, aki nem elégedett meg szavakkal, hanem le tudta vonni a végső következményét is annak, amit vállalt, „vért adva vérért”. Hozzá fordulunk most, de valójában ő fordul mihozzánk, és sarokba szorít. Nem elég Bernini glóriájában látnunk magunk előtt. Kérdezzük meg szívünk mélyén: mi a mondanivalója nekünk, kinek-kinek személyesen.

Karol Wojtyła bíboros,
krakkói érsek sajtókonferenciája

DIVINE WORD CENTRE

Zsinagóga, ablakain a Dávid-csillaggal, hétágú gyertyatartóval, falán a törvénytáblával — de a törvénytábla felett ott a felírás: The Divine Word Centre, International Centre of Religious Education (Isteni Ige Központ, a vallásos nevelés központja), és ajtaján papok meg apácák járnak ki és be.

A ház a kanadai Londonban van. Rokona a brüsszeli Lumen Vitae és az angliai Corpus Christi College-nak. 1966-ban indult. Azóta több mint 30 világhírű előadó tartott benne előadásorozatot, és 250 hallgatója volt, több mint 12 országból.

A Központ célja: hogy segítse a hallgatókat egyre jobban egyggyé lenni Krisztus Lelkével, hogy az Ige minél hathatósabb közvetítői legyenek a hitoktatásban és a lelkipásztorkodásban. Ezt a célt hármas irányban igyekszik elősegíteni: a személyes érettség, a közösségi növekedés és a hivatásbéli tökéletesedés elérésével.

Amit eddig leírtam, az a Központ prospektusából van. Ehhez szeretném egyéni élményeimet hozzákapcsolni.

A Központ első kurzusát végeztem, 1966 őszétől. 74-en voltunk: 24 pap, 5 világi, 20 rendből 44 nővér. Ahogy visszagondolok, abban az évben közösségi növekedésre fektette az igazgatóság: Fr. O'Flaherty és Sr. St. Andrew a fősúlyt. A hallgatók mind felnőttek voltak, aszerint is kezeltek bennünket. Együtt kerestük az utat, dialógusban és diszkusszióban, tanulásban, a mindennapi életben. Űtköztünk is: tanárok és hallgatók, hallgatók egymás között — de a jóakarát mindig meghozta az egyensúlyt — és minden egyes „össze-csapás” növekedésünkre szolgált.

A legtöbb probléma az együttlakással volt. Bérházakban laktunk, kétháló-szobás lakásokban, eleinte négyesével. A mi házunkban négy lakásban laktunk, 6 civil lakó mellett. Két lakásban nővérek, egy-egy azonos rendből, egyben világi papok, a negyedikben egy amerikai, két fülöpszigeti nővér és jómagam, Kanadába származott magyar. Hasonló volt az elosztás a körülöt-tünk lévő házakban. Az egy nagy és egy kisebb hálószobában, meg a közös nappaliban nehezen fértünk el, ezért hamarosan mindenütt leolvadt a lét-szám háromra. Ezenkívül a Központ házanként bérelt egy üres lakást, tanuló-szobának. Így aztán a második félévben már mindenki zavartalanul tudott dolgozni, imádkozni.

A legtöbb lakás lakói közös háztartást vezettek, de mi hárman, a két fülöpszigetivel, nehezen tudtuk egy nevezőre hozni a gyomrunkat, így külön főztünk (főleg vacsorát), de egyszerre ettünk. Ez is alkalom volt, hogy értékelni tanuljunk egymás különbözőségét — ami ennek a „kollégiumfajtának” célja is volt. A bérházi lakásnak egyik előnye volt a papok és az egyébként közösségben élő nővérek számára, hogy megtanulták, mit jelent háztartást vezetni, magukat ellátni az egész napi elfoglaltság után, — ami a világi hívőnek természetes. Jó szomszédságba keveredtünk a többi lakóval is, jár-tunk hozzájuk gyerekekre vigyázni, televíziót nézni és a látottakat megvitatni, szentmisére hívtuk, plébániai életbe próbáltuk bekapcsolni őket. Gyarapodtak közösségi élményeink. Az atyák jó része bevallotta: el sem tudta volna azelőtt képzelni, hogy apácák is teljes értékű emberek és egyenrangúan lehet velük dolgozni (azonkívül kezdték értékelni a szerzetesi eszményt is!) — de voltak a bérház lakói közül is sokan, akik régi, beivódott előítéleteket vetettek le az egyháziak irányában a szoros együttműködés következtében.

Mivel a Központtól távol, a város szélén laktunk, reggelenként meg-szervezve szálltuk meg az autótulajdonosok kocsijait. Délben a Központ

közös termében a magunkkal hozott lunch-öt ettük. Négy óraker ért véget a hivatalos program, de volt, amikor utána közösen mentünk szórakozni, vagy a szemináriumok, a különböző College-ok és az egyetem előadásaira. A Központ Carter püspök védnöksége alá tartozott, aki előadások tartásán kívül is sokat jött közénk baráti találkozásokra, vitáestekre.

Közösségi növekedésünk másik súlypontja a „group” volt. A hallgatóságot csoportokba osztották, egész évre szólóan. A mi csoportunkba rajtam kívül három különféle rendű kanadai nővér, egy amerikai és egy fülöp-szigeti nővér, egy világi leányzó, egy kanadai és egy amerikai világi pap, egy kanadai redemptorista és a Központ gazdasági vezetője, egy 45 éves, 9 gyermekes családapa tartozott. Programunkat magunk határoztuk meg: hol tananyagot, hol egyházi vagy a Központtal kapcsolatos problémákat tárgyalunk meg, vagy közösen meghallgatott előadásokat, filmeket, stb. vitattunk meg. Voltak csoportok, ahol személyi problémák is szóba kerültek, csoportdinamikát alkalmaztak, stb. Az elgondolás jó volt, de még nem volt hozzá szakavatott vezető.

A leglényegesebb közösségi megmozdulás a liturgia volt. Sok mindennel kísérletezhettünk a püspök engedélyével, és éltünk is vele. Kápolnánk a volt zsinagóga imaterme volt. A tóra szekrényében, a mi oltárunk mögött volt a Biblia díszhelye. Dávid-csillag, hétágú gyertyatartó a helyükön maradtak. Itt tartottunk szentmisét, néha koncelebrációval, bűnbánati ájtatosságot, paraliturgikus cselekményeket. Minden héten másik csoport volt felelős a liturgikus eseményekért, díszítésért, stb.

Tanulmányi vonalon az első évben legtöbbit értek az előadók: Häring, Davis, Francoeur pszichológusprofesszor Montrealtól, Carter püspök, P. Link SJ Chicagóból, stb. Voltak szemináriumaink is és ún. Fieldwork, ahol az ideggyógyintézeti pasztorációtól kezdve a kábítószer ellen küzdő intézet gyógymódjain keresztül a missziót előkészítő szociológiai felmérésig sok mindent megismertünk és sok mindenben résztvehattunk.

Vizsgálni mi még nem vizsgáltunk, de három tanulmányt kellett írunk, szabadon választott témáról.

Szeretnék még néhány igen nagy élményemről beszámolni, amit, mivel „véletlen” volt, akár Isten hozzájárulásának is érezhettünk a Központ célkitűzéséhez.

Charles Davis, az angol teológus, november elején tartott nálunk két-hetes kurzust, csaknem „konzervatív” hangnemben, a szentségi teológiából. Az előzetes hírek ellenére (merevnek, zárkózottnak mondták) nagyon kellemes, közvetlen volt, résztvevő közösségi életünkben is. Megszerettük. A karácsonyi szünet utolsó napjaiban jött távozásának híre. Megrázott bennünket. Hetekig fő beszéd tárgyunk volt, hallgattuk televízióban, olvastuk a cikkeket, vitáztunk, közösen és kisebb csoportokban. Fájtlattuk távozását, sajnál-

tuk az embert — de nem dobtuk el, biztosítottuk szeretetünkről, imáinkról — és gazdagodtunk, értünk az élmény hatása alatt.

Másik nagy és megrázó élményünk egyik társunk, egy redemptorista atya halála volt. Éppen kritikus időben voltunk, vitáztunk az igazgatósággal, egymással napokig. Igazgatónk nagyon megérett, értelmes, utat mutató beszéde után P. Joe rosszul lett — orvoshoz vitték, ott néhány perc múlva meghalt. Közös imaórát tartottunk koporsójánál, gyászmiséjén nyitott koporsójában ott volt közöttünk, sokan elmentek temetésére Ottawába. Halála közelebb hozott bennünket egymáshoz, az élők és holtak egységének megélésében.

Legmélyebb liturgikus élményünk egy pászkavacsora volt. Sem a vezetőség, sem biblikus tanárunk nem lelkesedett túlságosan az ötletért, — de a Központ elvei szerint nem tiltották le. És olyan élményévé vált mindnyájunknak, hogy még négy év után is emlegetjük. A lakomát a zsidó rítus szerint végeztük, de a végén kiegészítettük újszövetségi vonatkozásokkal. Közvetlenül csatlakozott hozzá a szentmise a szentáldozással. Most újból elolvastam a „forgatókönyvet”, és megint közelebb hozta hozzám a megváltás misztériumát, az egész üdvösségtörténetet.

Az elmúlt négy évben sokat fejlődött a Központ. Főiskolai rangja van, komoly diplomát ad, doktorátusra készít elő. Előadói között ott szerepel P. Ahern. Mother Sullivan, P. Häring, John H. Griffin, P. Goldbrunner, P. Van Caster, zsidó rabbi, protestáns teológusok, majd minden nevesebb amerikai katolikus és protestáns egyetem tanára. Igazgatója Dr. Beryl Orris, Berlinben és Bécsben végzett pszichológus. Így az egyéni és közösségi növekedés is szakszerű vezetés alatt történik. De merem állítani, hogy a kis kezdő Divine Word Centre is nagy segítség volt egyéni, közösségi és „szakmai” életünkben. Mindig hálával és köszönettel tudok csak arra az egy évre visszagondolni.

Ujváry Julianna

FOCOLARINI

Ez a modern laikus kezdeményezés 1943-ban indult el az északolasz Trientben, Chiara Lubich 23 éves egyetemi hallgatónő és társai a szörnyű bombázások közt megértik: csak egyetlen életcél nem mulandó — Isten. Tehát csak Őt érdemes szolgálni. Hogyan? Természetes, hogy a Szentírásban keresik ennek módját: olvassák, komolyan veszik, élni akarják. Mindenekelőtt „fölfedezik” a szeretet parancsát: „Szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket” (Jn 15, 12), és: „Ahol ketten vagy hárman együtt vannak az én nevemben, ott vagyok köztük” (Mt 18, 20), s ennek jegyében szövetkeznek élet-halálra menő testvéri közösségekben, hogy így Krisztus közöttük legyen és belőlük működhesek tovább a világban. — Őt év múlva a trienti püspök

— akinek eretnokség gyanújával hívták föl a figyelmét a különös kis társaságokra — approbálta első irányelveiket. Ugyanabban az évben egy húszéves elektrotechnikus, aki javítani jött valamit hozzájuk, jelentkezett első „focolarino”-nak. A mozgalom gyorsan terjedt Olaszországban, majd másfelé is. Jelenleg Európában kb. félszáz ilyen „magközösség” működik, de terjedőben vannak a többi világrészen is, összesen több mint 100 országban, és bár szélesebb hatósugarukat nehéz fölbecsülni, úgy vélik, hogy kb. 100 000 ember tartozik bele. Előszóval dolgoznak a világ legnyomortabb részein (Latinamerika, Afrika, ázsiai országok). A mozgalom fő irányítója, táplálója (különböző nyelveken nagy példányszámban kiadott könyveivel) máig Chiara. A hivatalos római elismerést 1962-ben kapták meg „Opus Mariae (Mária műve)” néven. Kezdetől fogva nagy hűség jellemzi őket az egyházi felsőbbség iránt („Aki titeket hallgat, engem hallgat” Lk 10,16). Mikor a linzi püspök a nyáron készült meglátogatni az osztrák Mariapoli-t, mosolyogva jegyezte meg: „Végre egy olyan hely, ahol nem szidják a püspököt és az Egyházat!”

A Focolare elsősorban lelkiség, és pedig lényegesen közösségi lelkiség. A „tűzhely” lángja (az olasz szó ezt jelenti) Istenből táplálkozik; a vele való bensőséges viszony főforrásai: imádság, szemmise, Szentírás (ennek havonta más-más mondatát „éli”) — és az embereknek való szolgálat, akikben egészen konkrétan Jézust iparkodnak látni és szeretni. De igazi „tűz” csak az apró lángocskák összekapaszkodásából lesz: ezért a teljes osztozás egymás fizikai (vagyonközösség) és lelki javaiban. A továbbsugárzást — eszményképük, Mária módjára — nem látványos „apostolkodással”, hanem az egyszerű szolgálat szellemében akarják megvalósítani. „Kiüresíteni magunkat”, „veszteni tudni”, a másikkal „egygyévalni”, „inkább a kevésbé tökéleteset tenni egységben, mint a tökéletesebbet egyenetlenségben”: ilyenek a vezérelveik. Sajátos vonása még lelkiségüknek az „elhagyott Jézus” bensőséges tisztelete, vagyis a végső önzetlenség vállalása, annak minden következményével együtt. Nem vitatják el a keresztény életben a kereszt középponti helyét. Céljuk: „. . . hogy mindnyájan egygyé legyenek” (Jn 17,21): küzdelem mindenfajta diszkrimináció ellen és a társadalom újrafarmálása Jézus Krisztus arculatára. Nem véletlen, hogy a taizéi prior, Roger Schutz igen nagyra becsüli őket és Chiarát „az Evangélium nyitott lapjának” nevezi.

Mindezek nem új gondolatok. „Új” az odaadás intenzitása és az inkább gyakorlati, mint elméleti jelleg: elsősorban átéléssel és megvalósítással sajátítjuk el az Evangélium szellemét (vö. Mt 7,21). Nem hiába emlegetik velük kapcsolatban sokszor, és vallják maguk is tudatosan mintáiknak az őskeresztényeket.

A mozgalom legjobb oldala: nagy rugalmassága. Ezért szerveződése gazdag változatosságot mutat. Legbelső magva maguk a „focolare”-k: néhány

emberből álló kis közösség, akik az evangéliumi tanácsokat követik (de a fogadalomtétel mindenkinek egyéni belátásától függ), teljes vagyongözöségben élnek, és világi foglalkozásban dolgoznak. Számuk kb. 1500. Köréjük csoportosulnak a „házas focolarék”, ezek családi életükben akarják radikálisan megvalósítani az imént vázolt lelkiséget. A kétfajta intézmény együttműködése olyan szoros, hogy pl. Franciaországban nem is létezhet másképp focolare, csak ha 2-3 család is látogatja: ez biztosítja eleven kapcsolatát az étellel. A maguk részéről a család-focolarék is továbbsugározzák ezt a szellemet más családoknak, amelyek kisebb-nagyobb mértékben vállalják a keresztény eszmény követését. Ebből alakul ki világszerte az „Új Család”-mozgalom.

A következő kör az „önkénteseké”. „Időleges focolare”-nak is lehet mondani. 5-10 különféle kategóriából való ember rendszeresen megbeszéli tapasztalatait, összeadja fölöslegét és szabadidejét a mozgalom ügyeinek szenteli. A valóban aktív önkéntesek számát kb. 5000-re becsülik.

Végül a legkülső kör az ún. „szimpatizánsok”, akik nem tagjai a mozgalomnak, de bizonyos mértékig lelkiségén ihletődnek.

Hamarosan egyháziak is csatlakoztak. Világi papok az egység szellemében többé-kevésbé szorosan együttműködnek, sőt kifejezett „papi focolare”-kat is alkottak. Róma mellett (Grottaferrata) „papi iskola” létesült, ahol 3 hónapos kurzussal „gyakorolják be” magukat a közösségi életbe. Plébánosok az ún. „plébániamozgalom”-ban viszik tovább az egység eszméjét, mind az egyházközösségen belül, mind azok egymásközi érintkezésével. A kispapok is sokfelé örömmel fogadták az eszmét és összefognak a szemináriumban (ún. „Gens”). Rendtagok, szerzetesnővérek természetesen megmaradnak saját közösségükben. Náluk a megújulás fő iránya az alapító szelleméhez való fokozott visszatérés, és egyben a többi közösség megbecsülése: „Szeresd felebarátod rendjét, mint a magadét!”

Mintegy négyéves a mozgalomnak talán legígéretesebb ága: a „Gen” (ejtsd dzsen, az olasz generazione szóból), a „második nemzedék”. Tiszta evangéliumi hangnemben akarják megvalósítani a kontesztáló fiatalság óhaját: a társadalom megváltoztatását. Team-ekbe tömörülnek nyolcan-tízen, és — ha szabad így mondani — az ifjúságra jellemző „dúr-változatban” vallják magukénak a mozgalom eszményeit. Külön kis újságjuk és két hivatásos énekegyüttesük van. (A modern ritmusú, vallásos szövegű énekek általában fontos szerepet játszanak a mozgalom életében, egyre szaporodnak, s mintegy a kedélyi alapot alkotják.) Két év alatt már kb. 170 000 tagot számláltak szerte a világon.

Igen érdekes szokás 1949 óta az évenkénti „Mariapoli” (= Mária városa), egyhetes nagy nyári találkozó: kísérlet mindenféle életállapotú, hivatású és korú (de jórészt fiatal) emberek közötti keresztény együttélésre. 13 évig a Dolomitokban tartották, 1962-től többfelé (az idén pl. világszerte

18 helyen), többszáz résztvevővel. A programban előadások szerepelnek a mozgalom lelkiségéről és fejlődéséről, a szünetekben barátságos eszmecsere, délutánonként csoportos összejövetelek. Közben tarka egymásutánban lépnek a mikrofon elé papok, házaspárok, fiatalok, nővérek és tapasztalataikról, élményeikről vallanak. Ezek a „tanúságtételek” sokszor megrázóak. Egyesek cáfolatai annak a sokat hangoztatott tételnek, hogy a modern embernek nem áll szájára az Istenről való beszéd . . . A jelenlevő papok koncelebrált miséket tartanak a közösségnek, — mindenki áldozik. — A Mariapoliról kiadott tudósításból született meg 1956-ban a mozgalom folyóirata, az „Új Város” (több nyelven), s ebből a hasonló nevű kiadványállalat. És az „állandó Mariapoli” vágyából jött létre Firenze mellett, Loppiano-ban, az egyik tagtól örökölt birtokon a Focolare „minta-városa”. Ez egyben a focolarinai kiképzőhelye is: egy év lelkiségi képzés, egy év tanulás: délelőtt előadásokat hallgatnak (teológia, lélektan, szociológia, stb.), délután résztvesznek a közös munkában. Főleg pedig a közösségi élet „tudományában” nyernek gyakorlati kiképzést. Az állandó lakosok száma kb. 400, 32 nemzetből. A helységet teljesen önérejükben építették ki. 6-7 személy lakik egy lakásban. Van tyúktenyészetük, elektromos műhelyük, szobrász és keramikus csoportjuk; szó van mozi és rádióállomás létesítéséről, egy szemlélődő kolostort viszont már két éve beleteleptettek. Uruguayban, Kamerunban és Északafrikában hasonló kezdeményezés indult.

Meg kell végül említeni a németországi Ottmaringot, ahol 1960-ban a Focolare az evangélikus testvérületek egy csoportjával „ökumenikus központot” létesített. 1968. jún. 22. óta kb. 30 evangélikus és katolikus lakóközösséget alkot és munkájával közösen tartja fenn a centrumot. Minden pünkösdre Rómába zarándokolnak. Fokozatos érintkezést építenek ki más országokkal és más keresztény vallásokkal is. Igen jó viszonyban vannak pl. Athenagorasz pátriárkával.

R.

MAGYAR NŐVÉREK LEVELEIBŐL

Legutóbbi levelem óta a Szolgálat 8. száma is befutott, így ismét egy nagy „Köszönöm szépen”-nel kezdem az írást. Itt mindenki nagyra értékeli Őrsy László könyvét (Open to the Spirit) és Boros László: Reményből élünk-jét. Itt van a „Meeting God in man” (= Boros: Im Menschen Gott begegnen) angolul. Roppant büszke vagyok honfitársaimra.

A National Catechetical Commission (Nemzeti Hitoktatási Bizottság) vizsgálatot tartott. Engem is beosztottak ebbe a Pastoral Service-be. Mentünk iskolákat látogatni, beszélgettünk igazgatókkal, tanítókkal és növendékekkel. Így aztán sok mindenféle értesülést szereztünk. A vidéki iskolák 80 %-a tető nélküli épület, vagy nagyon rozogant, se ablak, se ajtó, csak egy nyílás, hogy levegő jöjjön be és világosság. Elképzelhetetlen viszonyok közt folyik a munka. Nincsenek padok, se tábla. Mióta az ország független lett, a szülők tartják fenn az iskolákat, így alig történik valami. Az iskolás korú gyermekeknek több mint a fele nem jár iskolába, de még így sincs elég hely az „osztályokban”. Egy helyen még a tanító se fért be, így csak az ablakon keresztül, vagy az ajtóból tanított. A nép örül, hogy az Egyház érdeklődik irántuk. A National Council of Priests (Papok Nemzeti Tanácsa) összekötő kapocs

a Pastoral Service és a püspökök konferenciája között. A malawi fekete tanítók 40%-a kért tanfolyamokat, hogy jobb hitoktatók legyenek. Még tandíjat is készek fizetni, pedig alig 20-30 fontot keresnek havonta.

Hogy történik a vizsgálat? Beszélgetés keretében. Először is emlékeztetni kell tartani 25 kérdést, ügyesen feladni őket, s ami nehezebb, visszaemlékezni a válaszkra. Persze az ő nyelvükön: chichewa! Házról-házra megyünk, megállunk és mindenkiel kezét rázunk. Gyermekek szaladnak hozzánk mindenfelől, letérdelve, kinyújtott karral üdvözlik az idegent, s eltűnnek. Sietségről szó sem lehet: az nevetlenségnek számít. Egy óráig tart a látogatás, rövidebb nem lehet. Ha egy házat kihagytunk, az asszony az ajtóban vár bennünket másnap, s akkor be kell menni hozzá is.

A lakosság 90%-a városban dolgozó munkás. Saját házuk van a faluban, ahol öregkorukra meghúzódhatnak. A falvakban 20-25 család rokon, s így minden közös tulajdon. A városokban a feketék idegenek egymáshoz . . . Nincsen statisztikájuk. Az emberek születnek és meghalnak anélkül, hogy a nevüket akármilyen okiratban megörökítenék. Egyik helyről a másikra települnek anélkül, hogy bárki is tudná.

Az Egyház most a következő módon próbálkozik a bennszülött lakosság vallási és kulturális képzésével: Egy csoport jár kettesével körül: két pap, két bennszülött hitoktató, két fekete nővér és két fehér nővér. Házaknál gyűléseket tartanak, hetenként egyszer. Először a kiküldöttek elnökölnek néhány hétig. Később a résztvevők egy vezetőt választanak, mire a fenti csoport tovább megy másokat kiképezni. Fődolog a gyermekek kiképzése. A gyűléseken bibliaolvasás, rövid elmélkedés a program, végül megbeszélés különböző témákról. A feketéket nagyon érdekli a dolog, hiszen a maguk érdekét mozdítják elő vele. Másokat is meghívják. A tanítók az embereket veszik kézbe, a nővérek meg az asszonyokat. De azok azt mondják, ha jól megmondják a magukét a helyzetről, otthon az uruk elveri őket. — Sok remény van az eredményes munkára.

Zóra nővér, Malawi, Afrika

+

Itáliában vagyok már 22 éve és betegeket ápolok. A technika nagy és gyors fejlődése besurrant a zárdákba is. Igaz, hogy a II. Vatikáni Zsinat után azt mondják, erre szükség van több okból. Talán pár dologban igazuk is van. De a világnak ez a betörése hozzánk kétségtelen zavarokat okozott a lelkekben, úgy vettem észre az enyémekben is. Az emberek s a betegek is ma igényesebbek, erre fel kell készülnünk. Így kevesebb az időnk az imára: adoráció, elmélkedés, lelkiismeretvizsgálat, lelkiolvasás (ez utóbbit ma jól meg kell választani, úgy gondolom . . .) Így, ha komolyan megállok és revíziót tartok, azt látom, haladás helyett csúsztam. Miért? Azt hiszem több időt kellene kapnunk imára, mert a tűz is kialszik, ha nem kap újabb anyagot. A sokaggiornamentóban talán kevés gondot fordítanak erre, pedig enélkül hajónk a zátonyra fut. Mindig örömmel, buzgón, több megértéssel és szeretettel tértem vissza a betegekhez, ha rekollékiót, lelkigyakorlatot tartottam, hosszabb időt imában töltöttem. A betegek is megéreztek ennek erejét, lelkileg is, testileg is az ápolásban.

Nem degradálni akarom a zsinat határozatait, de azt hiszem többen sok dologban túlmesszire mentek kísérlet címén. Meg kell küzdenünk a Sátánnal, a világgal és nem utójára önmagunkkal. Ehhez felkészültség kell, kegyelem, ezt imával kapom meg. Adoráció, elmélkedés, szentírásolvasás . . . Az adorációt is elhanyagolják, félreteszik, pedig ez sok kegyelem, erő forrása: hallgatni a Mestert. Fegyelem, hallgatás, belső és külső.

Tehát több ima. Azokat, akik felelősek a hivatásokért, szeretném kérni, gondoljanak erre komolyan.

Nekünk betegápolóknak talán még több imára volna szükségünk, hogy ne csak a test, hanem a lelkek gyógyulását is elősegítsük. Ha Krisztus sugárik belőlünk, cselekszik bennünk, akkor lesz gyógyulás testben és lélekben. Ezt elérni csak imával,

kegyelemmel lehet. Őt látni, ápolni a betegben csak Vele lehet. Mindenkit szeretni csak Vele lehet. Ezért az imához több időre volna szükségünk.

V. nővér

+

A francia határt átlépve egyenest Lourdesba mentem. Számomra Lourdes legnagyobb csodája az a szeretet-léggör, ami ott uralkodik. Az a sokezer ember, aki ott ingyen dolgozik: fiatalok, akik a szünidejüket ott töltik, hogy betegeket tologassanak, fürdessenek, vagy a felvilágosítóban üljenek, vagy a Cité Secours-ban főzzenek, ételt osszanak, stb. Ha pl. valaki a tömegben a másiknak a lábára lép, ez alkalom arra, hogy a bocsánatkérés kapcsán a mosolyon keresztül kölcsönös szeretetáram cserélődjék ki két ember között. Semmi tülekedés, veszekedés, türelmetlenség a végtelen sorállásokban a fürdőknél, íróasztaloknál, betegek áldásánál. És a sok önkéntes munkás nem fárad bele, hogy amikor 5000 embernek az egymásután sajtót az ebéd-tálcájára, mindegyikre személyes szeretettel rámosolyogjon, és esetleg szóljon egypár szót.

Itt nem volt az a benyomásom a liturgiában, hogy félreértették a zsinatot. Minden mise előtt a csoportok saját nyelvén begyakorolják az összes feleleteket. Mindig bevonják a népet ott, ahol lehetséges és nem vonják be ott, ahol főlősleges. Mindent énekeltek, még a „Kérünk téged, hallgass meg minket” feleletet is a könyörgések után. Ezeket egyébként ott rögtönözték a mise előtt, és a fiatalok a mikrofonhoz lépve egyenként mondták be. A mise előtti énektanulást is egy 18 év körüli önkéntes ápolónő vezette a mikrofonban. Mikor pedig nagy nemzetközi tömeg volt együtt, akkor latinul és gregoriánul énekelünk. A szándékokat pedig 4-5 nyelven elmondták, és felváltva énekeltek a résztvevő zárandokcsoportok nyelvén. Volt egy szabadtéri fiatalok miséje is, ahol 13-14 éves kislányok mondták be az imaszándékokat. A bűnbánatra való felszólítás után azt, hogy mit bánjunk meg, mire a nép énekelte: „Uram, irgalmazz!” Aldozás után pedig ugyanígy bemondogatták, hogy miért adjunk hálát, és a nép mindig énekkel felelt. Magam láttam, ahogy a kislányok összedugták a fejüket és összeferták a szándékokat, senki sem segített nekik.

Nővérjelölt Németországból

+

Nagy élményben volt részünk Isten kegyelméből július 12-26-ig Wien-Mauerben, az orsolyiták ausztriai központjában. Magyar nővéreinknek volt itt világtalálkozójuk a Szent István-jubileum alkalmából. Magyarországból, Német-, Olasz-, Franciaországból, Angliából, Thaiföldről, Délamerikából, Ausztráliából, Afrikából, stb. összesen 71 nővér vett részt ezen az egyedülálló összejövetelen. A bécsiek voltak a vendéglátók, az útiköltségeket néhány külföldi közösség, főleg a hollandok nagylelkűsége fedezte. Nagy volt az öröm, hogy együtt lehettünk, olyanok, akiket az istenszolgálat közös formája és a közös anyanyelv kettős kötelékkel fűz össze. Megismerhettük egymás munkakörét, apostolkodási lehetőségeit. Mennyi szeretettel, buzgósággal, áldozatkészséggel dolgoznak nővéreink a magyarság lelki erőinek ápolása, a tiszta erkölcs védelme érdekében! S mindezt derűs lélekkel, humorral, jókedvvel teszik, mert aki Isten szereti, annak megtiszteltetés, hogy együtt működhet Vele.

De a találkozás öröme túl elsősorban arra volt való ez az összejövetel, hogy magyarul hallhassuk újra az Isten szavát. Hiszen nővéreink egyesével-kettesével élnek külföldi közösségekben, és így nem részesülhetnek magyar lelkigondozásban. Az összejövetel kultúrhéttel kezdődött. P. András Imre (Bécs), P. Szabó Ferenc (Róma), Fábíán Károly és Dr. Közi-Horváth József (München), valamint Kiss Cecília nővérünk tartott előadást különféle szociológiai, irodalmi, zenei, stb. témákról. Július 17-én egésznapos zárandoklatunk volt Máriacellbe, velünk jött M. Felicia generális anyánk is. De a legnagyobb élményt, legalábbis az én számomra, az egyhetes lelkigyakorlat jelentette, amelyet júl. 19-26-ig Dr. Békés Gellért bencés atya

vezetett. Újszerű volt a modern forma, délelőtt-délután csak egy-egy elmélkedés, utána már közös beszélgetés, „dialógus”. Az egésznek az alapeszméje a remény volt. Arra tanított, hogy derűs lélekkel álljunk helyt hivatásunkban, mindennapi munkánkban. A mi életünk titka Jézus Krisztus. A szerzetesség nagylelkűség: ajándék szeretetből. Nem „teljesítmény”, nem produkció, nem aszketikus mutatvány a mi Krisztus-követésünk, hanem a szeretet kifejezése. A döntő szó bennünk a kegyelemé, amely azonban csak a mi közreműködésünkkel hajtja végre munkáját. Így fogunk növekedni a jóban és eljutni a keresztény nagykorúságig. — Engesztelést vállaltunk az új ezerév keresztény magyarságáért, hogy növekedjék a szeretet és a meggyőződéses hit.

Nagy vigaszunk és örömforrásunk volt a magyar dal. Mindennap énekelünk magyar népdalt, egyházi énekeket. Unnepi énekünk Halmos-Mécs: „Fényt hagyni” c. műve volt: „Fényt hagyni, mint a jó anyák, fényt hagyni, mint a nap, vagy legalábbis mint a nyár, amely elmébe és szívebe hat. Fényt, mint a Messiás . . .” Fénygyűjtés volt ez a mi együttlétünk is a nyáron, hogy minél többet nyújthassunk ezután. Sok erőt és lelki kincset adott, és azt hiszem, mindnyájan sokáig fogunk még élni belőle. Az egész találkozó megrendezéséért nagyon hálásak vagyunk elsősorban fáradhatatlan Innocentia nővérünknek, és mindazoknak, akik annyi szeretettel vették ki a részüket belőle.

H. nővér, Ausztria

PAPI JUBILEUMOK

Acélmise

Kacsó László ny. főesperes július 1-én ünnepelte felszentelése 70. évfordulóját Nyárádremetén. Egészségi állapota nem engedte meg, hogy a templomban mondja miséjét. Otthona verandáján ülve misézett. Ő maga acélmiséjét így „famisének” nevezte. Márton Áron püspök kedves levelét Lestyán Ferenc preláthus olvasta fel. A jubiláns könnyes szemmel adott hálát Istennek hosszú életéért és arra kérte a jelenlevőket, hogy a jó halál kegyelmét kérjék számára a jó Istentől.

Vasmisék

Gaal Tamás ny. főesperes Baróton jún. 27-én mutatta be vasmiséjét. Márton Áron püspök meglehangú levelét Vasvári Aladár preláthus brassói főesperes olvasta fel. Az ünnepi beszédet Hadnagy János zetelaki esperes-plébános mondta. A jubiláns beszédében azt hangoztatta: nem őt kell ünnepelni, hanem Isten jóságát, aki meghívta, oltárához állította és méltatlanul is felhasználta szolgálatában.

Móritz Lajos tb. kanonok, kőszegi plébános júl. 4-én mondta vasmiséjét a kőszegi Jézus Szíve plébániatemplomban. A szentmisén jelen volt Kovács Sándor megyéspüspök, Winkler József segédpüspök, továbbá Szabó Imre püspök is. Szónoka Kovács püspök volt.

Fehér Lajos tb. kanonok, mint aktív plébános és esperes, május 26-án mutatta be vasmiséjét Körösladányban. Kézvezetője Udvardy József püspök volt. A szentbeszédet maga a jubiláns mondta. Az egyházmegye nevében a püspök, a kerületi papság nevében dr. Marosi Endre szeghalmi plébános köszöntötte. A 89 évéből 59 évet Körösladányban töltött lelkipásztort szere-

tettel üdvözölte a hívek nagy serege, valamint a református lelkész is. VI. Pál pápa apostoli áldását küldte.

Gyémántmisék

Csávossy Elemér SJ júl. 16-án este 6-kor mutatta be gyémántmiséjét a budapesti Krisztus Király plébánia kápolnájában. Kézvezetője és szónoka Kardos József főegyházmegyei tanácsos volt.

Csernus Mihály derecskei apátplébános jún. 29-én tartotta gyémántmiséjét. Szónoka és kézvezetője dr. Udvardy József püspök volt.

Hász Károly Brokárd volt kármelita provinciális szept. 15-én tartotta gyémántmiséjét Pannonhalmán, a Szociális Otthon betegszobájában. Megható volt, amint kb. 30 öreg és beteg szerzetespappal (akik karingben és stóliával, részben széken ülve, részben ágyban fekvé koncelebráltak!) együtt mondta a jubileumi misét. Szabó Pál Gábor kármelita provinciális volt a szónoka.

Msgr. Lischerong Gáspár SJ augusztus 15-én a potzui (Taiwan) nagytemplomban koncelebrált nagymisével ünnepelte gyémántjubileumát. A főcelebráns Chia megyéspüspök volt. Vele együtt misézett misszionárius-társa, P. Zsámár Jenő is, aki aznap belépésének ötvenéves évfordulóját ülte. Szentmise után nagy kínai bankett volt, amelyen többen fölszóltak és méltatták a jubilánsok érdemeit.

Aranymisék

Tornyos József ny. plébános jún. 27-én mutatta be aranymiséjét a nagykanizsai ferences templomban. A jubiláns csaknem egészen világtalan. Szónoka unokaöccse, Tornyos László káplán volt.

Morvai István esperesplébános, c. prépost jún. 12-én mutatta be aranymiséjét Bátyán.

Szentmihályi Ferenc ny. plébános, c. apát a székesfehérvári papi otthonban mondta aranymiséjét.

Mátrai Sándor ny. esperesplébános, tb. kanonok júl. 4-én ünnepelte aranymiséjét Nemesnádudvaron, ahol 40 évig volt plébános. Miséje érdekes koncelebrálás volt: Kühner János, a plébánia új vezetője ezzel ezüstmiséjét, Szeghalmi Ambrus káplán pedig újmiséjét mondta. A szentbeszédet Ijjas József kalocsai érsek tartotta.

Nemess István püspöki tanácsos júl. 11-én Gáborjánházán mutatta be aranymiséjét. Szónoka Winkler József segédpüspök volt. Megjelent Kovács Sándor megyéspüspök is.

Kirchhofer Antal OFM Szomoron, ahol 20 éve plébános, mutatta be aranymiséjét. Szabó Imre püspök ez alkalomból főegyházmegyei tanácsossá nevezte ki.

Hajós Gyula Miklós ny. lelkész, kármelita júl. 16-án tartotta aranymiséjét Győrött. Az idén 250 éves kármelita templom szentélyét megtöltötte a pap-ság, a templomot pedig a hívek. Megjelenésükkel azt is méltányolni akarták, hogy a jubiláns 38 esztendő telt a győri hívek pasztorálásában. Dr. Kaziba József püspök külön levélben méltatta az aranymisét.

BIBLIOGRÁFIA A HÁZASSÁGRÓL ÉS CSALÁDRÓL

Az alábbi összeállítás a felsorolt tárgykörökben — amelyeknek határai elmosódnak, de a besorolás az „a potiori fit denominatio” elve alapján történt — az utóbbi évtized említésre méltó műveit emeli ki a hatalmas irodalomból, annak is főként francia és német nyelvterületéről.

1. ÁLTALÁNOS, ÁTFOGÓ SZEMPONTÚ MŰVEK

A. Igényesebbeknek

Bovet Th.: Ehekunde. Die jüngste Wissenschaft von der ältesten Lebensordnung (Ein Grundriß für Ärzte, Seelsorger, Eheberater und denkende Eheleute) I. Allgemeiner Teil, Katzmann Verlag, Tübingen '63, 166 l., II. Spezieller Teil, '62, 362. !!

Kerns J.-E. SJ: The Theology of Marriage. Ed. Sheed and Ward, New York, '64. Fr.: Les chrétiens, le mariage et la sexualité. (Évolution historique des attitudes chrétiennes envers la vie sexuelle et la sainteté dans le mariage) Cerf '66, 380. !!

Scherer G.: Ehe im Horizont des Seins (Zu einem neuen Verständnis der Sexualität) Hans Driewer, Essen '67, 278.

B. Szélesebb közönségnek

Abiven M. et G.: Vivre à deux. Centurion, Paris, '67, 160 — Ném.: Leben zu zweit. Ein Wegweiser zur glücklichen Ehe. Rex, Luzern/München, é. n, 155 — Kettesben élni (OMC. Bécs, előkészületben). !

Bovet Th.: Die Ehe (Das Geheimnis ist groß) Ein Handbuch für Eheleute und ihre Berater. Katzmann Verlag, Tübingen, '68, 174. — Felette nagy titok. Könyv a házasságról. Evangéliumi Iratmisszió, '71, 128. !

—: Kompendium der Ehekunde. Katzmann Verlag, Tübingen '69, 230.

Duss, von Werdt J. — Hauser G.: Das Buch von Liebe und Ehe. Walter Verlag Olten, '70, 423. (Antropológus és orvos korszerű, kitűnő műve!) !!

Duyckaerts F.: Der Weg zur sexuellen Partnerschaft. Herder Bücherei 323. '68, 237.

Evely I.: Amour et mariage. Szerző kiadása, '66, 171. — Ném.: Liebe und Ehe, Herder, '69, 222. — Olasz.: Amore e matrimonio, Cittadella. Assisi, '68, 209.

Lips, Dr. med. A.: Mann und Frau in der Ehe. Herder '67, 338.

2. A HÁZASSÁG TEOLÓGIÁJA

- Crespy G. — Evdokimov P. — Duquoc Ch.:** Le mariage (Églises en dialogue, 4) Mame '66, 184.
- Greeven H. — Ratzinger J. — Schnackenburg R. — Wendland H.:** Theologie der Ehe. (Veröffentlichung des Ökumenischen Arbeitskreises evangelischer und katholischer Theologen). Friedrich Pustet, Regensburg — Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen '69, 207. !
- De Lestapis S.:** Le couple (Angoisse ou équilibre) Beauchesne, Paris '69, 266.
- de Loch P.:** Mariage et sacrement de mariage. Centurion '70, 247.
- Schillebeeckx E. H. OP.:** Le mariage est un sacrement. La Pensée Catholique, Bruxelles, é. n. 73. !
- : Le mariage. Réalité terrestre et mystère de salut. Paris, Cerf '66, 356.
- Weber L. M.:** Mysterium magnum. Zur innerkirchlichen Diskussion um Ehe, Geschlecht und Jungfräulichkeit. Herder, Freiburg-Basel-Wien '63, 125.

3. A HÁZASSÁG LELKISÉGE

- Anelle:** Mystère du couple. M. F. R. Éd. Librairie Paris — Les Éd. Ouvrières '64, 115.
- : ...bis sich der Einklang ergibt (Eheliche Gespräche und Betrachtungen) Verlag Styria '66, 109.
- Caffarel H.:** Le Christ et le foyer — Mystère et mystique du mariage — Propos sur l'amour et la grâce. „L'Anneau d'Or" különszámai. (A legnagyobb igényűeknek!) !!
- Carré A.-M. OP.:** Compagnons d'éternité (Le sacrement de mariage) Cerf '61, 108.
- : Gefährten auf immer. Ein kleines Ehebrevier. Schwabenverlag Stuttgart '59, 86.
- Église, amour et mariage. Discours de **Paul VI.** aux Foyers Notre-Dame (71. V. 4) et Textes Pastoraux des Evêques de France. Présentés par le Secrétariat National de Pastorale familiale, '70, 203. !!
- Heilly A. D':** Amour u. Sacrement. Cerf '70, 142.
- Renard Cardinal A. C.:** Le sens du mariage. Éd. Xavier Mappus, Lyon '69, 81.

4. SZEXUALITÁS, PARTNERSÉG

A. Igényesebbeknek

- Alsteens A.:** Dialogue et sexualité. Casterman/Feuilles Familiales '69, 352.
- Leist F.:** Liebe und Geschlecht. Manz Verlag, München '66, 269. — Rövidített kiadása Herder Bücherei 367.
- Oraison M.:** Le mystère humain de la sexualité. Seuil, Paris '66, 160. !!
- B. Szélesebb közönségnek
- Aubert Jean-Marie:** Sexualité, amour et mariage. Beauchesne, Paris '70, 142. !!
- Auer A. — Teichtweier G. — Strätling B. H.:** Der Mensch und seine Geschlechtlichkeit. Echter '67, 195. !

Mac Avoy J.: Mari et Femme (Collection le poids du jour) Éd. du Centurion '66, 302.

Sahuc L. J.-M.: Homme et femme. Bloud u. Gay '60, 254.

Oraison M. dr.: L'harmonie du couple humain. Ouvrières '60, 110. — Ném.: Einklang der Geschlechter. Roven '61, 144.

von Gagern Fr.: Ehehliche Partnerschaft¹⁰ Manz, München, '69, 396. !

5. A HÁZASSÁG ÉS CSALAD ÚJ ARCA

Böckle F. — Greinacher N. — Betz F.: Ehe in der Diskussion (Was hat die Kirche zur Ehe zu sagen?) Herder Bücherei 379. '70, 123.

David J. SJ.: Neue Aspekte der kirchlichen Ehelehre (Theol. Brennpunkte 6/7) Kaffke, '67, 140. !

Die Ehe. (Zur aktuellen theologischen Diskussion) Herder Bücherei 348. '69, 141.

von Gagern Fr.: Das neue Gesicht der Ehe. Rex-Verlag, München '66, 102. !

Häring B.: Ehe in dieser Zeit. Otto Müller Verlag, Salzburg '60, 581.

Leclercq J.: Aujourd'hui mariage d'amour...? Lethielleux, Paris '68, 142. !

6. A HÁZASSÁGI ERKÖLCSTAN MAI IRÁNYAI

Ancel A.: Évangile, amour, fécondité. Les Éd. Ouvrières '70, 206. !!

Charbonneau P.-E.: Morale conjugale au XXe siècle. Les Éd. Ouvrières '69, 268.

Giblet J., etc.: Aux sources de la morale conjugale. Éd. J. Duculot Gembloux — P. Lethielleux '67, 175. !!

Henri A.-M.: Les difficultés d'aimer. Cerf '70, 176.

De Locht, P.: La morale conjugale en recherche. Casterman '68, 147. !!

7. SZÜLETÉSSZABÁLYOZÁS

A. Szakirodalom

Docteur Bertolus, etc.: Le couple et la contraception (Information et réflexion) Privat, Éd. Toulouse '67, 140. !

Reuss J. M.: Verantwortete Elternschaft. Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz '67, 116. !!

Roberts Th.: Contraception and Holiness. Herder and Herder, New York '64. — Empfängnisverhütung in der christlichen Ehe. Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz '66, 235. !

Scherer — Czapiewski — Koester: Ehe — Empfängnisregelung — Naturrecht. Verlag Hans Driewer, Essen '69, 192.

Janssens L.: Mariage et fécondité (De Casti connubii à Gaudium et spes) Éd. J. Duculot — P. Lethielleux '67, 120. !!

B. A módszerekről népszerű művek

Dr. Geller S.: La température guide de la femme. René Julliard, Paris '60, 149.

Dr. med. Rötzer J.: Kinderzahl und Liebesehe (Ein Leitfaden zur Regelung der Empfängnis) Herder, Wien-Freiburg-Basel '69, 104. !!

Dr. Vincent B. u. Dr. A.: La grande joie d'aimer. René Julliard, Paris '62, 229. — Ném.: Ehefreude u. Kinderzahl. Räber '64, 182. !

C. A Humanae vitae irodalmából

Häring B.: Krise um „Humanae Vitae“ (Theol. Brennpunkte 17) Kaffke '68, 93. !

Martelet G.: Amour conjugal et nouveau conciliaire. Éd. Xavier Mappus, Lyon '67, 48.

Pour relire Humanae vitae. Déclarations épiscopales du monde entier. Commentaires théologiques par **Delhaye Ph., Grootaers J. et Thils G.**, Éd. Duculot '70, 241. !!

Gagern, E. Fr.: Geburtenregelung und Gewissensentscheid. Die bekanntgewordenen Dokumente der Päpstlichen Ehekommission. Rex-Verlag, München '67, 192.

Contrôle des naissances et théologie. Le dossier de Rome. Traduction, présentation et notes de **Paupert J.-M.** Éd. du Seuil '67, 192.

8. JEGYESEKNEK, FIATAL HÁZASOKNAK

Dr. Lanos B. & A.: Fiancés et jeunes mariés de notre temps. Casterman '68, 271.

Dr. McGinnis: Your first year of marriage. Doubleday & Co. New York '67. — Fr.: Votre première année de mariage. Guide des fiancés et des jeunes mariés. Trad. R. Monjardet. Resma '70, 185.

Souvenance C.: Légy boldog feleség! Beszélgetés leányommal a házasságról. OMC. Bécs '64, 128.

Main dans la main (Les albums Cefag, 1.) 6. éd., Éd. Cefag, Paris 64. !!
Le temps des fiançailles (Fêtes et saisons No. 246, Juin-Juillet '70) 34. !!

9. JEGYESOKTATÁS

Notre amour. Des fiancés préparent ensemble leur mariage. (Mappában 6 képes füzet a francia dialógusos jegyesoktatás anyagával) C. P. M.-Fêtes et Saisons, Paris, 1970. !!

L'amour heureux. École du mariage. (Belga jegyesoktatási tanfolyam anyaga) Casterman '68, 213. !

Dialogues sur l' amour et le mariage. (Kanadai jegyestanfolyam 12. füzet) Dinamic, St. Paul, Ottawa '66-67. (Mappában)

Jegyesekkel beszélgetünk. OMC. Bécs (Sajtó alatt, részletes bibliográfiával)
Jákli I. kiad.: Methoden der Ehevorbereitung. Verlag Haus Altenberg, Düsseldorf '70, 101. (Gazdag bibliográfiával) !

La préparation au mariage. Expériences et réflexions par la Commission de préparation au mariage. Fleurus Paris '68, 187.

10. A JEGYESEK LELKIGONDOZÁSA, AZ ESKETÉS LITURGIÁJA

Commission Episcopale de la Famille: Entretien pastoral en vue du mariage (Directoire et commentaire officiels) Éd. du Centurion Paris '70, 127.

Mordeja J. SJ.: Pastorale des fiancés, Éd. CTIC. Paris '70. — Ném.: Glaubensgespräche mit Brautleuten. Pastorale Handreichungen. Josef Knecht, Frankfurt '71, 76. I

de Loch P. — Maertens Th.: Parole pour un amour. La nouvelle liturgie du mariage. Éd. du Centurion, Paris '68, 129. I

Un seul amour. Paroles de Dieu pour la célébration du mariage. Fêtes et Saisons album.

Osszeállította: Dr. Török Jenő

Alois Müller: Kereszténység, Egyház — új szemmel.
Opus Mystici Corporis, Bécs, 1970. 120 o.

1966-ban jelent meg német eredetiben a fribourg-i egyetem pasztorálteológia-tanárának ez a könyvecskéje. Tulajdonképpen pedagógus-kongresszuson tartott előadásokat tartalmaz; így aztán természetes, hogy minden elméleti teológiai fejtegetése valláspedagógiai megjegyzések megalapozását szolgálja.

A teológiai háttér megfestésében a szerző világos problémalátással, komoly szentírásmagyarázattal, a tárgyba vágó zsinati tanítás alapos kiaknázásával jár el. Nem riad vissza első hallásra meghökkentő állásfoglalásoktól (pl. ezzel a kérdéssel kapcsolatban: Vallás-e a kereszténység); egyoldalú túlzásokba azonban nem esik. Tárnyilagos, higgadt hangnemben ír, akkor is, amikor más nézetektől világosan elhatárolja magát. — A gyakorlati életre és az ifjúság nevelésére vonatkozó megjegyzések számos erkölcsstanilag és neveléslélektanilag termékeny gondolatot tartalmaznak, így pl. a következő: a serdülőnek a tisztaságot nem megőriznie kell, hanem megszereznie; nem azért, mintha elvesztette volna, hanem mert még nincs meg neki.

Müller professzor alapvető mondanivalója az, hogy a mai változások korában a megújuló Egyház szeretetére csak úgy nevelhetünk, ha a szülők, lelkipásztorok és általában a nevelők hagyják magukba áradni és magukévá teszik az új szellemet. Gondolatát négy nagyobb témában dolgozza ki: a kereszténység inkább kovás, mint vallás; az egyház-képben fontosabb az Isten népének, mint a hierarchiának a gondolata; a keresztény élet alapvetőbben kegyelem, mint törvény; az Egyház közvetíti a világnak Isten országát, ugyanakkor rá is szorul a világ iskolájára.

Olvasmányak nem könnyű; többször át kell rágni. De bőségesen megéri a fáradságot.

Theodor Filthaut: Igehirdetés zsinat után.

Opus Mystici Corporis, Bécs, 1970. 160 o.

Th. Filthaut tíz éven keresztül (1957-1967) tanított lelkipásztorkodást a münsteri egyetemen; előzőleg húsz évig volt hittanár. Egyetemi tanárkodása idején írt hat nagyobb munkát kateketikai és keresztény nevelési kérdésekről (többek között a német katekizmusról). Magyarra fordított könyve az utolsó, csak halála után jelent meg.

Művével a szerző az igehirdetéshez, elsősorban a hitoktatáshoz kíván segítséget nyújtani. A zsinat tanításában sok hitünkre vonatkozó kérdés új megvilágítást kap; sok kérdés pedig jobban előtérbe kerül, és ezzel újul meg. Filthaut ezekből választ ki és dolgoz fel egy csokorra valót. A könyv 11 fejezetre oszlik, a következő címek-

kel: a kinyilatkoztatás mint történelmi esemény; a Szentírás, az egész hitoktatás gyújtópontja; Isten Lelke a világban; az Egyház mint Isten népe; a laikusok mint az Isten népének tagjai; az egyházi hivatal mint szolgálat; húsvét titka a liturgikus oktatásban; az Egyház küldetése; ökumenikus oktatás; keresztnyek és zsidók; életre nevelés a mai társadalomban. A könyv gazdagságáról több fogalmunk lesz, ha egyik-másik fejezet további felosztását is látjuk. A Szentlélekkel kapcsolatban a következő témákat bontja ki: a Lélek mint minden élet teremtő őselve; a Lélek és az igazság az Egyházban; a Szentlélek mint vezérlő erő az Egyházban; a Szentlélek és az egyes hívek. A kinyilatkoztatásról szóló fejezet beosztása: a kinyilatkoztatás mint történet; az eszkatológikus szempont; istenfogalmunk és a világban lévő rossz; a nem-keresztény vallások új értékelése; a hitetlenségről való felvilágosítás. Filthaut könyve tehát tartalmilag jóval sokrétűbb, mint A. Mülleré; a teljesség igényével azonban ő sem lép fel.

„A Zsinat jelentősége kateketikai szempontból elsősorban nem abban van, hogy ez a zsinat kihirdette a keresztény nevelésről szóló határozatot. Abban sem, hogy némelyik konstitúciójában és határozatában kifejezett utalás és kezdeményezés történik az oktatás és nevelés irányában. A Zsinat tulajdonképpeni lényege a hitoktatás szempontjából sokkal inkább abban van, hogy megkezdte az egyházi tevékenységnek olyan reformját, amit figyelembe kell vennie, helyeselnie és folytatnia kell az Egyház valamennyi tagjának“ (11. o.). Ezzel az idézettel jelezhetjük a munka vezérgondolatát.

A könyv magyar szövege világos és gördülékeny; egyik-másik kifejezése azonban nem jól hangzik. Az 52. és 79. oldal szövege összecserélődött (a lapalji jegyzetek helyükön vannak).

Nagy Ferenc

Pastorale. Segítség a lelkipásztori munkához. A német püspöki kar megbízásából kiadja a németnyelvű pasztorálteológusok munkaközössége. Matthias Grünewald kiadó, Mainz, 1970-től.

A német püspöki kar felkérésére az említett munkaközösség arra vállalkozott, hogy az Egyház és a hívek életében ma legidősebb lelkipásztori kérdésekben eligazítást és segítséget nyújtson. 12 füzetben akarnak a kitzött feladatnak eleget tenni. Nem ígérk, hogy minden problémát megoldanak; a püspöki kar sem tekinti őket hivatalos szócsöveinek; de jóindulatú szakemberek, akiknek jól megfontolt véleményében megbízunk. Megállapításaik sok kérdésben megoldást mutatnak, másokban legalább gondolkozásra és megoldások keresésére indítanak. Szakemberek, mint Ludwig Bertsch, Willy Bokler, Alfons Kirchgässner, Ferdinand Klostermann, Alois Müller és mások tudasuk és papi felelősségük legjavát ajánlják fel segítségül. Bizalommal vehetünk kezünkbe minden egyes füzetet.

Eddig a következő füzetek jelentek meg:

1. Die Heilssendung der Kirche in der Gegenwart (W. Kasper, K. Lehmann)
2. Die Gemeinde (H. Fisher, N. Greinacher, F. Klostermann)
3. Buße und Buß-Sakrament in der heutigen Kirche (L. Bertsch)
4. Verkündigung (E. Bartsch, F. Kamphaus, W. Massa, F. Schlösser, R. Zerfass)
5. Dienst am geistlichen Leben (J. Sudbrack)

A sorozatra későbbi időpontban visszatérünk.

Itt hívjuk fel a figyelmet a német püspöki kar egy másik kiadványára is: „Schreiben der deutschen Bischöfe über das priesterliche Amt. Eine biblisch-dogmatische Handreichung.“ 1969. A gazdag tartalmú, kiegyensúlyozott hangú kis füzet bibliai, történeti és teológiai szempontból egyaránt tárgyalja a papi szolgálat kérdését. Kitűnő német teológusok (Schnackenburg, Schlier, stb.) működtek közre benne.

Schriften zur Pastoralsoziologie. Herausgegeben von Erich Bodzenta, Norbert Greinacher, Walter Menges. I-V. Matthias Grünewald Verlag, Mainz, 1961 - 1965.

A „Pasztorálszociológiai tanulmányok” sorozat könyvei főleg a német nyelvterület tudományos vallásszociológiai kutatásainak eredményeit és módszerét ismertetik. A sorozat kiadója a szakterület három fiatal, de már Európa-szerte ismert művelője: Dr. Erich Bodzenta, a bécsi vallásszociológiai intézet volt vezetője, bécsi egyetemi tanár; Dr. Norbert Greinacher világi pap, a bécsi egyetem docense, hosszú ideig a németországi Paderborn és Essen egyházmegye közös vallásszociológiai intézetének vezetője; Dr. Walter Menges, a frankfurti egyetem docense, aki a königsteini vallásszociológiai intézet élén áll.

Eddig öt kötet jelent meg. „A német nyelvterület papi helyzeté”-nek van szentelve az első. A könyv megkísérel összefoglalni a német nyelvterületen mutakozó paphiány kérdését, okait és következményeivel együtt, az általános európai helyzetet is figyelembe véve. Eközben sor kerül a meglévő erők és mutakozó hiányok pontos felmérésére is. A világi és szerzetespapságról, valamint az utánpótlást jelentő növendékpapságról készült szociológiai elemzés a papi hivatásválasztás indítékait elemzi a mai fiatalágnál, és kutatja a nyomozott paphiány leküzdésének lehetőségeit.

A második kötet egy tiroli falu vallásos helyzetét mutatja be. A falu lakossága most tér át a mezőgazdasági termelési rendből az ipari termelésre. Az átalakulás a „Jólétben élő eliparosodott falu” társadalmi, gazdasági, népesedési, kulturális és vallásos struktúráját egyaránt érintette. A bemutatott pillanatsfelvétel-szerű keresztmetszetben jól megfigyelhető a hagyományos múlt és bontakozó jövő minden eleme.

A harmadik kötet: „Az Egyház mint intézmény” jelenleg a szakterület egyik legjobb tankönyvének számít. Ezzel kissé részletesebben foglalkozunk. A vallásszociológia elindulásának ismertetése után e tudomány általános érvényű tételeiről van szó. Minthogy a vallásszociológia a tudományos szociológiának egyik területe, természetesen felhasználja annak fogalmait és eredményeit. Amellett saját tételei is vannak. A szociológia tapasztalati tudomány, nem indulhat ki elméletből, de éppen a tudományosság követelménye, hogy általános érvényű szabályokig kell eljutnia, amelyek feltárják a társadalmi történések belső törvényszerűségeit. A módszer élénk vita tárgya. Egyesek jogtalanul tartanak a tények rögzítése előtt minden megfontolást, mivel ez már befolyásolja a megfigyelés „objektivitását”. Ez a módszer nem tartható, mert így a vizsgálódás taláalomra történik, s azt sem tételezhetjük fel, hogy a tények önmagukért beszélnek és csak egyféleképpen értelmezhetők. A mai elfogadott módszer egyre inkább a „célzott kutatás”, amely először föltevés vagy elmélet formájában körvonalazza a kutatás várható eredményét. Ennek a megfigyeléssel való állandó kölcsönös összevetése eredményezi aztán a gyakorlatban is használható általános érvényű szociológiai tételt.

Nem könnyű a vallásszociológia sajátos tárgyát meghatározni. Az „általános vallásszociológia” kísérlete kudarcot vallott, mert a különbségek túlságosan nagyok. A vallásszociológiai kutatás ezért a vallási formák helyett a vallásosság gyakorlójára, az emberre összpontosítja figyelmét. N. de Volder belga professzor meghatározása szerint: a vallásszociológia a vallásos csoportok kialakulásának, egymás közötti kölcsönös kapcsolatának és a profán csoportokhoz való viszonyának tudománya.

A könyv ezután ismerteti, milyen területeken történt eddig jelentős kutatás. Ilyenek: katolikusok és protestánsok viszonya egyes vallású területeken; diaspora-problémák; az egyházhoz tartozás, az egyházhűség és távolállás, az elkereszténytelenedés, stb. jellegzetességei; egyház és szekta (valódi szekták, szektoid csoportok, szektoid tendenciájú csoportok); szerzetesrendek és kongregációk szervezeti felépítése és a „világgal” való kapcsolata; egyházközönségi és plébániai szervezet.

A negyedik kötetben a vallásszociológia egyik alaptényét, „Az Egyházhoz tartozás”-t vizsgálják nemzetközileg elismert vallásszociológusok. Tulajdonképpen a

7. nemzetközi vallásszociológiai kongresszus anyagát tartalmazza. Tudományos igénnyel szól hozzá olyan kérdésekhez, mint pl.: tagjai-e még szociológiai értelemben az egyház közösségének a névleges katolikusok; milyen tudományos ismérvekkel lehet meghatározni az egyházhoz tartozást szociológiai szempontból; milyen feladatot ró a lelkipásztorkodásra az egyházhoz való szorosabb ill. lazább kapcsolódás?

A sorozat ötödik kötete „Az egyházi területtervezés” kérdésének van szentelve. A hívek mindennapi életéhez igazodó és a helyi adottságokat számbavevő egyházi területbeosztás segíti a lelkipásztori munkát. A történelem folyamán kialakult hagyományos egyházi határok ilyen szempontból nem mindig szerencsések. Számos kutatás és tapasztalat alakította ki a szerzők irányelveit a plébániák és egyházmegyéék nagyságát, célszerű határait, a templomok és egyéb egyházi intézmények helyét, nagyságát és más hasonló kérdéseket illetően.

András Imre

10. számunkban közöltük Otto Rodenbergnek, a német evangélikus lelkesítő egységmozgalom vezetőjének írását. Azóta súlyos agyoperáción esett át. Lelkiületét mutatja levele: „Néha eszembe jut utolsó prédikációm a bábeli toronyépítésről, Isten kemény „megállj”-járól. Nem lehet-e, hogy Isten egyszer nagyon keményen és félreérthetetlenül azt mondja: Megállj! Túl sokat tevékenykedtél. Szeretném egész biztosan megválaszolni ezt a kérdést. Ezért imádkozom és titeket is arra kérek, imádkozzatok velem és értem. Csak azon van áldás, csak az időálló, amit csakugyan Isten akar, amivel ő bíz meg. Amit magunk aprítunk a levesünkbe, amit a magunk eszéből és erejéből vállalunk, az nem tartós, azon nincsen áldás.”

HALOTTAINK

- Ritter Lőrinc** esztergomi e. megyés Hollfeldben (bambergi e. m.) ápr. 28-án „egyházközségi tanácsgyűlésen hívei imája között”.
- Farkas Ferenc** ajaki esperesplébános máj. 4-én. Szülőfalujában, Órhalomban temették (61)
- Láng Ferenc Alán** premontrei kanonok, c. prépost máj. 26-án. Novajdrányban temették (79, 55)
- Pölöskey József** tb. esperes, ny. szakonyi plébános Bogyoszlón, máj. 26-án (85, 58)
- Palotás József** mindszenti plébános. Máj. 26-án temették (43, 24)
- Molnár József** érs. tanácsos, ostorosi plébános. Mezőtárkányban temették.
- Kisörsi Pál** esperes, a Budapest VI. ker. Szent Család plébánia plébánosa jún. 2-án. A tihanyi temetőben temették (68)
- Gyulai Gaál György** kármelita, volt esztergomi teol. tanár Grácban, jún. 4-én. Jún. 9-én temették (63, 40)
- Kurucz Alajos** fülöpjakabi plébános. Jún. 11-én temették (34, 11)
- Liska Zoltán** c. esperes, zebegényi plébános jún. 15-én (62, 39)
- Baráth Imre** tb. esperes, ny. plébános jún. 16-án Keszthelyen, Marcaliban temették (71, 48)
- Horváth Imre** ny. horvátnádáljai lelkész jún. 23-án (57, 33)
- Környei József** ny. plébános, gyémántmiséje előtt 3 nappal, jún. 26-án. Környén temették.
- Szalay László Semjén** ny. bencés tanár jún. 29-én (74, 57)
- Mátray János** vasmisés piarista jún. 30-án (95, 75, 70)
- Petres József** ny. vasaljai plébános jún. 30-án Szombathelyen temették (62, 39)
- Petrik Béla** püspöki tanácsos, ny. rádi plébános. Kistárkányban temették (84, 60)
- Dr. Kisbán Emil** pálos. Zalaegerszegen temették.
- Szabó Ernő** mernyei plébános júl. 2-án. Kertán temették (53, 28)
- Roderburg Ernő** pilisszentiváni plébános, püspöki tanácsos. Júl. 13-án temették (52, 29)
- Pápai György Nárcisz** bencés főisk. tanár júl. 19-én (67, 48, 43)
- Vankó Ferenc** nyírszöllősi plébános júl. 21-én. Tiszanánán temették (38, 13)
- Wainer Ferenc** piarista júl. 23-án. Rákoskeresztúron temették (69, 52, 46)
- Lipkay István** SJ júl. 27-én Budapesten. Vácrátóton temették (60, 41, 30)
- Vörös József** c. esp. plébános júl. 28-án. Pápakovácsiban temették (67, 45)

- Krepsz Agoston** toronyi esperesplébános júl. 29-én. A szombathelyi Szent Quirin plébániatemplom kriptájába temették (75, 49)
- Lébényi Odön Szilárd** aranymisés bencés júl. 30-án Oberhachingban (79, 59, 52)
- Erdős József** kalocsai egyházmegyes ny. plébános, világszerte ismert tudós, Székesfehérvárott. Aug. 4-én temette Ijjas érsek (71)
- Wallner Győző** c. kanonok Nagyváradon aug. 5-én (81, 58)
- Dr. Porubszky Géza** érseki tanácsos aug. 6-án Várpalotán.
- Kollár József Gedeon** OSB aug. 6-án. Győrött temették (74)
- Seregély Zoltán** aug. 18-án Bridgeport-ban (Connecticut, U.S.A.) (53, 29)
- Lázár Pál** kúnszentmártoni esperesplébános aug. 21-én (68, 43)
- Dömötör Lőrinc** écsi plébános aug. 22-én (61, 37)
- Orovits János Mihály** bencés tanár aug. 27-én Pannonhalmán (61, 46, 38)
- Fazekas László** magyar lelkész Plympton, Ausztrália. A West Terrace-i temetőben temették (58)
- Német Béla** SJ teol. tanár aug. 28-án Klagenfurtban (65, 46, 36)
- Eber Alán Gyula** ciszterci aug. 30-án Balatonfenyvesen (55, 36, 31)
- Kominyák János** váci m. ny. hittanár Székesfehérvárott szept. 1-én (77)
- Novits István** aranymisés ny. esperes szept. 5-én Szentbalázson (78)
- Kerékgyártó Tibor** érseki tanácsos, gyémántmisés szept. 5-én (83)
- Timár Máté** SJ aranymisés, a budapesti Jézus Szíve-templom lelkésze szept. 10-én (76, 53, 50)
- Kovács József** ny. felsőpatyi plébános szept. 16-án Vasvárott (71, 47)
- Paulai Imre Károly** premontrai, a Caritas Internationalis bécsi igazgatója szept. 21-én (64, 43, 37)
- Kovács Imre** csanádegyházmegyei áldozópap szept. 21-én (48, 25)
- Véghseő Dániel** tb. kanonok, ny. nyircsászári parochus, gyémántmisés, a hajdúdorogi egyházmegye nesztora. Debrecenben temették (89, 64)
- Ifj. Véghseő Dániel** édesapja temetése napján halt meg. Debrecenben temették.
- Ambrus Tibor** c. apát, ny. hosszúpályi plébános szept. 27-én (84, 61)
- Varga János** püspöki tanácsos okt. 5-én Pilisligeten (61)
- P. Alexius Tomas István** ferencrendi, kassai lelképásztor autószerencsétlenség áldozata lett (70)
- Kontros János** ny. dobsinai plébános

Elhúnyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

1971. szept. 22-én villámcsapásként járta be Magyarországot és egész Európát a hír, hogy Paulai atyát magához vette az Úr. Vele a mai Európa egyik legmarkánsabb Caritas-vezetője távozott az élők sorából.

1907. júl. 26-án született Budapesten. Középiskoláit a piaristáknál végezte. 1927. szept. 28-án felöltötte a premontreiek fehér rendi ruháját a jászóvári prépostságban. Akkor vette fel keresztnéve mellé a Károly nevet. Filozófiai és teológiai tanulmányait Jászóvárott és Budapesten végezte, a tanári diploma megszerzését célzó egyetemi tanulmányokkal párhuzamosan. Mint latin-német szakos tanárjelölt egy évet Bécsben is töltött, hogy tökéletesítse magát a német nyelvben. Bizonyára nem sejtette, milyen hasznát veszi ennek később, 15 éves karitatív tevékenysége alatt. Az ünnepélyes fogadalom letétele után néhány hónapra, 1933-ban pappá szentelte Hanauer István váci püspök.

Első tanári éveit 1938-45-ig a gödöllői, majd 1948-ig a budafoki premontrei gimnáziumban töltötte. 1948-51-ig Kelenföldön káplánkodott, majd emellett, a püspöki kar megbízásából segített megszervezni az Egyházi Szeretetszolgálat keretén belül a szeretetotthonok egész, jelenleg is meglévő magyarországi szervezetét. Gondviselésszerű volt számára ez a munka: később nagy hasznát vette ezeknek a helyi és személyi ismereteknek.

1956 novemberében, a budapesti AC akkori elnökének, Endrey Mihály püspöknek kísérőjeként Bécsbe utazott, hogy egy-két hétig segítsen szervezni a külföldi segítség Magyarországra juttatását. Az egy-két hétből először többhónapi munka lett; végül pedig szívós és sok-sok akadályt leküzdő munkával sikerült intézményesítenie a külföldi segítő-akarát. Így született meg a Caritas Internationalis, Delegation Wien néven működő nemzetközi bécsi Caritas-szerv, amelynek ő lett a vezetője, s amely az egyetemes Egyház nevében hivatalosan szervezte a Caritas-munkát a kelet európai országok, eleinte elsősorban Magyarország felé. Ez a Caritas-szerv 1970 januárjától „Katholisches Hilfswerk, Büro Wien” név alatt folytatta munkáját. Még résztvett azokon a tárgyalásokon 1971 augusztusában, amelyek értelmében a Kath. Hilfswerk, Büro Rom és a Kath. Hilfswerk, Büro Wien, valamint az osztrák püspöki karnak Europäischer Hilfsfonds Österreich néven már évek óta működő külföldi Caritas-szerve 1972. jan. 1-től kezdve Europäischer Hilfsfonds neve alatt egyesül; a javaslat jóváhagyását azonban már nem érte meg. A tárgyalások nagy mértékben igénybe vették az angina pectoris miatt amúgyis beteg szívét. Szept. 1-én miséje előtt erős szívszűrást érzett. Mégis végigmondta miséjét. Mint később megjegyezte, áldoztatás közben szinte látta a nagy izzadtságcseppeket, amelyek homlokáról a földre gördültek. Szerencsére az orvos már várta a sekrestyében, de ő sem tudott mást tenni, mint megállapította, hogy súlyos szívinfarktusról van szó. Paulai atya látszólag belenyugodott a változhatatlanba és engedte, hogy ágyba parancsolják. Mihelyt azonban kissé alábbhagytak fájdalmai, azt hitte, hogy újra dolgozhat, illetőleg dolgoznia kell szegényei érdekében. Ez is hozzájárult valószínűleg ahhoz, hogy szept. 21-én újabb roham következett be, amely pillanatok alatt megállította a fáradt szívet.

Mértéket nem ismerő munkabírás, illetőleg dolgozni-akarás jellemezte 15 éves karitatív tevékenységében. Amikor pl. a Duna kiáradása Magyarországon és Romániában az ismeretes nagy károkat okozta, nem várta meg, hogy megkérjék a segítség megszervezésére, hanem öntevékenyen, azonnal elkezdett kérni és koldulni, hogy mielőbb segíthessen a rászorulókon. Papi összejöveteleken, újságcikkekben íző meggyőződéssel igyekezett felrázni az emberek lelkiismeretét, megnyerni a segítő-készségüket védenél érdekében. Mire reggel 7 órára az irodába érkezett, addigra — buzgó előkészület után és még buzgóbb hálaadással — elmondotta miséjét a nővéreknek, ahol lakott, elvégezte elmélkedését és lelkiolvasmányát, valamint bre-

viáriumát egészen a vesperásig. Délután, mikor már minden alkalmazott hazament, ő még egy, nem egyszer két órát is tovább dolgozott. E „túlórákat” csak az utóbbi időben hagyta abba, amikor egyre gyakrabban érezte az anginás fájdalmakat. Tavaly az árvíz miatt egyáltalán nem ment szabadságra, s az idén is csak tíznap kikapcsolódásra sikerült rábeszélni. Azt vallotta: inkább a sok munkában haljon meg, mint a téltelenségben.

Papi élete a legpéldásabbak közé tartozott. Bár minden percét igénybevevő karitatív tevékenysége is papi tevékenység volt, bármikor szívesen vállalkozott rövidebb kiegészítő lelkipásztori vonalon is. Lelkületére jellemző az a néhány sor, amelyet az idei magyar papi lelkipályorlatra küldött: „Szeretettel mementőzom Kedves Mindannyiatokért, akik résztvehettek az innsbrucki papi lelkipályorlatokon. Sajnos részben időhöz kötött hivatalos elfoglaltság, részben pedig a nagyszámú papi látogató miatt nem vehettek részt azon. Lélekben Veletek vagyok és Mindannyiatokat paptestvéri szeretettel foglallak szentmiséimbe.” Buzgóságánál csak egyszerűsége és igénytelensége volt nagyobb. Ennek bizonyosságául szolgáljon, hogy fizetésének csak kis részét vette fel megszükségesebb egyéni kiadásai fedezésére, a többit adományként visszafizette a Caritas kasszájába. 15 éven keresztül befizetett adományaiból egész sor templomot lehetett renováltatni Magyarországon.

Temetése méltó volt életéhez. László püspök úr mondotta a requiemet, mélyértelmen méltatva Paulai atya Caritas-működését. A grinzingi temetőben a Pázmáneum feljánlotta egyik sírhelyét. A hideg és a szakadó eső ellenére a temetőben is igen sokan jelentek meg tisztelői, paptestvérei közül egész Európából, sőt még Amerikából is. Rendtársai között ott volt P. Werenfried, és több apátság képviselője. A beszentelés előtt Bayer prelátus bucsuztatta a Caritas-egyesületek nevében. A temetési szertartást Ádám György főlelkész végezte. Ő is méltatta érdemeit. A bécsi egyházmegyéet Weinbacher segédpüspök képviselte.

Úgy érezzük, nála nagyon helyénvaló volt a gyászjelentés mottója: „Jól van, te hűséges, derék szolga! Mivel kevésben hű voltál, sokat bízok rád: menj be urad örömébe.” (Mt 25, 21-22)

Munkatársai

LAJOS BALÁZS, AHOGY ÉN LÁTTAM

(Csíkszeredán született 1894. aug. 28-án. Középkisiskolait az Erdélyi Római Katolikus Státus híres csíksomlyói gimnáziumában, a teológiai tanulmányokat a budapesti Pázmány Péter Egyetem hittudományi karán végezte a központi papnevelő intézet növendékéül. 1918. jún. 11-én szentelték pappá Gyulafehérvárott. 1912-ben, majd 1920-ban ismételtel kérte felvételét a jezsuita rendbe, de egészségügyi okok mindkét esetben meggátolták a szerzetesi hivatás követésében. Lelkipásztori munkát végzett mint káplán Lupényban, Csatószezen, Petrozsényben, mint plébános Radnalajosfalván, Oradnán, Feleken, Aranyosgyéresen, Csíkmadarason, Kézdiakóváron, Mádéfalván, Jobbágytelkén, Csíkmindszentben. 1968 szeptemberében nyugdíjba vonult, meghalt 1970. szept. 28-án Csíkszeredán.)

Legelőszőr 1925-ben találkoztam vele Gyulafehérvárral. Mint kispapok sétára indulunk a vár körül, amikor látjuk, hogy hátsizákos, sárosbakancsos, nagy ember integet felénk és kiabál: „Álljatok meg! Álljatok meg!” Kíváncsian lassítottuk a lépést, amíg hozzánk érkezett. Barátságosan kezelt szorított velünk. „Lajos Balázs vagyok, kirlibabai plébános. Messze a legközelebbi vasútállomás, hegyen, nagy sárban kellett átmennem odáig. Ki lesz majd közületek az utódom?” Azt hiszem, egyikünk sem érzett fölötte nagy kedvet az utódlásra. Másnap hallottuk, hogy letett zsinatvizsgát, hittanár, s ami még lehető volt, hogy megspóroljon még egy gyulafehérvári utat. „Nagy esze van”, hallottam az általános kispapi véleményt.

Második találkozásom Lajos Balázssal 1930 márciusában volt. Akkor Brassóban voltam káplán. Papp Dénes káplántársam kért, hogy menjek el helyette Lajos Balázssal Zágónba nyolc napos népmissziót tartani, mert az ő fiainak (legényegyleti igazgató volt) éppen akkor tartja a lelkigyakorlatot Márton Aron, egykori évtársa. Beugrottam készületlenül. Nem bántam meg, mert Lajos Balázssal jó mesterre akadtam. Nemcsak prédikációs anyaggal látott el bőven, hanem barátságába fogadott s eljegyzett a népmisszió eszméjével is úgy, hogy azután is tartottam még vele jó néhány missziót. Persze, én először csak inaskodtam mellette, ámbár „segéd”-nek nevezték. Végül is, 1934-ben, Csikkarcfalván „mesterré” avatott, amiről latinnyelvű „okmányt” is állított ki. A mestervizsga szerinte az volt, hogy este, az éjjeli szent-ségimádás előtt, a gyónásról beszéltem, s utána reggelig gyóntattunk. A reggeli mise után bementünk reggelizni s egy keveset pihenni. Alig nyeltük le a reggelit, Balázs kinéz az ablakon s azt mondja: „Sándor, nézzse fel a hegyre (a templomdombra)! Felidézted a szellemeket. Tele van a hegy gyónoval. Hát menjünk!”

Az igazság pedig az, hogy a szellemeket inkább ő idézte fel. Nagyszerűen tudott a nép nyelvén beszélni. A székely népeletet és szokásokat kitűnően tudta alkalmazni a lelki életre. Jó volt elnézni, ahogy a székely atyafiak könyökökre támaszkodva néztek fel rá a szöszékre, hol búsan bólogatva, hol elmosolyodva egy-egy találó példáján, hasonlatán: hogyan késett le pl. „Amen Mária” mindig a miséről, s az ő halálos ágyához is későn érkezett a pap szent Útravalóval, vagy: hogy „nyilalják” meg kalákában a székelyek a megrokkant csúrt, s így kell „megnyilalni”, vagyis megmozgatni azokat a rokkant bűnösöket is, akik még nem jöttek el gyónni. Másfél óráig is elhallgatták néha teljes figyelemmel egy-egy beszédét. Farkaslakán még a csendőrmester is nagy elismeréssel köszönte meg prédikációját, pedig előzőleg úgy informálták, hogy a misszió néplázítás folyik.

Ahol egyszer missziót tartott, ott sokáig emlegették példait, ízes mondásait. Egyik faluban a legényeknek tartott csoportoktatást, s utána egy tized rózsafűzért imádkoztak. A legények gyéren válaszoltak előimádkozására. Egyszer csak hátraszólt: „Váltsátok hej, mert itthagylak!”

A népmisszió elmélete, hogy úgy mondjam: a kisujjában volt. Áttanulmányozta az egész német missziós irodalmat. Írásait megmutatta Gálfy Sándor nagyváradi papnak, aki 1933-ban Kolozsvárt papi lelkigyakorlatot tartott, s Gálfy biztatta, hogy adja ki a „Misszióskönyv”-et, amely ma is bő anyagforrása a lelkigyakorlatokat tartó és szentbeszédre készülő papságnak.

Mindig bámultam Lajos Balázsnak a szent tudományok iránti érdeklődését és hatalmas munkatempóját. Ha egy jó teológiai munka a kezébe került, magyar, latin, vagy német nyelven, addig őt egyéb alig érdekelt, amíg azon át nem rágta magát. Az utóbbi években sokat foglalkozott egyháztörténelemmel is. „Nem vagyok historikus — szokta mondani —, de érdekel ez is.”

Lelkének volt egy titkos kamrája, ahová — azt hiszem — kevés embernek engedett betekintést. Ez a jezsuitákhoz való viszonya volt. Nekem egyszer megnyilatkozott. Ennek a keményvágású vasembernek akkor láttam először és utoljára könnyet a szemében. Megható volt még a hangja is, ahogy halkán, lassan beszélt. Csak annyit mondhatok, hogy Lajos Balázs valósággal szerelmes volt a Rendbe. S ha ez az érzelme nem is talált mindig viszonzásra, ez az ő tiszteletét és szeretetét a Rend iránt nem csökkentette. Így csak olyasmiről tudunk beszélni, ami szívünkhez elválaszthatatlanul hozzánőtt.

Lajos Balázs pedig mindig úgy beszélt, ahogy érzett. „Benne nem volt álnokság.” S amilyen egyenes és őszinte volt mint ember, olyan tisztalelkű, hűséges szolgálja volt Istennek, s munkás papja az Egyháznak. R. J. p.!

Egy paptársa

WALLNER GYÓZÓ

(1890 — 1971)

Marosillyén (Hunyad m.) született, 1890. ápr. 24-én. Atyja MAV forgalmazó, vallásos, jó katolikus. Két fiú és hét leány volt a családban. Gyózó másfél éves volt, amikor atyját Nagyszénásra helyezték. Alsóbb iskoláit a nagyváradai Szent Vince Intézetben végezte. Ott kezdett rügyezni lelkében a hivatás csírája. Gimnáziumba a premontreiekhez járt. Váradon végezte a teológiát és 1912. aug. 25-án szentelték pappá. A Szent Vince kápolnában tartotta első szentmiséjét.

Csorváson káplánkodott egy évig. Majd 1913. szept. 1-én Budapestre került fel: a Szent Imre Kollégium prefektusa lett. Elvégezte az egyetemet történelemszakon. 1918 őszén a nagyváradai tanítóképző intézet (Csengery utca) prefektusa lett, egyben tanára is: hittant, történelmet, földrajzot tanított. Innen 1921 szeptemberében Fugyivásárhelyre került: ő szervezte meg az új plébániát. Felépítette az első vidéki katolikus kultúrházat 1935-ben. Ebben ismerkedett meg a katolikus egyházzal Bélteky Ferenc, a kis evangélikus kovácssegéd, a későbbi nagyváradai vikárius. Majd 1939. szept. 1-én a váradai Szent József intézet igazgatója lett. Scheffler János, szatmár-nagyváradai püspök 1945-ben c. kanonokká nevezte ki. E nembn utolsó volt egyházmegyéjében. 1948 aug. 1. után az olasz plébániához osztották be. Oda járt misézni, mikor tudott. 1971. aug. 5-én halt meg. Nagyváradon temették aug. 7-én, első szombaton.

Confrater

OROSZ ANDRÁS SJ

(1917 — 1971)

Pécelen született 1917. dec. 29-én háromgyermekes vasutas családból, mélyen vallásos édesanyától. Már az elemiben szüvgárdista. Gimnáziumba Kalocsára került a jezsuitákhoz. Végig tiszta kitűnő, 3 évben osztályelső. Hetedikes korában előadták Emmet Lavery: Az Úr katonái c. híres darabját. Ebben ő játszotta a jezsuita rektort. Érettségi után noviciusnak jelentkezett. Filozófiát Budapestesen és Kassán, teológiát Szegeden végzett, ott is szentelték pappá 1946. júl. 26-án. Életének középső szakaszában pályafutása változatos: egy évig tanyai missziós munkát végez, egy évig a szentfiástudomány tanára Budapestesen, félévig a pesti Jézus Szíve-templom lelkésze, majd rövid ideig P. Hunya utódként lelkiigazgató a szegedi szemináriumban. A kispapok azt mondták róla: nagy vigaszukra volt a gyóntatószékben. 1951 őszétől öt éven át segédmunkás két helyen. A drótháló- és sodronygyárban esett meg vele az a kedves dolog, hogy egy öreg szakí ezzel fogadta: „Kedves kis barátom, ígérje meg, hogy sohasem káromkodik.” Ez nem volt nehéz . . . 1956. márc. 5-étől haláláig az egyházi kegydíjasok és betegek szeretetszolgálatánál volt alkalmazásban mint kertész, házi munkás ill. házi lelkész, felváltva Nógrádverőcén, Csúcshegyen, majd újból Verőcén. Különösen jelentős volt lelki kérésében az a két és fél esztendő 1961 őszétől, amikor a budai Csúcshegyen teljesen egyedül lakott. Ezt a „remeteséget”, amelyet csak az odaérkező látogatókkal való szeretetteljes foglalkozás szakított meg, Isten különös adományának tartotta. Sokszor mondta, hogy itt készült fel további életére és keresztjeire.

A lélek embere volt: ezzel jellemezhetnénk legtöbörében. Már filozófus korában egyszer azért kért engedélyt karácsonyeste éjfélig való fennmaradásra, hogy számot vethessen lelkével egész évről. Belső megvilágosításait szerette ima alakjába önteni, s másoknak is ajánlotta, hogy így saját szavaikkal imádkozzanak saját igényeikért. Idézzünk ezekből: „Szabadíts meg elértéktelenedésem félelmétől. Ne riasszon meg az életkor gyöngösege, ellenkezőleg találjam meg az évek és betegségek gazdag-ságát.” — „Tégy olyanná Uram, hogy az életben otthon érezhesz magad; jól megértselek, szeressem törekvéseidet, és rád ne únjak sohasé, mert megkívántam,

hogy reád találjanak, akik hozzám jönnek." — „Kérlek Uram, tedd bennem igazgá, hogy a nevedben éljek, és így legyek én bizonyosság Melletted!"

Derűs kedélye, amely ellentétben állt gyomorbántalmaival, közismert volt rendtársai között. Mindig őrzött a tarsolyában valami ártaatlan, de nagyon szellemes mondást vagy találós kérdést, meglepő és csattanós fordulatot. Ez egyben páncélt is vont köréje. Beszède maga volt a közvetlenség, tömörség és egyszerűség. Nem hiába volt legkedvesebb olvasmánya, tanulmánya a Szentírás, az evangélium. Folyvást azt magyarázta a nővéreknek, üdülőknek. Közvetlenül halála előtt is azt sürgette: „Olvassunk!” — és mikor az ápolónővér megkérdezte, a Szentírást olvassa-e: „Az jó lesz, nagyon jó lesz!” A nővér ekkor többek között az Úr Jézus főpapi imáját mondta el neki.

Elmélyedő, csöndes stílusa nem hogy távol tartotta volna tőle, inkább vonzotta hozzá az embereket. Egyéniségének személyes varázsa volt. Különleges karizmával rendelkezett a lelkivezetésre. Nem ok nélkül lépett a legnevesebb magyar spirituálisok nyomdokaiba: P. Hunyának utóda lett, P. Kardas Szegedről való elhelyezések ráhagyta gyermekeit. Ha nagy bűnöst oldozott fel, utána nem egyszer megszólította: most olyan szép a lelke, olyan kedves Isten előtt, hogy szeretné imáit kérni saját-magáért, vagy valamilyen jó szándékra. Életelve volt: „En nem akarok magamnak élni, hanem az Úr Jézus nevében akarok élni mindenkinek, aki belép az életembe, akárhogy is.” „Személyes gondom legyen a többiek ügye.” „Aki félti az idejét, elveszti azt, aki félti a kényelmét, elveszti azt.” Ezt a szolgáló odaadást kedves, eredeti apróságokban tudta érvényesíteni. Pl. ha írt valakinek, sajátkezűleg rajzolt a lapra, levélre valami kis dísz: falevelet, virágot. Mikor a tanyamisszió során házszentelni járt, a lakóházzal együtt a parasztember életében oly fontos istállót is megáldotta. Ilyenkor lapátra vette a piszkot és kihajította: Így dobódjék ki minden rossz e család életéből! — Egy vasárnap reggel találkozott vele valaki a Csúcshegyen. „Hol járt ilyen korán?” — „Sétálni voltam a Gazdámmal.” (Értsd: beteghez vitte a Szentséget.) Annyi hit volt ebben, hogy az illető még tíz év múlva is jól-élesen emlegeti a kis epizódot.

Tudta, hogy az öregek pasztorációját általában nem szívesen vállalják. Azért örömet vette át a verőcei apácaotthon lelki vezetését. Fialat kora ellenére jól megértette az idős embereket. Szívén viselte az Otthon jó szellemét, hogy megbértés, békesség, szeretet legyen benne. Különös szeretettel vonzódott a legelhagyatottabbakhoz. Nem tudott nyugovóra térni addig, míg a betegeket meg nem látogatta és áldást nem adott külön-külön mindegyikre.

Életének jóformán minden szakaszában összehozott vele a Jóisten. De különösen két találkozásunk maradt emlékezetes. Egyszer a Csúcshegyen jártunk nála egy ismerős családdal. A két gyereket azonnal meghódította azzal, hogy nemcsak úgy egyszerűen átvette tőlük a hegyoldalban szedett vadvirágot, hanem bevitte őket a pici „sekrestyébe” és ott velük magukkal rendezette el a vázában, hogy majd az oltárra kerüljön. Aztán magyaros vendégszeretettel uzsonnát tállalt. Közben beszélgettünk. Teljes szakértelemmel és odaadással magyarázta el a jó halpaprikák készí-tési módját — és egy perc múlva ugyanilyen természetességgel felelt arra a kérdésre: milyen teológiai problémák foglalkoztatják mostanság. Csak szégyenkezni lehetett e teljes belső érettség láttán. — Utoljára Verőcén kerestem föl negyedfél évvel halála előtt. Úti és lelki élményeimről számoltam be neki nagy lendülettel. Végig-hallgatott, aztán szokott sugárzó mosolyával csak annyit mondott: ő már féllábbal a másvilágon járt, s ami ideje még ideát marad, az alatt már csak az egy szükségessel kíván foglalkozni: Istennel és a szeretet apró szolgálataival. Másban, úgy érzi, nem feladata résztvenni többé.

Gyomorbaja, úgy látszik, egész életén át végigkísérte. De amint maga megjegyezte, nagyon „tűrő természetű” volt, azért környezete sokáig nem is vette észre, milyen fájdalommal küszködik. 1968 telén vitték be először a váci kórházba egy

„kis” műtetre. 1970 júniusában, majd 1971 márciusában gyomorvérzéssel ismét bekerült. Ezekben az években legkedvesebb elmélkedése és imádsága a keresztút volt. Saját kérésére ismét megoperálták márc. 17-én. A műtét sikerült, de néhány nap múlva a belső varrat engedett, s a gyomorcsomok leváltak. Szenvedése közben sokszor mondta: „Nem baj!” Ha kérdezték, hogy van, ez az egy válasza volt: jól, jól! Mikor hírül vitték neki, hogy a nővérek sokat imádkoznak érte, végrelelet-szerűen ezt felelte: „Legyenek jók.” Egy látogatójának pedig: „Csak a szeretet számít!” A nővérek utójára április első csütörtökén látogatták meg. Ekkor fölemelte fejét és minden erejét összeszedve ezeket mondta: „Komoly dolgokat meggondoltam, mindent elfogadtam, mindent aláhúztam, egy a fontos (ekkor egyik paptársa nevét mondta), hogy meggyógyuljon, aki betegebb, mint én.” Teljes öntudattal, utolsó percéig a szentírási szövegekre és a nővér imáira figyelve halt meg ápr. 3-án este. Nagycsütörtökön temették el Verőcén, kedves nővérei közé. Ezüstmiséjét már az örök Főpappal ünnepelte.

Confrater

KÉT BENCÉS HALOTT

SZALAY SEMJÉN 1898. jan. 20-én született. Beöltözése 1914. aug. 6-án, szentelése 1921. jún. 29-én volt. Tanárkodott Kőszegen és Pápán, majd 1929-től falusi lelkész. 1942-ben visszakerült gimnáziumi munkára: Pápán, majd Esztergomban tanított. Az államosítás után 1951-ig az esztergomi küsszeminárium tanára lett, majd ennek megszűnése után általános iskolában tanított Magyaróvárott és Máriakálnokon, egészen 1962-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig. Azóta Györszentmárton községben élt rokonainál, de készségesen segítkezett a kistemplom lelkipásztori munkájában, főleg a gyóntatásban. 1971 februárjában kórházba került: kiderült, hogy szívinfarktus volt, amelyet lábon hordott ki. Hathiét kórházi kezelés után hazajött, de már nem tudott megerősödni. Készült a halálra, ezt többször emlegette. Készült aranymiséjére is, júl. 4-én akarta elmondani. Az Úristen másként határozott: pappászentelésének 50. évfordulóján, jún. 29-én misére készülődve szobájában összeesett, s mire rátaláltak, halott volt. A legnagyobb rendben hátrahagyott iratai is mutatják, hogy ha hirtelen is hűnyt el, de nem készületlenül. A községi temetőben nyugszik, szülei sírja mellett.

PÁPAI NÁRCISZ 1904. nov. 22-én született, beöltözött 1923. aug. 15-én, pappá szentelték 1929. jún. 29-én. Kiváló matematikus volt, ezért 1929. szept. végén a főiskolára került tanárnak. 1933-tól Győrben tanított egészen 1966-ig, ekkor is csak egészségi állapotának megromlása miatt került nyugalomba Pannonhalmára. Munkás természete itt sem hagyta teljesen nyugodni: elvállalta a főszámvevőséget, előkészítette a növendékeket matematikából az egyetemi felvételre, másokat is segített nagy tanári tudásával. 1969 novemberében azonban már minden komolyabb szellemi munkát abba kellett hagynia — nem kis szomorúságára. Ettől kezdve a Szociális Otthon gondozottjaként élt, egyre gyengülő szívvel és idegekkel. Rövid agónia után hűnyt el 1971. júl. 10-én, arcán a lelki békének és kiegyensúlyozottságnak mindenkit vizsgáló jeleivel. A győri bencés templom kriptájába temették; az egész templomot betöltő gyászoló tömeg már számával is kifejezte megbecsülését. És ezt igazán kiérdemelte tanító-nevelő munkásságával. Teljesen ennek élt. Óráit gondosan tartotta, alaposan készült. Nemcsak a gimnáziumban tanított, hanem egész éven át, főleg az iskolai szünetek idején egyetemi, főiskolai felvételre készítette elő a fiatalokat. Előkészítő előadásaira nemcsak diákjai, hanem a többi intézet növendékei közül is többen eljártak. Nevelési elvei közt első helyet foglalt el a kötelességteljesítésre való szoktatás. Óráin rendet, fegyelmet tartott. Legfőbb pedagógus-erénye volt a szeretet, megértés, segíteni-akarás. Le tudott ereszkedni a diáklélekhez. Segített ebben kiváló humorérzéke. — Nevelésének másik területe volt a templom. A gyóntatáson kívül szívesen vállalkozott diákok számára szentbeszédék tartására. Egész magatartásán a szentbenedeki mérséklet (*discretio*) tükröződött. Így értjük meg a halálában is megmutakozó lelki békességet. — R. I. P.

I. M.

MÁTRAY JÁNOS piarista

[1877 — 1971]

95. évében húnyt el 1971. június 30-án, két nappal pappászentelésének 70. évfordulója előtt. Beszentelését volt tanítványa, dr. Szabó Imre püspök végezte. Kívánságára szülőfaluja, Győrszentiván temetőjében helyezték örök nyugalomra.

1916-tól 1920-ig Nyitrán, 1928-tól 1934-ig Magyaróvárott volt házfőnök és gimnáziumi igazgató. Ettől a tíz évtől eltekintve, 1903-tól Budapesten működött, és közben 9 évig volt itt is házfőnök.

Halála előtt egy hónappal volt 1911-ben érettségizett tanítványainak 60 éves találkozója. „A budapesti piarista főgimnáziumban nyolc éven át volt osztályfőnökünk, és amidőn kiléptünk az életbe, a szoros kapcsolat nem szűnt meg közöttünk. Volt diákjai között családfő maradt, irányított, vezérelt, támogatott, szomorúságunkban osztozott, örömlünkben velünk örvendezett” — mondta gyászbeszédében dr. Tichy Kálmán nyug. min. osztályfőnök.

Élete szinte egy évszázadot fogott át. E roppant idő utolsó órájáig friss maradt benne a szellem és a szeretet. Szobája mindvégig zárandokhelye maradt sok-sok diáknemzedéknek, hogy megerősítse mindazokat, akik meleg papi szívéhez jöttek tanácsért és segítségért. Nem tudott mosoly nélkül, szó nélkül elmenni egy kisdíák mellett. Életének talán az a legnagyobb tanítása, hogy mindenkiel örömet megosztotta lelkének cipóját, akivel csak találkozott a rögs életűn.

Úgy néztünk fel rá, mint egy pátriárkára. Éreztük, hogy hitelesen hordozza azt a lángot, amit Kalazanci Szent József bízott rá. Fogadalmának szellemében utolsó lehelletéig tanítani akart másokat szavaival, írásaival. Nem sajnálta a verejtéket abban a munkában sem, amivel folyton képezte magát, hogy alkalmas eszköze legyen Isten országának.

Nagyon hiányozni fog aranyos szava, mosolya, jósága, de hálát adunk az Úrnak, hogy ilyen nagy időn keresztül megajándékozta vele Rendünket, öregdiákjainkat.

Sz. L.

PALOTÁS JÓZSEF és KURUCZ ALAJOS

Két fiatal paptól búcsúzott a váci egyházmegye. Fiatal koruk mellett azért is megdöbbentő a haláluk, mert a kiskunfélegyházi Óplébánián több mint négy évig együtt voltak káplánok.

Palotás József Kecskeméten született 1923 nov. 28-án. 1947-ben szentelték pappá Vácott. Nyolc helyen volt hitoktató-káplán, plébános Tápán és Mindszenten. Papi élete legnagyobb részét az alföldi, nagy tanyavilággal rendelkező plébániákon töltötte. Lelkiismeretes, buzgó embernek ismerte mindenki. Szívügye a templom volt. Számos templom és plébánia újjáépítésében vett részt. Május 26-án a kecskeméti temetőbe nagyon sokan jöttek el volt hívei közül, hogy búcsút vegyenek tőle. Emellett több mint száz pap volt a temetésén. A szentmisét és a temetési szertartást dr. Vajda József váci segédpüspök végezte.

Kurucz Alajos is ott volt Palotás József temetésén és azt mondta: „Legközelebb engem fogtok temetni.” Akkor még nem hittük el 34 éves paptestvérünk (szül. 1937) mondását. Június 6-án elsőáldozás volt plébániáján, Fülöppjakabon. Betegsége miatt nem ő misézett, de ő beszélt a gyerekekhez és ő áldoztatta meg az elsőáldozókat. Az elsőáldozás befejezése után édesanyja karjaiban halt meg.

Allomáshelyei voltak: Kálló, Máriabesnyő, Tura, Kiskunfélegyháza, Fülöppjakab.

— KM —

Szerkesztőségünk hálásan köszöni a beküldött sok szép megemlékezést. Sajnos, helyünk korlátolt, számaink így is állandóan meghaladják az előírányzott terjedelmet. Időrendben közölni fogjuk őket.